

ISSN 2311-4568 (Print)
ISSN 2617-2623 (Online)

ЦЕНТР МОЛОДЕЖНЫХ ИННОВАЦИЙ
ЛАБОРАТОРИЯ ИНТЕЛЛЕКТА

ПЕРВЫЙ ШАГ В НАУКУ

Сборник научных статей учащейся молодежи

Основан в 2012 году

ВЫПУСК № 21

В двух частях
Часть 2

Минск
«Лаборатория интеллекта»
2022

УДК 001.3 (045)
ББК 72я43
П26

Сборник содержит научные статьи, отражающие результаты
научных исследований учащейся молодежи Республики Беларусь.
Все материалы представлены в авторской редакции.

ИСКУССТВО | ART | МАСТАЦТВА

ДОЛБИК А. І. СТАНАЎЛЕННЕ І РОСКВІТ БАРОКА НА СЛУЧЧЫНЕ (XVII–XVIII СТСТ.)	6
--	---

ИСТОРИЯ | HISTORY | ГІСТОРЫЯ

ВЯНГРОЎСКАЯ П. М. ЛЕЎ ДАБЖЫНСКІ. ТАЛЕНТ ЗЯМЛІ ГУДАГАЙСКОЙ	13
ЖЭГАЛО Я. Д. СЯМЕЙНЫ МУЗЕЙНЫ ПАКОЙ «СПАДЧЫНА» СЯМ’І БАГУШЭВІЧ – САЛЕЙ ЯК СРОДАК ЗАХАВАННЯ ГІСТАРЫЧНАЙ ПАМЯЦІ	17
МИЛАЙ А. Р. ЭЛЕМЕНТЫ НЕОГОТИКИ В САКРАЛЬНОЙ И ГРАЖДАНСКОЙ АРХИТЕКТУРЕ ГРОДНО	21
МУЗЫКА Д. В. ВЛАДИСЛАВ ПЛАТОНОВИЧ БИРАН – УЗНИК КОНЦЛАГЕРЯ ОЗАРИЧИ И ГЛАВНЫЙ ОФТАЛЬМОЛОГ МИНСКА	25
ШИДЛОВСКИЙ В. А. КОНЦЕНТРАЦИОННЫЙ ЛАГЕРЬ БУХЕНВАЛЬД: ОБЗОР В ЦИФРАХ И ФАКТАХ	29

КУЛЬТУРОЛОГИЯ | CULTURAL SCIENCES | КУЛЬТУРАЛОГІЯ

YANKOVSKAYA D. R. BELARUS IN THE EYES OF THE FOREIGNERS	38
СЕРЕДА А. С., ДУЛЕВИЧ Г. В. ОСОБЕННОСТИ ДЕКОРИРОВАНИЯ МЕТАЛЛИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ ВОРОТ И КАЛИТОК В ЖАБИНКОВСКОМ РАЙОНЕ БРЕСТСКОЙ ОБЛАСТИ	40

ФИЛОЛОГИЯ | PHILOLOGY | ФІЛАЛОГІЯ

LEOSHKO S. COMPARISON OF BRITISH AND BELARUSIAN MENTALITY	52
FURMANOV I. A. MYTHOLOGICAL ORIGINS IN THE HARRY POTTER SERIES	55
БОНДАРЕНКО М. С. ОТРАЖЕНИЕ МАТЕРИНСКИХ ЧЕРТ ЖЕНЩИНЫ ВО ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦАХ	58
ВАШИНКО Е. В. ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПОРТРЕТ ПОКОЛЕНИЯ Z В РОМАНЕ-БУРИМЕ «ВОЙНА И МИР В ОТДЕЛЬНО ВЗЯТОЙ ШКОЛЕ»	60
ДАНИЛЕВИЧ М. В. ИСТОРИЧЕСКАЯ ПРАВДА В ПЕСНЯХ О ВОЙНЕ В. С. ВЫСОЦКОГО ГОСУДАРСТВЕННОЕ УЧРЕЖДЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ «СРЕДНЯЯ ШКОЛА № 3 Г. ОШМЯНЫ»	68

ДОЛБЫК А. І. ПОШУКІ НОВЫХ ФОРМАЎ І СПАСАБАЎ АСЭНСАВАННЯ РЭЧАІСНАСЦІ: ЯЗЭП ПУШЧА – ПАЭТ-ЭКСПЕРЫМЕНТАТАР	71
ДУБРОВСКИЙ Е. А. PROBLEMS OF TEENAGERS IN BELARUS AND GREAT BRITAIN	74
КАРАГИНА А. М. ИЗУЧЕНИЕ ПРАГМАТОНИМОВ НА ПРИМЕРЕ НАИМЕНОВАНИЙ БЕЛОРУССКИХ КОНФЕТ	76
КРАВЕЦ Д. В., РАЗУМОВІЧ Г. В. ПАРАЎНАЛЬНЫ АНАЛІЗ П’ЕС Я. КУПАЛЫ «ПАЎЛІНКА» І М. СТАРЫЦКАГА «ЗА ДВУМА ЗАЙЦАМІ»	78
МИХАЙЛОВИЧ Л. В. СТРУКТУРНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АФОРИЗМОВ К. Г. ПАУСТОВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ «СЕВЕРНАЯ ПОВЕСТЬ», «РАЗВАЛИНЫ РЕК», «ЗОЛОТАЯ РОЗА»)	80
МУШЧУК С. У. МІЖМОЎНЫЯ ЭКВІВАЛЕНТЫ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ З КАМΠΑНАМЕНТАМІ «ВОЧЫ», «НОС», «ВУШЫ», «ЯЗЫК»	83
ПАКРОЎСКАЯ А. Ю. АНДРЭЙ РЫМША: ВОІН І ПАЭТ	86
ПРОХАРАВА А. Ю., КАЖУРА В. В. ЛІТАРАТУРА Ў БАРАЦЬБЕ ЗА ЗАХАВАННЕ ЧАЛАВЕЧАЙ ГОДНАСЦІ І НАЦЫЯНАЛЬнай ПРЫНАЛЕЖНАСЦІ БЕЛАРУСА	90
ПЯРОВА У. Ю. ПРОСТЫЯ СКАЗЫ Ў АПОВЕСЦІ ВАСІЛЯ БЫКАВА «ЗНАК БЯДЫ»	98
САВОЩЕНЯ Д. А., СТУКАЛКИНА Э. А. ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРАЗА КРЫЛЬЕВ В СТИХОТВОРЕНИЯХ СИМВОЛИСТОВ В. БРЮСОВА, К. БАЛЬМОНТА, А. БЛОКА, А. БЕЛОГО	107
САФРОНОВА К. А. Д. Г. БАЙРОН – ПОЭТИЧЕСКИЙ ИДЕАЛ А. С. ПУШКИНА?	111
СИНИТСКИЙ Я. А. ИНТЕРАКТИВНЫЙ ПЛАКАТ «BELARUS»	118
ФИЛИПЕНКО М. С. ЗАЧЕМ ЧЕЛОВЕКУ НУЖЕН ПСЕВДОНИМ?	120

| **ИСКУССТВО**
| ART
| **МАСТАЦТВА**

ДОЛБИК А. І.

ДУА «Сярэдняя школа № 12 г. Слуцка»

Навуковы кіраўнік – Чухольская Н. С., настаўнік беларускай мовы і літаратуры

СТАНАЎЛЕННЕ І РОСКВІТ БАРОКА НА СЛУЧЧЫНЕ (XVII–XVIII СТСТ.)

***Анатацыя.** Артыкул прысвечаны станаўленню эпохі барока на беларускіх землях. Падрабязна апісаны гэты працэс на Случчыне праз даследаванне мясцовых помнікаў архітэктуры. Матэрыялы работы могуць быць карыснымі для выкладчыкаў розных гуманітарных дысцыплін, а таксама ўсіх, хто цікавіцца краязнаўствам.*

Уводзіны

Эпоха барока – адна з найбольш цікавых эпох у гісторыі сусветнага мастацтва. Цікава тое, што з аднаго боку яна драматычная, інтэнсіўная, дынамічная, кантрасная і, у той жа час, гарманічная, цэласная, адзінкавая. У наш час стыль барока з’яўляецца вельмі актуальным, блізкім па духу сучаснаму грамадству. Гэта параджэнне нестабільнасці, асвойванне новых тэм, разбурэнне папярэдніх уяўленняў пра тое, якім павінна быць мастацтва. Магчыма, у ім – ключ да разумення мастацтва сённяшняга.

Мяне цікавіць гісторыя развіцця мастацтва нашай краіны. Таму і вырашыла даследаваць эпоху барока, пачатак якой у Беларусі звязаны з будаўніцтвам першага ў Рэчы Паспалітай помніка архітэктуры гэтага стылю і другога ў Еўропе (пасля касцёла Іль-Джэзу ў Рыме) – касцёла езуітаў у Нясвіжы (1584–1593 гг.), архітэктарам якога з’яўляецца знакаміты італьянец Джавані Марыя Бернардоні, якому ў гэтым годзе спаўняецца 480 гадоў з дня нараджэння. Ён стаў першым архітэктарам стылю барока ў Рэчы Паспалітай і ва ўсёй Усходняй Еўропе. Прадстаўнік ранняга барока, езуіт. У сярэдзіне 1586 г. архітэктар прыехаў у Нясвіж па запрашэнні князя Мікалая Крыштафа Радзівіла Сіроткі і адразу пачаў працу над праектам касцёла езуітаў. Хутка ў гатовым касцёле справілі першае набажэнства, а 7 кастрычніка 1601 г. урачыста асвяцілі касцёл Божага Цела. Па меркаванні навукоўцаў, Ян Бернардоні ўдзельнічаў як матэматык і астраном у стварэнні радзівілаўскай карты Вялікага Княства Літоўскага, якую апублікавалі ў 1613 г.

Цікава, ці ўзводзіліся на Случчыне будынкі ў стылі барока, які прынёс у наш край архітэктар Джавані Бернардоні? Ці захаваліся гэтыя помнікі архітэктуры да нашага часу?

Аб’ект даследавання: эпоха барока на тэрыторыі Беларусі.

Прадмет даследавання: мастацтва Случчыны ў эпоху барока.

Мэта работы: даследаванне стылю барока на Случчыне праз помнікі архітэктуры XVII–XVIII стст.

Задачы:

- даць паняцце стылю барока як напрамаку ў сусветным мастацтве;
- вывучыць помнікі мастацтва на Случчыне, якія былі створаны ў XVII–XVIII стст.
- даказаць, што на слуцкай зямлі ёсць храмы, якія былі пабудаваны пад уплывам стылю барока.

Агульная характарыстыка эпохі беларускага барока

Першапачатковы этап развіцця барока звязаны з узмацненнем феадальна-каталіцкай рэакцыі ў Заходняй Еўропе. Зарадзіўся напрамак у другой палове XVI ст. у Італіі, найвышэйшага росквіту дасягнуў у Рыме ў сярэдзіне XVII ст. Эстэтыка барока заснавана на проціпастаўленні ідэальнага і пачуццёвага ў чалавеку, яго волі і розуму ірацыянальнасці быцця. Мастацтва барока вызначаецца эмацыянальным і інтэлектуальным напружаннем, складанасцю выяўленчых сродкаў, імкненнем да сінтэтычнасці жанраў. Мастацкія прыныцы барока – дынамічнасць кампазіцыі, кантрасны маштаб, рытмаў, матэрыялаў і фактур, святлоценевыя і колерныя эфекты, крывалінейнасць абрысаў, імкненне стварыць ілюзію бязмежнай прасторы.

Для беларускага мастацтва барока характэрна ўзаемадзеянне заходне-еўрапейскіх уплываў з візантыйскімі і мясцовымі традыцыямі, што надало яму пэўную самабытнасць. Матэрыяльнай базай для станаўлення барока з’явілася архітэктура. Развіццё беларускага барока ў манументальнай мураванай архітэктуры прайшло 3 перыяды:

ранняе (канец XVI – першая палова XVII), сталае (другая палова XVII– 1730-я гг.) і позняе (1730–1780 гг.).

Для ранняга перыяду характэрны галоўным чынам пошукі новых аб’ёмна-проставых кампазіцый збудаванняў, адпаведных эстэтычных канцэпцый. Асобныя збудаванні страцілі абарончыя функцыі, што прывяло да трансфармацыі замкавага будаўніцтва ў палацава-замкавае. У культываваным дойлідстве сфарміраваўся базілікальны тып храма з плоскім галоўным фасадам, спачатку бязвежавым, потым двухвежавым. Прыкладам такога збудавання з’яўляецца Богаяўленскі сабор у Магілёве, касцёлы езуітаў у Гродна і дамініканцаў у Стоўбцах.

Перыяд сталага барока вызначаўся пэўнай стабілізацыяй кампазіцыі двухвежавай базілікі і развіццём мастацкіх характарыстык архітэктурных збудаванняў, павелічэннем колькасці ярусаў вежаў, большай пластычнай насычанасцю фасадаў. Напрыклад, Мікалаеўская царква ў Магілёве, касцёлы бернардзінак і езуітаў у Мінску, дамініканцаў у Княжыцах пад Магілёвам. Позняе барока атрымала назву віленскае. Архітэктурныя помнікі гэтага перыяду вызначаюцца пластычнасцю аб’ёмаў, маляўнічасцю сілуэта, якія ўтвораны шмат’яруснымі скразнымі ажурнымі вежамі, фігурнымі франтонамі. Прыкладам служаць царква ў Беразвеччы пад Глыбокім, касцёл кармелітаў у Глыбокім, уніяцкі Полацкі Сафійскі сабор. [1, с. 309]

У эпоху барока разам з архітэктурай развіваюцца і іншыя віды мастацтва: скульптура, жывапіс (фрэскі, іканавіс, шляхецкі партрэт), кніжная гравюра, літаратура, музыка, тэатр, батлейка).

Станаўленне эпохі барока на Случчыне ў XVII -XVIII стст.

Характэрнай рысай духоўнага жыцця краіны ў першай палове XVII ст. стала ўмацаванне каталіцкай царквы і аслабленне праваслаўя ў выніку далучэння шматлікіх прыходаў да ўніяцтва. Аднак Слуцк заставаўся цэнтрам краю з пераважна праваслаўным насельніцтвам. [2, с.12]

Яшчэ адна асаблівасць горада – пераўтварэнне яго ў буйны цэнтр пратэстантызму, якое адбывалася на фоне Кантррэфармацыі. Пашырэнню пратэстантызму спрыялі князі Радзівілы, якія прыйшлі на змену Алелькавічам. Разнастайныя кантакты Радзівілаў з паўночнаеўрапейскімі краінамі, запрашэнне ў Слуцк пратэстантаў, выгнаных з іншых месцаў, у тым ліку з-за мяжы, набыццё для сваіх калекцый твораў нямецкіх, галандскіх і іншых замежных майстроў узмацнялі паўночнаеўрапейскі ўплыў [2, с. 21].

Дакладных дадзеных пра час узнікнення барочнага стылю на Случчыне не знойдзена, аднак можна выказаць меркаванне, абапіраючыся на ўскосныя звесткі. Гэта сярэдзіна XVII ст., час, калі гаспадаром слуцкага княства быў Багуслаў Радзівіл. Ён цікавіўся мастацтвам, у тым ліку, архітэктурай. Бываў у Еўропе, дзе мог пазнаёміцца з апошнімі еўрапейскімі архітэктурнымі дасягненнямі (а там тым часам пашыраўся стыль барока). У слуцкай бібліятэцы князя былі набытыя там кнігі па архітэктуры. Багуслаў Радзівіл надаў гораду Магдэбургскае права (горад тады атрымаў яго ў другі раз, першы – у XV ст. пры князю Аляксандру Алельку).

1700–1721 гг. – час Вялікай Паўночнай вайны. Праз тэрыторыю тагачаснай Беларусі праходзілі шведскія і рускія войскі, якія накладвалі на жыхароў паборы і кантрыбуцыі. Адбываліся змены ў духоўным жыцці горада. З канца XVII і на працягу XVIII ст. у Слуцку пашыраўся каталіцызм, які ўплываў на архітэкттуру горада. Так былі заснаваны бернардзінскі Антоніеўскі і езуіцкія Траецкі і Свята-Духаў кляштары. Кальвініская і лютэранская суполкі змяншаліся. Важнае значэнне, як і раней, мела праваслаўная царква, у архітэктуры якой таксама пачалі ўжывацца элементы барока.

З 1744 да 1760 слуцкім князем быў Геранім Фларыян Радзівіл. Ён ініцыяваў маштабныя будаўнічыя і рамонтныя работы ў слуцкіх замках. У Старым замку пачаў дзейнічаць заснаваны ім тэатр з музычнай і балетнай школамі. Развівалася мануфактурная вытворчасць. Быў наладжаны выраб размаляваных палатняных ворсавых шпалераў – імі абвіталі сцены радзівілаўскіх рэзідэнцый. Дзейнічала майстэрня па вырабе галуноў і пазументаў, дывановая мануфактура. У другой палове 1730-х гг. пачаўся выраб шаўковых паясоў. Ва Урэччы працавала шкляная мануфактура. Вырабы з крышталю, простага і каляровага шкла мелі і попыт, і славу. Пры мануфактуры арганізавалі ліцейную майстэрню, дзе адлівалі з металу гарматы і званы. Ліццё званаў адбывалася і ў Слуцку. Князь Геранім Радзівіл меў багатую карцінную галерэю і кнігазбор. Планаваў усталяваць у Слуцку свой конны помнік, адліты з бронзы, і нават зрабіў накід будучага манумента [2, с. 36].

У 1760 г. гаспадар Нясвіжа Міхал Казімір Радзівіл, які атрымаў Случчыну ў спадчыну пасля смерці брата Гераніма Фларыяна, наладзіў у Слуцку персiярню – мануфактуру шаўковых паясоў. Там працавалі слуцкія і пераведзеныя з Нясвіжа ткачы. Вядомы майстар Ян Маджарскі быў запрошаны для кіравання. У адзенні магнатаў пояс быў сімвалам прыналежнасці да эліты, шматвяковых сямейных традыцый і, вядома, заможнасці. Дарагія паясы для шляхты прывозілі з усходніх краін, але ў XVIII стагоддзі на беларускіх землях сфарміравалася ўнікальная мастацкая з’ява – «слуцкі пояс». Яго ткалі з натуральных шаўковых нітак: звычайных і абкручаных вельмі тонкім зала-тым або сярэбраным дротам. Такі каштоўны аксесуар называўся «літым», бо пасля пракатвання крыху шурпатага пояса цераз спецыяльны вал з’яўляліся незвычайная гладкасць і раскошны бляск. Слуцкі пояс з’яўляецца брэндам нашага горада і візітнай карткай нашай краіны [3].

Архіўныя матэрыялы сведчаць пра разнастайнае мастацкае жыццё ў Слуцку. Малявальшчыкі і гравёры працавалі на Урэцкай шкломануфактуры. Мастакі распрацоўвалі эскізы тканых вырабаў для мануфактуры шаўковых паясоў. На пачатку стагоддзя яшчэ дзейнічала былая радзівілаўская друкарня. Захаваліся звесткі пра друкарню на Трайчанах пры Траецкім манастыры, дзе выдавалі праваслаўныя кнігі.

Іканапіс развіваўся ў рэчышчы праваслаўнай культуры. Іканапісцы засвойвалі барочную стылістыку, якая на той час стала вызначальнай для ўсіх відаў мастацтва. Постаці святых на абразях набывалі аб’ёмнасць. Мастакі навучыліся перадаваць аб’ём з дапамогай складаных танальных адценняў. Выкарыстанне чыстых лакальных фарбаў фактычна засталася ў мінулым. Нярэдка пераймаліся нетрадыцыйныя для праваслаўя кампазіцыйныя схемы з гравюр-ілюстрацый у друкаваных кнігах або з твораў каталіцкага жывапісу.

Вывады:

- свецкая культура была адкрытая ўплыву заходнееўрапейскага мастацтва;
- у часы княжання Багуслава Радзівіла (сярэдня XVII ст.) у Слуцку паступова ў архітэктурных збудаваннях пачаў з’яўляцца стыль барока;
- з канца XVII і на працягу XVIII ст. у Слуцку пашыраўся каталіцызм, які ўплываў на архітэктурную горада і разнастайнае мастацкае жыццё.

Помнікі архітэктury Случчыны эпохі барока

У тыя часы на Случчыне асноўным будаўнічым матэрыялам было дрэва. З яго рабілі ўмацаванні, жыллё магнатаў і мяшчанаў, цэрквы. Зараз найбольш старым драўляным будынкам у горадзе з’яўляецца царква Міхаіла-Архангела. Пабудаваная ў традыцыях старажытнага народнага дойлідства, яна нясе на сабе адбітак стылю барока. Даследчыкі архітэктury Міхайлаўскую царкву адносяць да групы пабудов ярусна-восевай кампазіцыі. Да гэтай групы адносяцца і цэрквы, што не захаваліся: Сімяонаўская, Варварынская і Раждзественская [4].

У Слуцку была ўзведзена РАТУША (праўда, ужо пасля смерці князя Багуслава Радзівіла). Будынак з вежай і гадзіннікам. У альбоме малюнкаў Багуслава Радзівіла ёсць замалёўкі плана і фасада ратушы, завяршэнне вежы якой сведчыць пра ўплыў на яе архітэктury барока (спалучэнне архітэктury драўлянага дойлідства з барока) [5].

Пашырэнню барока на Случчыне спрыяла пранікненне ў край каталіцкіх ордэнаў: бернардынцы заснавалі БЕРНАРДЗІНСКІ АНТОНІЕЎСКІ КЛЯШТАР. Дзвюхвежавая трохнефная базіліка [4]. Захаваўся малюнак касцёла (спрошчаны), які дазваляе сцвярджаць, што яго архітэктura спалучала рысы народнай драўлянай архітэктury з рысамі барока. Перш за ўсё трох’ярусныя вежы з двух’яруснымі купаламі на галоўным фасадзе. Гэта помнік архітэктury драўлянага барока. Заснаваны ў XVII ст. у Старым горадзе на беразе р. Случ. Мураваныя будынкі кляштара замест ранейшых драўляных былі ўзведзены пазней: жылы корпус – у 1793 г., а касцёла – у 1820 г.

Над аздабленнем касцёлаў працавалі пераважна запрошаныя мастакі. Каталікі надзвычай шанавалі абраз Маці Божай, асвечаны Папам Рымскім Аляксандрам VII. У Вялікае Княства Літоўскае абраз быў прывезены з Рыма ў 1662 г. і ў 1726 г. стаў уласнасцю слуцкіх бернардынцаў. Размясцілі яго ў галоўным алтары бернардынскага касцёла святога Антонія. [2, с. 40].

Езуіты мелі ў Слуцку 2 рэзідэнцыі: СВЯТА – ДУХАЎ КЛЯШТАР З КАСЦЁЛАМ у Старым горадзе і ТРАЕЦКІ КЛЯШТАР З КАСЦЁЛАМ у Новым горадзе. Захаваўся

праектны чарцёж, як мяркуюць даследчыкі, для Траецкага касцёла. Ён сведчыць, што гэты драўляны будынак узведзены ў стылі барока [4].

ДРАЎЛЯНЫ ФАРНЫ (прыходскі) касцёл узведзены ў XV ст. Ён не раз рамантаваўся. Яго вежы, як сведчыць малюнак Т. Гэсэ, 1855 г., мелі барочны характар [4].

З цягам часу барока, які спачатку быў стылем каталіцкіх (перш за ўсё езуіцкіх храмаў), стаў стылем палацавай архітэктуры. Быў пераняты ў архітэктуру праваслаўных храмаў і яўрэйскіх сінагог.

Другая палова XVII – XVIII стст. – перыяд росквіту слуцкай архітэктурнай школы. У храмавым дойлідстве пераважала будаўніцтва драўляных будынкаў. Узводзіліся храмы крыжова-цэнтрычныя і ярусна-восевыя. Практычна ўсе яны не захаваліся.

Існуюць здымкі і малюнкi іншых драўляных храмаў.

ВАРВАРЫНСКАЯ ЦАРКВА (НА МОГІЛКАХ) – помнік драўлянага дойлідства з элементамі барока. Узведзена ў канцы XVIII ст. Адносілася да ярусна-восевага тыпу кампазіцыі. Згарэла ў 1953 г. [4].

СІМЯОНА – СТОЎПНІКА ЦАРКВА ўспамінаецца ў пераліку цэркваў XVI–XVII стст. Помнік драўлянага дойлідства з элементамі барока. Адносіцца да ярусна-восевага тыпу кампазіцыі. У канцы XVIII ст. была перавезена ў сяло Баслаўцы. На жаль, не захавалася [4].

МІКАЛАЕЎСКАЯ І ЮР’ЕЎСКАЯ ЦЭРКВЫ, што ў Раманаве (зараз вёска Леніна, Служага раёна) таксама не захаваліся [4].

ЦАРКВА КАНСТАНЦІНА І АЛЕНА (СВЯТА-МІХАЙЛАЎСКАЯ ЦАРКВА) была пабудавана ў XVIII ст. У пачатку XIX ст. далі назву Свята-Міхайлаўская і прыбудаваўлі званіцу. Асноўная частка пабудовы мае рысы барока. Існуе і зараз. З’яўляецца ўзорам беларускага драўлянага дойлідства з рысамі стылю барока: завяршаецца двух’яруснымі купаламі. [4]

Гэтыя матэрыялы сведчаць аб тым, што перыяд росквіту слуцкай архітэктурнай школы якраз прыходзіцца на эпоху барока. Гэты стыль у спалучэнні з традыцыямі беларускага народнага дойлідства ў драўлянай архітэктуры надаў своеасаблівы характар храмам Случчыны.

Адзін з выдатнейшых помнікаў архітэктуры горада – мураваны сабор праваслаўнага ТРАЕЦКАГА МАНАСТЫРА. Узведзены ў часы княгіні Анастасіі Алелькавіч у XVI ст. (крыніцы прыводзяць 1505 г.) ён разбураўся ў сярэдзіне XVII ст. і ў першай палове XVIII ст. Канчаткова адбудаваны ў канцы XVIII ст. [4]. Гэта крыжова-купальны храм з двума трох’яруснымі вежамі на галоўным фасадзе. Некаторыя даследчыкі адносяць яго архітэктуру да віленскага барока. Асаблівасць архітэктуры драўляных храмавых званіц краю – гэта двух-, трох’ярусныя збудаванні, якія завяршаліся купаламі. Якраз гэта і паказвае на ўплыў на іх архітэктуру стыля барока.

З другой паловы XVIII ст. ужо на змену барока прыходзіць класіцызм. Але ў архітэктуры, асабліва правінцыяльнай, можна бачыць захаванне стылю барока. Напрыклад, мураваны АНТОНІЕЎСКІ БЕРНАРДЗІНСКІ КАСЦЁЛ.

Адзначым, што ў XIX ст. у перыяд рамантызму, калі ў архітэктуры назіраецца зварот да гістарычных стыляў, у беларускай архітэктуры побач з неараманскім, неагатычным, неарускім стылямі сустракаем і неабарока, але ў Служку такіх прыкладаў няма.

Параўнальны аналіз знешняга выгляду касцёла езуітаў у Нясвіжы і бернардзінскага касцёла святога Антонія ў Служку

Касцёл езуітаў у Нясвіжы быў пабудаваны ў 1593 г. па праекце італьянскага архітэктара Джавані Марыя Бернардоні. Кампазіцыя касцёла строга лагічная, пазбаўленая ад перанасычанасці барочнага дэкору. Магчыма, што касцёл быў на Беларусі адным з першых будынкаў, фасады якога былі атынкаваны і пабелены. А вось бернардзінскі касцёл святога Антонія ў Слуцку быў пабудаваны значна пазней. Мапахі-бернардзінцы прыбылі ў наш горад з Нясвіжа ў 1661 годзе. Яны ўжо мелі ва ўласнасці зямельны ўчастак, які знаходзіўся на беразе Случы, насупраць старога замка. Тут яны пабудавалі драўляны касцёл, капліцу і двухпавярховы кляштарны корпус, які прымыкаў да яго [6].

Слуцкі касцёл меў даволі сціплы знешні выгляд, у параўнанні з нясвіжскім. У яго няма папярэчнага нефа і купала, быў толькі маленькі купалок над алтарнай часткай. А вось форма фасаду, фронтон, арачныя праёмы, пілястры, валюты (скругленні), пінаклі па баках касцёлаў паказваюць на стыль барока. Нясвіжскі касцёл адносіцца да ранняга барока, а бернардзінскі касцёл святога Антонія да позняга. Форма пабудовы касцёла езуітаў – крыжова-купальная базіліка, а бернардзінцаў – трохнефная базіліка.

Мураваны аднапавярховы кляштарны комплекс са склепам і падоўжанай цэнтральнай часткай стаяў на вуліцы Казачай (зараз — Чырвонаармейская). У скляпах пад кляштарам знаходзіліся пахаванні слупскіх князёў Радзівілаў, а ў касцёле яшчэ ў канцы XIX стагоддзя (па ўспамінах сучаснікаў) захоўвалася спецыяльная скрыначка з сэрцам князя Гераніма Радзівіла. Памёр ён у Польшчы, там і быў пахаваны, аднак сэрца яго прывезлі ў Слуцк, які ён вельмі любіў. У адрозненне ад нясвіжскага храма слупскі касцёл зараз не дзейнічае, яго можна бачыць толькі на ілюстрацыях. На жаль, ваенныя разбурэнні і свядомае знішчэнне храмаў у савецкія часы прынеслі вялікія страты.

Вывады:

- стыль барока з’явіўся на Случчыне ў XVII стагоддзі;
- у краі існавалі каталіцкія храмы і праваслаўныя цэрквы з рысамі барока;
- з ліку тагачасных праваслаўных храмаў захавалася толькі Свята-Міхайлаўская царква.

Заклучэнне

У ходзе даследавання выявілася, што сапраўды на Случчыне ў розныя часы было вельмі шмат храмаў і многія з іх былі пабудаваны ў эпоху барока. Безумоўна, гэты напрамак прынёс змены ў беларускую архітэктурную, дзякуючы пачынальніку эпохі барочнага стылю Джавані Бернардоні. Барока спачатку развіваўся як стыль езуіцкіх касцёлаў, затым быў пераняты для пабудовы іншых каталіцкіх храмаў, а пасля ўжо стаў вызначальным і для ўсёй беларускай архітэктурны. З цягам часу гэты напрамак увасобіўся ў народным мастацтве. І зараз мы можам бачыць ужыванне яго традыцый у арнаменце адзення, ткацтве, аздабленні хат.

Нашы продкі ўзводзілі цудоўныя архітэктурныя ансамблі і пакінулі нам у спадчыну помнікі драўлянага дойлідства, якія ўпрыгожвалі, праслаўлялі і зараз праслаўляюць наш горад, хоць многія з іх мы можам бачыць толькі на паштоўках, гравюрах, ілюстрацыях. У 1993 годзе пачалося будаўніцтва касцёла святога Антонія, і быў ён асвечаны ў 2000 годзе. Значыць, традыцыі падтрымліваюцца, яны не будуць страчаны. Мы ведаем пра нашы помнікі мастацтва і ганарымся, што горад Слуцк з’яўляецца калыскай цудоўных майстроў розных відаў мастацтва.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Энцыклапедыя гісторыі Беларусі : у 6 т. Т. 1. А – Беліца / Рэдкал. : М.В. Біч [і інш.]. – Мн. : БелЭн, 1993.
2. Ціткоўскі, І. А. Мастацтва Случчыны : гісторыя, імёны, творы / Ігар Ціткоўскі. – Мінск : Тэхналогія, 2019.
3. <https://www.belarus.by/by/about-belarus/culture/slutsk-belts> доступ 11.11.2021
4. Ціткоўскі, І. А. Слуцк. Гісторыя горада ў помніках архітэктурны / Ігар Ціткоўскі. – Мінск : Смэлтак, 2015.
5. Волкаў, М. А. Слуцк на старых планах / М. А. Волкаў. – Мінск : Беларусь, 2017.
6. <https://be.wikipedia.org/wiki>, доступ 11.11.2021.

DOLBIK A. I.

Secondary School No. 12 of Slutsk

The supervisor of the work – Chukholskaya N. S.,

the teacher of the Belarusian language and literature.

THE FORMATION AND FLOURISHING OF THE BAROQUE IN SLUTSK (XVII–XVIII CENTURIES)

Summary. *The article is devoted to the formation of the Baroque in the Belarusian lands. This process is described in detail through the study of local architectural monuments. The materials of the work can be useful for teachers of various humanity disciplines, as well as for anyone who is interested in local history of Slutsk.*

| **ИСТОРИЯ**
| HISTORY
| **ГІСТОРІЯ**

ВЯНГРОЎСКАЯ П. М.

ДУА «Гудагайская сярэдняя школа» Астравецкага раёна Гродзенскай вобласці

Навуковы кіраўнік – Шлыковіч Г. М., настаўнік гісторыі

ЛЕЎ ДАБЖЫНСКІ. ТАЛЕНТ ЗЯМЛІ ГУДАГАЙСКОЙ

Анатацыя. У дадзенай рабоце расказваецца аб жыцці і творчасці нашага земляка, мастака Льва Дабжынскага імя якога стала вядома грамадскасці дзякуючы намаганням прафесара Адама Мальдзіса. Практычная значнасць работы заключаецца ў тым, што сёлета адзначаецца 115-годдзе з дня нараджэння мастака і захаванне гістарычнай памяці – абавязак пакаленняў. Матэрыялы можна выкарыстоўваць на ўроках «Наш край», падчас экскурсій ў музеі.

Гісторыя роднага краю не бязлікая, яна блізкая і родная таму, што расказвае пра людзей, якія жылі і жывуць побач. Вывучэнне гісторыі роднага краю выклікае цікавасць яшчэ і таму, што мясцовы матэрыял даступны для кожнага зацікаўленага чалавека, а значыць, кожны можа адкрыць для сябе нешта новае, даведацца аб нечым цікавым. Таму актуальным для мяне з'яўляецца даследаванне жыцця і творчасці мастака, імя якога больш чым паўвека не гучала ў свеце – Леў Дабжынскі.

Аб'ект даследавання: дзейнасць мастакоў Беларусі.

Прадмет даследавання: творчасць мастака, ураджэнца вёскі Лоша Льва Дабжынскага.

Тэма работы: «Леў Дабжынскі. Талент зямлі гудагайскай».

Мэта работы: даследаваць асноўныя этапы жыцця і творчасць мастака Льва Дабжынскага.

Задачы работы:

- 1) вывучыць даступную літаратуру па тэме даследавання;
- 2) апісаць асноўныя этапы жыцця мастака;
- 3) прааналізаваць і вызначыць асноўныя тэмы творчасці мастака Льва Дабжынскага;
- 4) аформіць буклет прысвечаны мастаку, выкарыстоўваць сабраны матэрыял на ўроках і ў пазаўрочнай дзейнасці.

Мяркуюцца, што вывучэнне матэрыяла па тэме даследавання ўпэўніць у тым, што зямля гудагайская багатая на таленавітых, творчых людзей, якія з'яўляюцца часткай беларускай гісторыі і культуры і якія ўнеслі значны ўклад у праслаўленне сваёй малой радзімы.

Пры правядзенні даследавання выкарыстаны публіцыстычныя матэрыялы, матэрыялы школьнага краязнаўчага музея, дакументы з сямейнага архіва сям'і Дабжынскіх.

Пры вывучэнні матэрыялаў па тэме даследавання было ўстаноўлена, што бацька мастака – Віктар Дабжынскі быў сынам царскага сенатара Антоні Дабжынскага. У свой час закончыў юрыдычны факультэт. Маці мастака, Марыя, была далёкай сваячкай Льву Талстому. Адукацыю атрымала музычную, была добрай піяністкай, спявала ў оперы. Набыла тры маёнткі на Віленшчыне, сярод якіх была і Лоша з вялікімі зямельнымі ўгоддзямі – 502 гектары, але сярод іх было 300 неапрацаваных: пяскі, курганы. У маёнтку быў вялікі дом, млын, свая карчма [3, с. 43].

Тут, у Лошы, сустрэліся і закахаліся адзін у другога Марыя і Віктар. У 1919 г. у сям'і Дабжынскіх нарадзілася дачка якую назвалі Надзея. Яна была неардынарнай асобай. Менавіта з яе ўспамінаў паўстае жывая постаць мастака з Лошы. Надзея адзначала, што талент Лёвы, як яго называлі ў сям'і (дарэчы сказаць, да сённяшняга дня кожнае новае пакаленне гэтага роду абавязкова мае прадстаўніка з іменем Леў – у гонар Льва Талстога). Талент Лёвы праявіўся вельмі рана. Надзея ўспамінала, што па ўсяму дому былі раскіданы аркушы паперы з графічнымі і акварэльнымі замалёўкамі брата. Кожны дзень служанка-пакаёўка выносіла цэлыя стосы змалёванай паперы [5, с. 3].

У 1922 г. бацька Віктар Дабжынскі быў арыштаваны бальшавікамі і з сям'ёй больш не жыў. У 1924 г. маці са старэйшым сынам Львом (мастаком) і Надзеяй вярнуліся ў родныя мясціны, спачатку на Ашмяншчыну, дзе ў іх быў маёнтак, а затым у Лошу. 1928–1936 гг. вучылася ў гімназіі ў Ашмянах, а пасля – на медыцынскім факультэце ўніверсітэта ў Вільні, затым у Коўне. Маці ў гэты час была вывезена ў Казахстан.

Калі Надзея ў 1942 г. вярнулася ў Лошу, сяляне сустрэлі яе хлебам-соллю. У часы вайны яна арганізавала шпіталь у Крэве. У 1944 г. выехала ў Польшу і да 1999 г. працавала ў Гданьску [1].

Такім чынам, матэрыялы па тэме даследавання паказалі, што сям'я будучага мастака – асобы таленавітыя, творчыя, неардынарныя. І ў такім асяродку не мог не вырасці таленавіты мастак.

Імя мастака Льва Дабжынскага цэлых 50 гадоў зусім не гучала ў свеце. Яго лёс – тыповы лёс інтэлегента пераломных часоў гісторыі. Ён пражыў кароткае жыццё: усяго 30 гадоў. Але за такі кароткі жыццёвы адрэзак ён паспеў вельмі многага дасягнуць.

Нарадзіўся 24 снежня 1907 г. у Пецярбургу. Як вядома, гэта быў час рэвалюцый і войнаў, і таму сям'я нейкі час вандруе. Да 1915 г. разам з бацькамі Леў жыў у Лошы, а ў 1915 годзе зноў аказваецца ў Расіі.

Даследаванне паказала, што Леў, пачаўшы адукацыю дома, атрымлівае гімназічны атэстат, заканчвае гімназію імя Іахіма Лелявеля ў Вільні ў маі 1929 г. І ў тым жа годзе становіцца студэнтам Віленскага ўніверсітэта імя Стэфана Баторыя на мастацкім факультэце. Як сведчаць дакументы, там ён вывучаў рысунк у прафесара Кубіцкага, жывапіс – у Фердынанда Рушчыца, гісторыю – прафесара Клоаса і атрымліваў высокія адзнакі: «добра», «вельмі добра». І толькі такі прадмет, як кампазіцыя, ацэнены адзнакай «дастаткова». У 1936г. заканчвае ўніверсітэт, атрымлівае дзяржаўную стыпендыю на стажыроўку ў Парыж. Ён адзіны са студэнтаў таго часу атрымаў такую высокую адзнаку свайго майстэрства.

Але вось тут і пачынаецца трагедыя. За свой кошт павінен быў даехаць да Парыжа. Звярнуўся да маці з просьбай даць яму грошай на дарогу, але ў адказ пачуў, што грашыма распараджаецца яе эканом – пан Расальскі. Мясцовыя жыхары ўспаміналі, што гэта быў прыгажун якому ўдалося пакарыць сэрца пані Дабжынскай. Меў ён згубную звычку: быў заядлым карцёжнікам, таму вялікая частка фінансавых сродкаў пані Дабжынскай была праіграная ім у Вільні [2].

Напярэдадні трагедыі Льву было адказана ў патрэбных грашах. Дарослы сын пані Дабжынскай паабяцаў, што назаўтра ён звернецца ў паліцыю для высвятлення абставін знікнення грошай. Але заўтра для Льва не наступіла: раніцай яго знайшлі мёртвага ў ложку, а побач ляжаў пісталет. Як успаміналі сведкі, 5 дзён паліцыя спрабавала дакапацца да праўды, але пані Дабжынская баялася абвінавачвання ў свой адрас, і Леў быў пахаваны за агароджай капліцы як самагубца [Дадатак 3]. У 2004 г. пляменнік мастака Яцэк Бітэль падчас наведвання Лошы разам са сваёй дачкой Ганнай прафінансаваў устаноўку каменнага помніка мастаку. У самой Лошы на месцы маёнтка застаўся толькі магутны клён.

З успамінаў сястры мастака Надзеі Бітэль-Дабжынскай вядома, што досыць замкнуты па натуры Леў меў шмат сяброў. Дом Дабжынскіх у Лошы ў 30-я гады наведвала нямала знакамітых людзей. Менавіта яны пасля смерці маладога мастака сабралі ўсё напісанае ім і арганізавалі першую выставу яго твораў [2].

Наогул, гісторыя жывапісных палотнаў мастака трагічная. Пасля смерці сына пані Дабжынская з малодшай дачкой былі ў 1939 г. сасланы ў Сібір, а ўсе карціны былі перададзены на захаванне знаёмаму чалавеку ў Вільні. З сабой маці ўзяла альбом з алоўкавымі замалёўкамі сына, які зберагла праз увесь час сібірскайсылкі. З усяго мноства карцін, што былі перададзены на захаванне (прафесар Адам Мальдзіс чуў ад самой Надзеі, што іх было больш за 300), пасля вайны знайшлося толькі 12 [3, с. 53].

Дзякуючы намаганням нашага земляка прафесара гісторыі Адама Восіпавіча Мальдзіса фотакопіі карцін Льва Дабжынскага трапілі ў наш школьны краязнаўчы музей.Аналізуючы работы Льва Дабжынскага мы прыйшлі да высновы, што асноўнай тэмай яго работ з'яўляюцца пейзажы, як вясковыя так і гарадскія.

Нейкі непакой або незадаволенасць, туга або нават адчай адчуваецца ў карціне мастака на якой паказаны гарадскі пейзаж, як у фарбах, так і ў графіцы. Мноства работ прысвечана Вільні.

А побач яркая сіль вёсачкі пачатку стагоддзя. Галоўнае на карціне – снег. Чысты, глыбокі, лёгкі, ён паўсюдна: на зямлі, на дахах, на дрэвах.Векавыя сосны, бор, перапоўненытаямніцамі і трывогай. Відаць, нямала бур на сваім вякубачылі гэтыя сосны, нездарма ж так паламаны іх сукі і так бязлітасна выставіў іх напаказ

Гарадскі пейзаж, Вільня

*Вільня – вуліца
Бакшту, 1934.*

*Вуліца да касцёла
святога Казімера, 1937.*

Вясковы пейзаж

Сосны

мастак! Але стаяць яны шчыльна, дружна, і кожнаму ясна, што пераадолеюць яны яшчэ многае .

Самым загадкавым падаецца апошні твор. Зразу-мела, што ў ім мастак выразіў сваё мастацкае крэда, сваё разуменне мастацтва, яго прызначэнне. Перад намі вобразы-сімвалы: скрыпка са смычком, буйныя пацеркі караляў і маска. І ўсё. Яшчэ фон. Цёмны, зноў змрочны. Зноў адсутнічае свет. Усё нібы прыглушанае. Але чаму менавіта гэтыя сімвалы ўзяты мастаком – за-стаецца загадкай.

Такім чынам, асноўнае месца ў творчасці мастака займае пейзаж. Пры гэтым мы ўпэўніліся, што свае ра-боты аўтар выконвае як фарбамі так і ў графіцы.

У выніку даследавання мы прыйшлі да наступных высноваў:

- асноўным жанрам творчасці мастака Льва Дабжынскага з’яўляецца пейзаж, вы-кананы як фарбамі так і адлюстраваны ў графічных работах;
- тэма радзімы – галоўная ў творчасці мастака;
- ўпэўніліся ў тым, што зямля гудагайская багата на таленавітых, творчых людзей, якія з’яўляюцца часткай беларускай гісторыі і культуры і якія ўнеслі значны ўклад у праслаўленне сваёй «малой» радзімы.

Так, патрэбны ацэнкі спецыялістаў-мастацтвазнаўцаў, каб глыбока зразумець сэнс мастацкай спадчыны нашага таленавітага мастака. Але і тыя водгукі, якія аставілі ўдзельнікі пленэра, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння Льва Дабжынскага, і сам факт накіравання мастака на стажыроўку ў Парыж, гавораць аб яго таленце.

Экспрэсіянізм яго палотнаў, што быў адметнай рысай творчасці многіх мастакоў на пачатку XX стагоддзя, так і б’е з кожнай яго карціны. Невялікі куточак на карце на-шай Беларусі – зямля гудагайская. Але праславілі яе сваёй творчасцю мастак Алег Драбышэўскі, прафесар, доктар гістарычных навук Адам Мальдзіс. І толькі дзякуючы намаганням апошняга і было вернута Астравеччыне імя мастака Льва Дабжынскага, якога ведаюць цяпер і ў Польшчы. Усё гэта сведчыць аб тым, што мая малая радзі-ма – зямля гудагайская, прыгожы, непаўторны край багаты на таленты.

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Мальдзіс А. В. Астравеччына – край дарагі / А. В. Мальдзіс. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1977. – 208 с.
2. Матэрыялы школьнага краязнаўчага музея «Зямля гудагайская: духоўнае і матэрыяльнае».
3. Памяць. Гісторыка – дакументальная хроніка Астравецкага раёна / Галоўны рэдактар Г. П. Пашкоў і іншыя. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя, 2004. – 39 – 126 с.
4. Чакур, Г. Вяртанне да вытокаў / Г. Чакур // Астравецкая праўда – 2003. – № 11. – С. 3–5.
5. Чакур, Г. Як Яцэк Бітэль вяртаўся да сваіх вытокаў / Г. Чакур // Астравецкая праўда – 2003. – № 11. – С. 3–5.

VENGROVSKAYA P.

Gudogay School, Ostrovets District Grodno region.

The instructor – Shlykovich G. M.

LEO DOBZHINSKI. THE TALENTS OF GUDOGAY LAND

The Review. *The research work tells us about the life and creativity of our landsman, the artist Leo Dobzhinski. His name became famous to the society thanks to efforts of the professor Adam Maldis. The practical significance of the research is based on artist's 115 – birthday anniversary. Saving historical moments is person's duty. The materials can be used at the lessons devoted to «Our region», conducting excursions in the school museum.*

ЖЭГАЛО Я. Д.

ДУА «Сярэдняя школа № 38 г. Гродна»

Навуковы кіраўнік – Міскель С. А., настаўнік гісторыі

СЯМЕЙНЫ МУЗЕЙНЫ ПАКОЙ «СПАДЧЫНА» СЯМ'І БАГУШЭВІЧ – САЛЕЙ ЯК СРОДАК ЗАХАВАННЯ ГІСТАРЫЧНАЙ ПАМЯЦІ

Анатацыя. *Артыкул прысвечаны гісторыі стварэння ў горадзе Свідзель сямейнага пакоя «Спадчына». У артыкуле раскрываецца гісторыя роду сям'і Багушэвіч – Салей і працэс стварэння сямейнага музейнага пакоя на аснове матэрыялаў, рэчаў і дакументаў асабістага паходжання гэтых сямей. Змест і высновы навуковай работы могуць быць выкарыстаны на ўроках гісторыі Беларусі па тэме «Наш край», у пазакласных мерапрыемствах.*

Уводзіны

2022 год у нашай краіне абвешчаны Годам гістарычнай памяці, мэтай правядзення якога з'яўляецца фарміраванне аб'ектыўных адносін грамадства да гістарычнага мінулага, захавання і ўмацавання адзінства беларускага народа.

Але на жаль, зараз ёсць няшмат людзей, якія ведаюць лёс сваіх продкаў далей звестак аб іх бабурх і дзядулях... Таму невыпадкова для напісання свайго даследчай працы я выбраў блізкую маёй сям'і і майму сэрцу тэму «Сямейны музейны пакой «Спадчына» сям'і Багушэвіч – Салей як сродак захавання гістарычнай памяці». Я лічу, што зараз з'яўляецца вельмі актуальным тое, чым пачала займацца мая бабурх Салей Ларыса Іванаўна, а працягваем займацца і мы, яе дзеці і ўнукі – стварэнне сямейнага гістарычнага пакойчыка «Спадчына» і складанне радавода сям'і Багушэвіч – Салей».

Аб'ект даследавання: гісторыя роду маёй сям'і.

Прадмет даследавання: радавод сем'яў Багушэвіч – Салей.

Мэта маёй працы: паказаць гісторыю стварэння сямейнага музейнага пакоя «Спадчына» і яго ўплыў на захаванне гістарычнай памяці майго роду шляхам складання сямейнага радавода.

Задачы, якія неабходна было вырашыць:

- 1) адлюстравач працэс стварэння сямейнага музейнага пакоя «Спадчына» як сродку захавання гістарычнай памяці;
- 2) даследаваць гісторыю родаў Багушэвіч і Салей;
- 3) паказаць ролю Салей Ларысы Іванаўны ў заснаванні музейнага пакоя «Спадчына» і захаванні сямейных традыцый;
- 4) скаласці радавод сям'і Багушэвіч – Салей.

Пры напісанні працы мною былі выкарыстаны метады гістарычнага аналізу, сінтэзу, параўнальны, тыпалагічны, гісторыка-генетычны, рэтраспектыўны, часткова-пошукавы метады, бясседа.

Пад час работы над даследчай працай значную дапамогу мне аказалі сямейны архіў маіх дзядулі і бабурх Салей Уладзіміра Васільевіча і Салей (у дзявоцтве Багушэвіч) Ларысы Іванаўны, матэрыялы асабістага паходжання іх сем'яў. Некаторыя звесткі былі ўзяты з газеты «Перспектыва» і іншых перыядычных выданняў.

Асноўная частка. У народзе кажуць: «Дрэва трымаецца каранямі, а чалавек сям'ёй». Калі памерлі бацькі маіх дзядулі і бабурх, узнікла пытанне, што рабіць з хатамі, з нажытым за доўгія гады скарбам. Каб нічога не прапала, з бацькоўскага дома перавезеныя рэчы схавалі ў сваім доме на гарышчы. Да лепшага часу, як кажуць.

І гэты час надышоў, калі мая бабурх аднойчы летам 2017 года, ужо будучы на заслужаным адпачынку, на падворку свайго дома вырашыла арганізаваць музей пад адкрытым небам [1, с. 6]. Гэтая імправізаваная выстава зацікавіла не толькі суседзяў па вуліцы, але і нават дзяцей са Свідзельскай школы. Трапілі сюды і журналісты газеты «Перспектыва». Таму на сямейным сходзе было вырашана тэрмінова рабіць рамонт у пустуючым гаспадарчым будынку, каб потым там стварыць сямейны музейны куточак.

Назва сямейнаму музейнаму пакойчыку «Спадчына» была выбрана хутка, бо ўвесь бацькоўскі скарб, паперы, фатакарткі, прадметы быту і іншае – гэта і было сапраўднай спадчынай. Рэквізіты ў музейны пакойчык ладзілі ўсёй сям'ёй: і бабурх

з дзядулем, і іх дзве дачкі – Вольга (мая мама), Юлія і мы з маім братам Уладзіславам. З падручных матэрыялаў зрабілі муляж печы. Бо, як кажа мая бабуля, Ларыса Іванаўна, усё пачынаецца ад печы: у ёй і ежу гатавалі, і хлеб пяклі, і дзеці спалі. Над печчу, як і належыць, сохнуць каўбасы, кумпяк, часнок і цыбуля. Канешне, есці гэта нельга, бо гэта толькі імітацыя. А экскурсаводам у гэтым музейчыку з'яўляецца мая бабуля Ларыса Іванаўна. Экскурсіі яна ладзіць на прыгожай беларускай мове. Бабуля распачынае экскурсію з аповеду пра гісторыю зараджэння сем'яў Салей і Багушэвіч.

Пачыналася гісторыя стварэння сям'і Багушэвіч – Салей так. У ліпені 1944 года Неўгень Зінаіда Мікалаеўна пабралася шлюбам з аднавяскоўцам Багушэвічам Іванам Ігнатавічам. Нявесце толькі споўнілася васьмнаццаць гадоў, а яе нарачонаму – майму прадзядулю не было поўных васьмнаццаць. Па гэтай прычыне яны ездзілі ў Гродна да архіерэя, каб атрымаць дазвол на заключэнне шлюб у царкве. А такі ранейшы шлюб патрэбен быў з той нагоды, што ў час Вялікай Айчыннай вайны немцы вывозілі моладзь на прымусовыя работы ў Германію, а сямейных не забіралі. Вось і атрымаўся шлюб па разліку, які перарос у шлюб па каханні на доўгія пяцьдзясят восем гадоў, пакінуўшы пасля сябе траіх дзетак, сямёра ўнукаў і чацвёра праўнукаў.

Сям'я Салей – сям'я бацькоў майго дзядулі Уладзіміра Васільевіча склалася на год раней па вялікім каханні ў 1943 годзе. Вось як аб гэтым расказвае ён сам. «Мая маці, Вітка Яўгенія Рыгораўна, пабралася шлюбам з Салеем Васілём Осіпавічам Пражылі ў ладзе ды згодзе шэсцьдзясят гадоў. Нарадзілі і выхавалі траіх дзяцей, шасцёра ўнукаў і сямёра праўнукаў. Нашы бацькі былі з адной мясцовасці і былі добра знаёмыя, нават крыху сябравалі. Зінаіда была шаферкай у маіх бацькоў на вяселлі. Неўзабаве пасля вяселляў нашы таты былі прызваны ў Чырвоную Армію, а затым на фронт. На руках у матуляў засталася па сыну, якія, падрасшы, таксама сябравалі. Былі амаль аднагодкамі і жанілі адзін аднаго ў 1967 годзе. Затым у абедзвюх сем'ях нарадзілася яшчэ па дзіцяці. А ўжо трэцімі дзецьмі былі ў сям'і Салей я – Уладзімір, а ў сям'і Багушэвіч – дачка Ларыса, твая бабуля. А ў 1975 годзе мы ажаніліся, і вось так узнікла сям'я Салей» [7].

Сем'і майго дзядулі і бабулі склаліся ў вайну. Праз пэўны час іх бацькі вярнуліся з фронту. Прадзед Васіль Осіпавіч атрымаў асколкавае раненне ў руку. Нагадвае пра тое ваеннае ліхалецце лыжка з фронту, якая зараз знаходзіцца ў нашым музейным пакоі.

Івана Ігнатавіча, тату маёй бабулі, куля мінавала, але вярнуўся з фронту з захворваннем лёгкіх, ад якога пакутаваў усё сваё астатняе жыццё.

Салей Васіль Осіпавіч пасля вайны быў у калгасе жывёлаводам, займаўся таксама агародніцтвам, садаводствам і пчаларствам. Акрамя того, ён двойчы быў удзельнікам ВДНГ у Маскве, дзе атрымаў медалі. Займаўся актыўнай грамадскай дзейнасцю – быў дэпутатам сельскага савета. Жыў на хутары, меў вялікі вішнёва-яблыневы сад, шмат хатняй жывёлы, за якімі рупліва даглядаў.

Яго жонка, мая прабабуля Яўгенія Рыгораўна працавала ў калгасе на палявых работах. А яшчэ яна ўмела ўсё: і шыць, і вышываць, вязала розныя рэчы, ткала палатно, дываны, радзюшкі, ходнікі. На драўляным ложку, які ёсць у нашым музейным пакоі, засцелены дыван работы маёй прабабулі Яўгеніі. Праца яе рук і карункі – падзоры, якімі аздоблены дыван, і карункавыя ўстаўкі ў навалкі, і шкарпэткі з воўны, безрукаўкі, рукавіцы, рушнікі, вышыванкі – на ўсё была здольная мая прабабуля. Васіль Осіпавіч і Яўгенія Рыгораўна ўзнагароджаны медалямі «Ветэран працы».

Тата ж маёй бабулі Іван Ігнатавіч пад час вайны шмат цяжкасцей вытрымаў. «Кватаравалі» войскоўцы то ў зямлянках, а калі нават і пад адкрытым небам. Коўдрай былі яловыя галіны. Ён расказваў маёй бабулі, што нават пацукі ўкладваліся ноччу каля твару салдат, каб сагрэцца ад іх цёплага дыхання [2, с. 198]. Вайсковая спецыяльнасць яго была вадзіцель – механік. За добрасумленную вайсковую службу пастановай Ваеннага Савета 3-га Беларускага фронту ад 16 чэрвеня 1945 года яму ва ўласнасць быў выдадзены трафейны матацыкал «Індыян». Гэты цуд тэхнікі доўга стаяў каля хаты, але потым хтосьці яго скраў. Засталася толькі даведка аб яго законным паходжанні. Акрамя того, быў узнагароджаны медалём «За перамогу над Германіяй» [3].

У пачатку 1950 года Іван Ігнатавіч быў камандзіраваны ў КНР для аказання сяброўскай дапамогі ў справе арганізацыі войск спецыяльнага прызначэння народна-вызваленчай арміі Кітая. Там жа і сябры з'явіліся. Захаваўся нават нататнік – слоўнік, у які ён запісваў выразы і асобныя словы, неабходныя для паспяховых стасункаў з кітайцамі. Быў узнагароджаны медалём «Дружба» і выдадзена пасведчанне за асабістым подпісам Мао Дзэдуна ў лютым 1951 года. Дамой бабулін тата вярнуўся ў 1952 годзе, дзе яго чакала жонка з сынам. Потым у сям'і нарадзілася яшчэ двое дзетак. Працаваў пасля службы кіроўцам. Праз некаторы час скончыў экстэрнам сярэднюю школу, а затым і гродзенскі кааператыўны тэхнікум. Далейшы свой лес звязаў са спажывецкай кааперацыяй, дзе працаваў нарыхтоўшчыкам. А потым выйшаў на заслужаны адпачынак. Ветэран працы [5, с. 73].

Прабабуля, Багушэвіч Зінаіда Мікалаеўна, нарадзілася ў 1926 годзе ў весцы Хваты, што ля Скідзеля. Пасля вайны бухгалтарскія курсы і працавала спачатку рахункаводам у калгасе імя Булганіна, а затым бухгалтарам у калгасе «Скідельскі». Трымала ўласную гаспадарку: кароў, свіней, авечак, курэй. У 1980 годзе выйшла на заслужаны адпачынак.

На вялікі жаль ўжо даўно няма побач з намі ні бацькоў майго дзядулі – Салей Васіля Осіпавіча і Яўгеніі Рыгораўны, ні бацькоў маёй бабулі – Багушэвіч Івана Ігнатавіча і Зінаіды Мікалаеўны. Але ўспаміны аб іх у расказах маіх дзядулі і бабулі не дазваляюць мне забыць аб нашай кроўнай сувязі.

У нашым музейным пакоі прадстаўлены рэчы з абедзвюх сем'яў. Зусім іншымі вачыма глядзіш на асабістыя рэчы сваіх прабабуль і прадзядуль.

Трапяткое стаўленне да гэтых рэчаў, бо гэта не проста рэчы, а нябачная кроўная павязь з мінулым майго роду. З аднаго стэнда, дзе размешчаны фатакарткі, на мяне сур'ёзнымі вачыма глядзяць мае продкі, на другім – іх узнагароды, атрыманыя імі за ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне і руплівую працу пад час мірнага жыцця. Ёсць таксама лазовая люлька, у якой калыхалі майго дзядулю Уладзіміра Васільевіча яго бацькі – мае прабабуля і прадзядуля Васіль Осіпавіч і Яўгенія Рыгораўна. Захаваўся і драўляны ложка, кухонная шафка і табурэтка, падараваныя ім на вяселле. Захаваўся таксама аптэкарскі рэцэпт ад 1934 года на набыццё мазі для вачэй Багушэвічам у аптэцы М. Клінкалштэйна, што размяшчалася тады ў Гродне па адрасу: плошча Баторыя, дом № 1. Напэўна, хтосьці з бабуліных родных меў захворванне вачэй, бо ёсць яшчэ адзін рэцэпт ад 1937 года на набыццё кропляў для вачэй, але ўжо ў аптэцы па адрасе: вул. Ажэшка, 11. Зараз гэта аптэка № 1. І калі я ў нашы дні часам шпацырую па полошчы Савецкай (за польскім часам плошча Баторыя) ці іду уздоўж вуліцы Э. Ажэшка, то часта нагадваю сабе аб тым, што гэтым жа маршрутам у 1930-я гады хадзілі мае продкі. І ад гэтага становіцца цяплей на душы.

Заклучэнне.

Памяць чалавека – найважнейшая крыніца для фарміравання ўласнай свядомасці і вызначэння асабістага месца ў грамадстве і навакольным свеце. Калі чалавек губляе яе, у яго парушаецца сувязь з сацыяльным асяроддзем. Што ж датычыцца гістарычнай памяці, то гэта паняцце калектыўнае. Яна выражаецца ў захаванні грамадскага, а таксама разуменні гістарычнага вопыту.

Адным са сродкаў захавання гістарычнай, калектыўнай памяці з'яўляецца стварэнне сямейных музейных пакояў, радаводаў.

Радавод нашай сям'і склаў таксама і я, сістэматызаваўшы інфармацыю аб маіх продках на падставе сямейнага архіву сям'і Багушэвіч – Салей. Я, таксама як і ўся мая сям'я, лічу вельмі важным збіраць інфармацыю аб сваіх продках, шанаваць аб іх памяць. Тым больш, што мне ёсць аб чым і аб кім памятаць: і аб прапрапрадзяду Мікалаю, ад якога засталася зробленая яго рукамі калыска, якую падвешвалі да столі, каб калыхаць дзяцей, і аб прадзеду Івану Ігнатавічу, які спачатку на фронце змагаўся супраць фашызму, а пасля вайны нават дапамагаў кітайцам наладжваць паслеваеннае жыццё. Шмат каго я магу пералічыць. Але важнасць распачатай маёй бабуляй справы – стварэнне сямейнага музейнага пакоя «Спадчына» у тым, каб не толькі ведаць імёны сваіх продкаў, але і захаваць рэчы, дакументы, якімі яны карысталіся, каб на тактыльным узроўні адчуваць з імі сувязь, захаваць аб іх памяць, каб было што перадаць сваім нашчадкам.

СПІС ВИКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Аникевич, И. Родительский дом – память и музей / И. Аникевич // Сельская новь. – 2019. – 15 августа. – С. 6.
2. Голоса детей войны / сост. Л. В. Кошенкова и др. – Гродно : ЮрСаПринт, 2020. – 386 с.
3. Документы асабістага паходжання сям'яў Салей – Багушэвіч
4. Ильгявичуте, Е. Музей для внуков / Е. Ильгявичуте // Перспектива. – 2017. – 8 июня. – С. 4.
5. Салей, Л. Нашчадкі памятаюць / Л. Салей // Сохранение памяти о малой Родине через судьбу простых людей: материалы 8-ой Международной научно-практической конференции. Гродно, июнь 2019 / Гродно : ЮрСаПринт, 2020. – С. 192.
6. Успаміны Салей Ларысы Іванаўны. Запісаны Жэгала Яраславам 04.02.2022 г.
7. Успаміны Салея Уладзіміра Васільевіча. Запісаны Жэгала Яраславам 04.02.2022 г.

ZHEGALO YA.

Secondary school № 38 of Grodno

Scientific Supervisor – Miskel S. A., a teacher of history

FAMILY MUSEUM «HERITAGE» FAMILY BAGUSHEVICH SALES AS A MEANS PRESERVATION OF HISTORICAL MEMORY

Summary. *The article was illuminated by the historical creation of the city of Skidzel semaynaga pakoy «Spadchyn». The article reveals the history of the genus sam'i Bagushevich – Salei and the process of making the semeynaga of the museum pakoy on the basis of materials, writing and documenting the asabistaga of the pakhodzhannya of these semeys. The place and fundamentals of scientific work could be vykarystany at the lessons of the history of Belarus on the theme «Our land», at the class events.*

МИЛАЙ А. Р.

ГУО «Гимназия № 1 имени академика Е. Ф. Карского г. Гродно»

Научный руководитель – Перегудов А. А., учитель истории, магистр истории

ЭЛЕМЕНТЫ НЕОГОТИКИ В САКРАЛЬНОЙ И ГРАЖДАНСКОЙ АРХИТЕКТУРЕ ГРОДНО

Аннотация. Статья посвящена изучению неоготики в храмовой и гражданской архитектуре Гродно. Автор работы предприняла попытку провести исследование неоготической архитектуры города параллельно с изучением сакральных символов в церковном строительстве.

Возрождение готической архитектуры происходит в 1740-х годах в Великобритании, и достигает апогея во второй половине XIX века, когда ряд европейских архитекторов бросили вызов языческим корням классицизма и создали проекты в готическом стиле, имеющем глубоко христианское происхождение вопреки своему названию [1].

В научной среде для отличия возрожденной готики от средневековой архитектуры используется название «ретроспективная готика» (для ранних образцов, которым свойственны заимствования), а также «неоготика» или «псевдоготика» (для построек, где готический стиль был творчески переосмыслен и обновлен в соответствии с тенденциями начала XX века). Тем не менее следует помнить, что для облегчения восприятия сегодня в большинстве случаев любое здание возрожденной готики именуется неоготическим.

Неоготическое наследие в архитектуре Гродно представлено скромным перечнем зданий конца XIX – начала XX века. Во время второго расцвета готики строительство храмов западных христианских конфессий, где наиболее часто применялся этот стиль, в городе практически не проводилось. Прежде всего, это часовня в имении Понемунь, часовня генерала Русау на военном кладбище и лютеранская церковь святого Иоанна.

Точная дата постройки часовни в Понемунь не известна. Характер архитектуры не позволяет датировать постройку до 1850-х годов, когда имение принадлежало гродненскому уездному предводителю дворянства помещику Р. Лехницкому. Этот памятник ретроспективной готической архитектуры представляет собой культовое кирпичное здание элементарной прямоугольной формы без традиционной апсиды и остроконечной крыши. Над главным фасадом возвышается двухъярусная колокольня со стреловидными проемами. После 1945 г. часовня использовалась как склад и была сильно перестроена [2].

Часовня-могила генерал-майора А. А. Русау на военном кладбище в Гродно была построена в 1896 году также в стиле ретроспективной готики.

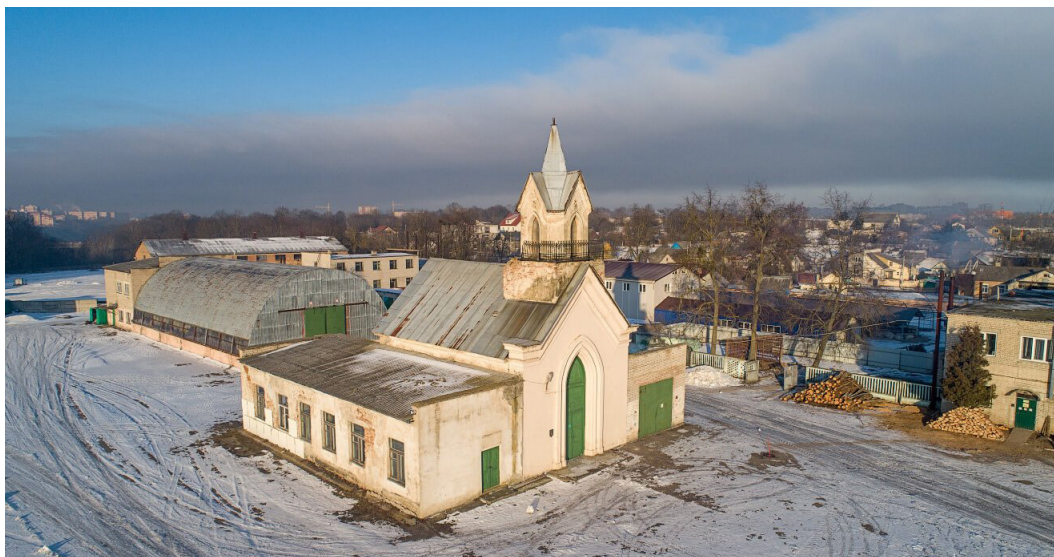

Рисунок 1 – Часовня в имени Понемунь (ул. Понемуньская, 20/3)

Квадратное кирпичное здание перекрыто четырехугольным шатром. Фасады прорезаны стрельчатыми окнами и завершены двусторонними щитами с фризами, круглыми розетками с готическим сплетением, крестами на постаментах. Углы центрального объема усилены двухступенчатыми контрфорсами-пилонами. Архитектурные фрагменты эффектно выполнены с помощью художественной кирпичной кладки [2].

Рисунок 2 – Часовня генерала Русау (2-й пер. Белуша)

Готические формы представлены в нетривиальном ракурсе в архитектуре лютеранской церкви св. Иоанна в Гродно, перестроенной в псевдоготическом стиле в 1912 году [2]. Однонефное однобашенное здание с пятиугольной апсидой и сакристиями приобрело нетипичную для готики массивность и статичность. Главный фасад имеет вытянутую по вертикали динамическую композицию за счет квадратного сечения высокой колокольни, выступавшей из основного объема. Зал церкви освещен «пламенем» витражей с готическими решетками, создавая внушающую трепет радужную легкую атмосферу в интерьере [3].

Рисунок 3 – Лютеранская церковь Иоанна Богослова (ул. Академическая, 7а)

В гражданской архитектуре Гродно неоготическая традиция не получила распространения. Отдельные черты неоготики (в частности, стрельчатые окна второго этажа) присутствуют в таких зданиях, как дом архитектора Джузеппе Сакко (после

перестройки 1874 года), а также здании бывшей еврейской школы Бенахим 1912 года постройки [4]. Тем не менее, архитектура этих зданий не выдержана в одном стиле, а потому их следует отнести к постройкам эклектического стиля.

Рисунок 4 – Дом архитектора Джузеппе Сакко (ул. Телеграфная, 15а)

Важно отметить, что в храмовом строительстве лютеран особое значение придавалось не только декоративности, сколько символике, отсылающей к христианским догматам. Внешняя скудность и простота интерьера, так свойственные протестантским церквям, с лихвой компенсируются богатым символизмом, который лаконично сочетается с неоготической архитектурной традицией [5]. Такие символы (Роза Лютера, трилистник на витражах, потолок в форме дна лодки и т. д.) нашли отражение и в гродненской церкви св. Иоанна.

Готическая архитектура конца XIX – начала XX вв. Гродно, преимущественно представленная немногочисленными лютеранскими и католическими храмовыми постройками, отражает важный этап в развитии архитектуры и является частью общеевропейской тенденции в зодчестве. Слабая представленность этого архитектурного направления в городском пространстве объясняется ограничениями на строительство католических и лютеранских храмов со стороны властей до 1905 года, а также отсутствием активного церковного строительства в Гродно в период обращения к неоготике. Строгий и лишенный видимого изящества неоготический стиль демонстрирует свою глубину в богатом наборе символов, отражающем христианское учение и увеличивающем смысловую нагрузку храмового пространства.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Кулагін, А. Адраджэнне готыкі / А. Кулагін. – Мн. : Палымя, 1993. – 71 с.
2. Кулагін, А. Эклектыка. Архітэктура Беларусі другой паловы XIX – пачатку XX ст. / А. Кулагін. – Мн. : Ураджай, 2000. – С. 113–184.
3. Зорина, Л. Из истории лютеранства Гродненщины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://harodnia.com/be/uczora/694-lyubov-zorina-iz-istorii-lyuteranstva-grodnenshchiny>. – Дата доступа : 14.01.2022.
4. Біяграфія гарадзенскіх вуліц. Ад Фартоў да Каложы / А. Вашкевіч [і інш.]. – Гродна : Гарадзенская бібліятэка, 2012. – С. 285–288.
5. Беляев, Н. Значение символов в лютеранстве [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://azbyka.ru/otechnik/Nikolaj_Belyaev/znachenie-simvolov-v-lyuteranstve. – Дата доступа : 10.01.2022.
6. Аванесов, С. Сакральная архитектура как средство визуальной коммуникации / С. Аванесов // Вестник Томского государственного университета. Культурология и искусствоведение. – 2013. – № 4(12). – С. 153–157.
7. Архітэктура Беларусі : энцыклапедычны даведнік / рэдкал. : А. А. Воінаў [і інш.]. – Мінск : БелЭн, 1993. – 620 с.

8. Архітэктура Беларусі. Нарысы эвалюцыі ва ўсходнеславянскім і еўрапейскім кантэксце / рэдкал. : А. І. Лакотка [і інш.]. – Т. 4. Кн. 2: XX – пач. XXI ст. – Мінск, 2009. – 790 с.
9. Габрусь Т. Мураваныя харалы : Сакральная архітэктура беларускага барока. – Мінск, Ураджай, 2001. – С. 84–90.
10. Габрусь, Т. Помнікі пратэстанцкага храмабудаўніцтва Беларусі / Т. Габрусь. // Спадчына. – 2003. – № 1. – С. 45–63.
11. Гуцул, И. Христианская символика в сакральной архитектуре протестантов Украины – визуальное выражение духовности верующих / И. Гуцул // Богословские размышления. – 2016. – № 17. – С. 327–345.
12. Кузнецова, З. «Храм дивен и печален» (о двух лютеранских храмах Печорского края, построенных по проекту А. А. Подчекаева) / З. Кузнецова // Материалы Международной научно-практической конференции «Восьмые Псковские международные краеведческие чтения», г. Псков, 12–14 октября 2018 года. – Т. I. – С. 149–156.
13. Лазука, Б. Беларуская архітэктура XIX – пачатку XX стагоддзя / Б. Лазука // Гісторыя сусветнага мастацтва. Рускае і беларускае мастацтва XIX – пачатку XX стагоддзя. – Беларусь, 2011. – 430 с.
14. Любашенко, В. Роль Реформации и ранних протестантских церквей в культурном процессе Белоруссии и Украины середины XVI— начала XVII вв // В. Любашенко // Наш радавод. – 1992. – Т. 4. – С. 436–441.
15. Праздничное послание к столетнему юбилею Гродненской евангелическо-лютеранской церкви, 17 октября 1893 года : (1793–1893) : [пер. с немецкого / подг. : В. Р. Киреев и др.]. – Гродно : Евангелическо-лютеранская община Св. Яна в г. Гродно, 2007. – 31 с.
16. Реуц И. Ф. Протестантизм и художественная культура Беларуси. – Мн. : БГУ, 1995. – 59 с.
17. Тадевосян, П. Отражение сущности протестантизма в архитектурной форме / Пирузе Тадевосян // Аргіорі. Серия: естественные и технические науки. – 2013. – № 2. – С.1–7.
18. Троицкий, Н. Христианский православный храм в его идее // Символика русского храмоздательства. / Н. Троицкий // К свету. – М., 1994, № 17. – С. 22–27.
19. Трусаў, А. Кароткая гісторыя архітэктуры Беларусі / А. Трусаў. – Мн. : Харвест, 2015. – 464 с.
20. Трусов, И. Гродненские архитекторы и строители XII–XVIII веков / И. Трусов. – Гродно : ЮрСаПринт, 2012. – 72 с.

MILAY A.

E. F. Karsky Grodno Gymnasium №1

Supervisor – Perahudau Aliaksandr, M. A., teacher of history

NEO-GOTHIC ELEMENTS IN THE SACRAL AND CIVIL ARCHITECTURE OF GRODNO

Summary. *The article studies Neo-Gothic elements in the sacral and civil architecture of Grodno. The author attempts to analyze the city's Neo-Gothic architecture alongside with the study of sacral symbols in spiritual architecture.*

МУЗЫКА Д. В.
ГУО «Гимназия № 14 г. Минска»

Научный руководитель – Блещёва Т. В., учитель истории и обществоведения

ВЛАДИСЛАВ ПЛАТОНОВИЧ БИРАН – УЗНИК КОНЦЛАГЕРЯ ОЗАРИЧИ И ГЛАВНЫЙ ОФТАЛЬМОЛОГ МИНСКА

Аннотация. Статья посвящена истории геноцида белорусского народа в годы Великой Отечественной войны на примере судьбы Владислава Платоновича Бирана – бывшего несовершеннолетнего узника концлагеря Озаричи. Было проведено интервью с целью исследования жизненного подвига В. П. Бирана, пережившего страхи военного детства, сумевшего после войны реализовать себя и стать основателем детского офтальмологического центра в г. Минске. Содержание и выводы научной работы можно использовать на уроках истории, во внеурочной деятельности, в музеях учреждений образования.

Введение

2022 год объявлен в нашей стране Годом исторической памяти.

К сожалению, с каждым годом все меньше и меньше возможностей встретиться с ветеранами войны, да и просто свидетелей тех скорбных лет в истории нашей страны практически не осталось. Поэтому так ценны моменты встречи с теми немногими, кто видел ту страшную войну своими глазами и может нам рассказать о ней. Мне повезло встретиться и пообщаться с Бираном Владиславом Платоновичем, известным в Беларуси и за ее пределами врачом-офтальмологом. Именно благодаря ему в Беларуси появился первый детский офтальмологический центр. Детство Владислава Платоновича пришлось на годы Великой Отечественной войны, в 9-летнем возрасте он попал в концентрационный лагерь Озаричи, а позже стал донором крови для немецких солдат.

Было проведено исследование жизненного пути Владислава Платоновича Бирана и его послевоенной деятельности.

Цель: расширение и популяризация информации о военном детстве и вкладе в медицину В. П. Бирана, о преступлениях фашистов на территории Беларуси в годы Великой Отечественной войны.

Задачи:

1. Провести личную встречу со свидетелем преступлений фашистов, узником концентрационного лагеря Озаричи;
2. Выяснить обстоятельства, при которых семья Владислава Платоновича Бирана попала в концлагерь Озаричи и условия нахождения в нем;
3. Описать жизненный путь Владислава Платоновича Бирана после войны и его вклад в медицину Беларуси;
4. Проанализировать и систематизировать исторические сведения о событиях, происходивших в годы Великой Отечественной войны;
5. Способствовать распространению правдивой информации о событиях Великой Отечественной войны среди сверстников и недопущению искажения исторических фактов о преступлениях фашизма.

Объект исследования: семья Биран в годы Великой Отечественной войны.

Предмет исследования: судьба малолетнего узника концлагеря Озаричи Владислава Платоновича Бирана в годы Великой Отечественной войны и послевоенные годы.

1.1 Горькая память детства: война, оккупация, лагерь Озаричи

Владислав Платонович Биран родился 12 августа 1935 г. в деревне Мормаль Жлобинского района Гродненской области в семье директора местной школы. Отец Платон Исакович в начале Великой Отечественной войны пошёл на фронт, после вернулся и продолжил работать в школе, проработав там около пятидесяти лет. Мать Лариса Петровна работала в той же школе учителем и следила за тремя детьми.

Семье помогали родственники старшего поколения: бабушка Оля и тётя Лида помогали по хозяйству и присматривать за детьми.

Чёрной полосой прошла Великая Отечественная война по жизненному пути Владислава Платоновича и его семьи. Когда она началась, Владу было всего 8,5 лет, средней его сестре Нэлле 5 лет, а маленькой Аллочке всего 1,5 годика.

Много тягот, лишений и бед пришлось перенести их семье, как и всем семьям и людям того времени [1].

Рисунок 1 – В. П. Биран во время беседы

В самом начале войны отец Владислава Платоновича ушел на фронт. Он прошел всю войну, вернулся к семье уже после ее окончания, имел награды: Медаль «За победу над Германией в Великой Отечественной войне 1941–1945 гг.», Орден Красной Звезды.

Вся забота о детях, быте легла на хрупкие плечи женщин семьи: мамы, бабушки Оли и тёти Лиды.

В марте 1944 г. семья попала в концентрационный лагерь Озаричи в Калинковичском район Гомельской области.

Озаричи – комплекс концентрационных лагерей смерти, который был создан на территории Калинковичского района Гомельской области немецкими оккупантами в 1944 г. Комплекс состоял из 3 лагерей: первый находился неподалёку от местечка Дертъ, второй – поблизости от посёлка Озаричи, третий – у деревни Подосинник [2].

Лагерь представлял собой территорию в лесу среди болот, которая была огорожена колючей проволокой. По углам стояли сторожевые вышки. Территория вокруг лагеря была заминирована.

По рассказам Бирана В. П., по прибытию их семьи в лагерь немцы отобрали людей с 4 группой крови и направили в больницу, где они разделили детей и взрослых. Тех, кто врал либо вводил в заблуждение, тут же расстреливали. Каждого человека, у которого брали кровь, привязывали к кровати и в рот вставляли зонд, из которого давали сладкую жидкость, а после выкачивали кровь для немецких солдат. Когда из младшей Аллочки «выкачали всю кровь», один из немцев просто выкинул девочку в окно на глазах Владислава. По его словам, после этого он ничего не помнит до момента встречи с мамой, которую даже не признал сначала.

После освобождения Красной Армией Озарич, семья вернулась в родную деревню, но не в полном составе. Судьбы Аллы и тёти Лиды не известны до сих пор.

1.2. Послевоенная юность. Учёба. Карьера врача

После окончания школы Владислав Платонович в 17 лет в 1953 г. поступил в Белорусский государственный медицинский университет.

В студенческие годы Владислав активно занимался спортом, а именно бегом на короткие дистанции. Он даже был членом сборной команды Беларуси по бегу на 800 и 1500 м.

После института Владислав Биран познакомился со своей женой Ниной Ивановой, с которой они прожили 60 лет. К сожалению, супруга Владислава Платоновича всего 13 дней не дожидая до их бриллиантовой свадьбы. По словам Владислава Платоновича, именно благодаря поддержке его жены, он состоялся как

врач, смог заниматься карьерой, проводить многочисленные операции, так как его супруга всегда была его поддержкой и надежным тылом. У Владислава Платоновича и Нины Ивановны родилась дочь, которую в память о погибшей сестренке назвали Аллой.

На данный момент Дочь Владислава Платоновича проживает со своей семьёй в городе Могилёве, она уже и сама бабушка. Владислав Платонович – счастливый дедушка и прадедушка, у него есть внук и 2 правнука.

Владислав Платонович Биран работал офтальмологом в различных учреждениях Могилевской области и г. Минска, в это же время успешно преподавал в научно-исследовательских учреждениях. Вершиной всех заслуг этого талантливого человека является создание в Минске детского офтальмологического центра, которым Владислав Платонович руководил почти 20 лет.

Владислав Платонович Биран является автором более 200 научных работ и публикаций. «Великое счастье – хорошо видеть» – это книга должна быть настольной у каждого, в ней рекомендации, как избавиться от очков и сохранить нормальное зрение. Их с успехом могут применять не только дети школьного возраста, но и взрослые.

«Зрение – дар бесценный» в первую очередь для юных спортсменов [3].

А такие книги, как «Редкие болезни глаз у детей», «Зрение и здоровье ребёнка», «Инвалидность при патологии органа зрения и реабилитация слабовидящих и слепых», «Редкие офтальмологические заболевания синдромы и симптомы» – замечательные пособия для студентов-медиков и практикующих офтальмологов.

Рисунок 2 – Монографии В. П. Бирана

В. П. Биран первым в нашей республике выполнил замену хрусталика и применил знаменитые «насечки Федорова». Кстати, в свое время Биран отказался от лестного предложения Святослава Федорова поработать в его московской клинике главным врачом. Одна из его профессиональных вершин – победа над болезнью Бойхиса, которую израильский педиатр впервые описал и назвал неизлечимой.

Заключение

Жизненный путь Владислава Платоновича Бирана – это настоящий подвиг во имя людей. Несмотря на страхи военного детства, бывший малолетний узник Озарич не сломался волей, а сумел реализовать себя как Человек с большой буквы. Он внес огромный вклад в развитие медицины нашей страны, делал сложнейшие операции на глаза, взрастил целое поколение офтальмологов Беларуси.

Владислав Платонович является примером для наших потомков, его слова из личной беседы звучат как наказ:

«Главное в жизни – это семья и здоровье. Все остальное – это цвета в цвете. Почему я смог так работать, добиться каких-то результатов? Потому что жена меня понимала. Бывало, я спал по 2–3 часа. И только благодаря помощи и поддержке жены

я мог работать. Самое главное – это любовь. Важно, чтобы было взаимопонимание между людьми. Главное семья любимая, настоящая, с большой ответственностью за своих близких. И, конечно, здоровье. У меня это все было. Если бы не было у меня семьи, если бы мы с женой взаимно не любили друг друга, я ничего не смог бы добиться в жизни. Я жил по принципу: «Кто, если не я?».

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ

1. Воспоминания Бирана Владислава Платоновича, записаны Музыка Д. В. 26.10.2021 г. – личный архив автора.
2. Шкуран А., Синькевич М. Полесье : трагедия и память : преступления вермахта : концлагерь «Озаричи», 1944. – Минск, 2017.
3. Биран В. П. Зрение – дар бесценный: Советы офтальмолога юному спортсмену. – Минск, 1987 г.

MUZYKA D. V.

Gymnasium No. 14 of Minsk

Scientific supervisor – Bleshcheva T. V., the teacher of history and social studies

VLADISLAV PLATONOVICH BIRAN – THE OZARICHI CONCENTRATION CAMP PRISONER AND THE CHIEF OPHTHALMOLOGIST OF MINSK

Summary. *The article is devoted to the history of the genocide of the Belarusian people during the Great Patriotic War by the example of the fate of Vladislav Platonovich Biran, a former minor prisoner of the Ozarichi concentration camp. An interview was conducted to study the life feat of V. P. Biran, who survived the fears of military childhood, who managed to realize himself after the war and become the founder of a children's ophthalmological center in Minsk. The content and conclusions of the scientific work can be used in history lessons, in extracurricular activities, in the museums of educational institutions.*

ШИДЛОВСКИЙ В. А.

ГУО «Средняя школа № 204 г. Минска»

Научный руководитель – Новик Е. М., учитель истории

КОНЦЕНТРАЦИОННЫЙ ЛАГЕРЬ БУХЕНВАЛЬД: ОБЗОР В ЦИФРАХ И ФАКТАХ

Аннотация. В статье освещена внутренняя организация концентрационного лагеря Бухенвальд, а также процесс подготовки войск СС. На основе изученных данных и цифр представлены диаграммы сравнения количественного и качественного состава войск СС. Представлены возможные виды наказаний в концентрационном лагере Бухенвальд.

С приходом в Германии к власти нацистов были созданы первые концентрационные лагеря для изоляции лиц, подозреваемых в оппозиции фашистскому режиму. Но с началом военных действий они превратились в гигантскую машину подавления и уничтожения миллионов людей разных национальностей, представителей так называемых «низших», славянских групп населения, в частности в европейских странах, захваченных нацистами и находившихся в оккупации. Всего же нацистами содержалось в заключении около 18 млн. человек, из которых 11 млн. погибли. Концлагеря были разбросаны по всей территории Третьего Рейха и имели похожую структуру управления и организации. Однако каждый концлагерь имел свою специфику условий, национального состава заключенных, работней занятости узников и т. д.

Актуальность темы многогранна. Она определяется тем, что концлагеря фашистской Германии – явление уникальное и по своим масштабам, и по своей жестокости, которая была необходимая для подавления инакомыслия в тоталитарном государстве Третьего Рейха.

В первую очередь актуальность обусловлена тем, что с каждым годом становиться все меньше и меньше участников и свидетелей Великой Отечественной и Второй мировой войны. Сами цифры уничтоженных людей поражают до сих пор. Проходит время, и чем дальше отделяет она нас от тех страшных событий, тем ценнее воспоминания очевидцев, тем актуальнее становится данная тема.

Нельзя оставить без внимания и то, что сейчас, в современном мире находятся определённые политические силы, которые стремятся пересмотреть итоги Второй мировой войны, которые не считают фашизм чумой 20-го века. Я считаю, что есть вещи, которые просто губительно и даже опасно забывать. Десятки миллионов людей погибли ради того, чтобы мы могли мирно жить, и надо всегда об этом помнить.

Войска СС традиционно считаются элитой немецкой армии периода Второй Мировой войны. Они представляют собой уникальное явление в военной истории. СС (отряд охраны возник) в 1923 г. на стадии раннего развития нацистского движения [9]. Сам официальный термин «войска СС» появились только в ноябре 1939 г., а до этого использовали название «части усиления СС». Цель первого блока СС, который находился под командованием лейтенанта Клинка, была личная охрана Адольфа Гитлера, а с 1925 г. происходит комплектовании СС из надежных членов партии как защитной ступени НСДАП.

6 января 1929 г. Генрих Гиммлер был назначен рейхсфюрером СС. Самое главное, что необходимо было Гиммлеру, это не только доминирование над людьми, но, и чтобы стать миром лидером над так называемыми «низшими расами». Девиз теории Гимлера звучал так: «Пусть 10 невинных живут за колючей проволокой, а один настоящий противник живет на свободе» [7].

Главный смысл создания войск СС состоял в том, чтобы они смогли доказать свою преданность и верность Адольфу Гитлеру на деле. Клятва эсэсовцев в полной мере отгружает их преданность данному человеку: «Клянусь тебе, Адольф Гитлер, как фюреру и канцлеру рейха, быть верным и мужественным. Я торжественно обещаю быть преданным тебе и назначенным тобой начальником до самой смерти, да поможет мне бог» [6]. Можем ли мы говорить о многочисленности СС на первом этапе их формирования и до окончания Второй мировой войны? Изменение численности войск СС с мая 1935 по март 1945 г. (диаграмма 1) [4].

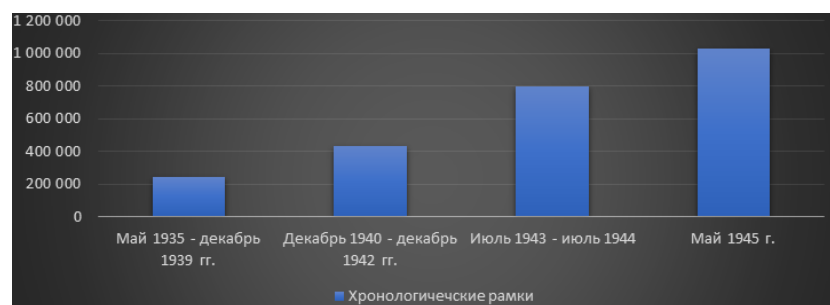

Диаграмма 1

Можно увидеть высокую значимость данных подразделений для Германии, которая была дана руководством страны, а так же активность вступления молодых немецких мужчин. С мая 1935 по март 1945 численность общих войск СС увеличилось с 207 575 тысяч человек до 1 029 448 тысяч человек [4].

Важным вопросом являлось изучение уровня образования мужчины, которые вступали в ряды СС. На 1 сентября 1930 года число мужчин, которые закончили начальную школу составило 8 человек, 6 членов были с дипломами о среднем образовании. С 1 августа 1932 года, данные показатели были выше, а именно 71 мужчина был с первой ступенью образования, 52 со средним образованием, 19 с высшим образованием. Кроме того, постепенно с развитием СС эта цифра поднималась. На 1 июля 1934 года 125 мужчин закончили начальную школу, 74 имели диплом о среднем образовании и 45 о высшем. На 31 декабря 1939 года картина выглядела

Диаграмма 2

так: 144 с высшим образованием, 168 со средним образованием. Статистику роста образования можно наблюдать на представленной диаграмме (диаграмма 2) [4].

Еще раз просмотрев диаграмму 2 можно с уверенностью сказать, что с развитием СС уровень образования у офицеров повышался, падение или остановка роста образованности не наблюдалось.

Интересным фактом набора в войска СС играла профессия будущих солдат вермахта СС. По данным Главного кадрового управления СС на 1.7.1944 картина выглядела так: представители академических профессий – 7,5%, рабочие – 9,8%, землевладельцы – 4,2%, коммерсанты – 13,2%, инженерный персонал – 9,8%, прочие специальности – 1,9%, военнослужащие – 24,2%, сотрудники полиции – 1,5%, служащих – 24,5% [7].

Кульминацией создания системы СС стало появление Концентрационных лагерей. Однако, лагеря смерти, которые возникали во время войны, были не единственными. Задолго до войны возникло множество лагерей, которые по мнению Германии, защищали страну от внутреннего врага, в первую очередь тех, кто выступал против господствующей политической власти [3].

Главной частью образования концентрационных лагерей являлось создание подразделения СС «TOTENKOPF», в переводе которое означает «Мертвая голова». Главной задачей которой является охрана и контроль концлагерей [4].

Общее количество солдат составляло 15 000 тысяч человек, большая часть из которых воевала на фронте, подавляющая часть данного подразделения располагалась в концентрационных лагерях. Охрана концлагеря «Бухенвальд», который является предметом данного исследования, составляла 6300 эсэсовцев и 53 надзиратели, что составляет 0,67 % от общего числа войск СС и 4,24% от общего числа служащих в «Мертвой голове» (диаграммы 3, 4)

Диаграмма 3

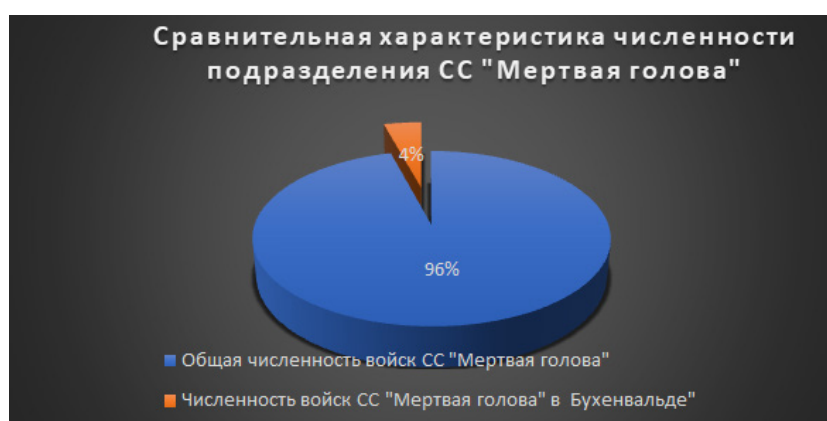

Диаграмма 4

Начало военной подготовки частей СС «Мертвая голова» положил бывший генерал-лейтенант рейхсвера Пауль Хауссер. По его мнению, боеспособные подразделения могли быть созданы только в том случае, если их подготовка будет опираться на опыт рейхсвера, его уставы и наставления [9].

Воспитание лагерных охранников СС как политических солдат включало несколько компонентов. Все начиналось, как выражался Эйке, с «Чести мундира», основанное на «сердечном товариществе» [3]. Идеал вооруженных сил, опиравшийся на дух товарищества, был полностью заимствован из мифа о германском братстве в окопах Первой мировой войны. Обратной стороной товарищества была его закрытость для чужаков, и Эйке призывал эсэсовцев не проявлять жалость к заключенным.

И офицеры, и охранники СС также проходили отбор – хорошая физическая подготовка и не ниже 170 см, наличие «мужественного характера». Кроме того, согласно теории Гимлера, весь состав СС должен подходить под расовые критерии: их «арийское происхождение» прослеживалось до XVIII в [3]. На этапе комплектования охранников часто пренебрегали данными критериями, но начиная со второй половины 1930-х гг. Эйке проявлял более систематический подход к вербовке новых солдат [3]. Из воспоминаний молодого солдата СС: «Я всё еще никак не мог поверить, что приказ о зачислении лежал у меня в кармане, и был почти уверен в том, что вскоре выяснится ошибка призывной комиссии, потому что принимались

добровольцы в возрасте не менее 17 лет. А мне утром в день моего официального призыва на службу исполнялось только 15 лет и три месяца. Но рост мой был метр семьдесят шесть, и я был крепким здоровым парнем» [6].

Начальная военная подготовка призванных в части охраны – включал строевую подготовку, преодоление полосы препятствий, овладение различными видами оружия. После того как солдаты СС прибыли в лагерь они размещались на своих местах, с ними проводили первое занятие на тему: «Поведение на территории военного городка, распорядок дня и поведение по отношению к заключённым» [6].

Каждый член СС должен был относиться к пленному с фантастической ненавистью, как к врагу. «Моя честь называется верность» – девиз СС, который был путеводителем СС до конца войны [4]. Буквально с первых минут и часов охранники применяли силу по любой необходимости, например, при отдании обычных распоряжений: заключенные лишались права на всякие возражения и были полностью отданы под власть охранников. «Слезайте, скоты и поживее! Вы у меня здесь набегаются! Продырявлю вашу шкуру насквозь. С такими словами встречи ли СС заключенных в лагере «Дахау». Нередко это сопровождалось изнурительными и бессмысленными физическими упражнениями, и краткими речами [3].

Изучив достаточное количество публицистики и архивных материалов, можно сделать вывод что, СС с самого начала образовывались как внутренняя защита Германии. Войска СС стали занимать привилегированное положение в системе вооруженных сил Третьего Рейха, можно сказать что по своему составу они являлись «аристократическими» и отборными войсками и являясь важнейшей частью вооруженных сил Германии. Благодаря проведению сравнительных анализов и характеристик, можно говорить о «популярности» данного рода войск и как результат увеличение численности войск СС до 1000000.

Один архитектор, которого гитлеровцы бросили за колючую проволоку, рассказывал, что, по его подсчетам, на строительство концлагеря Бухенвальд было израсходовано не менее миллиона кубических метров камня, до бытого самими заключенными, изготовлено, перенесено и вложено в сооружения различного типа около 1,4 миллиона кубических метров кирпича и выполнено свыше 6 миллионов кубометров земляных работ [5].

Новизна нового лагеря состояла в каких-то принципиально новых элементах их внутренней организации. Новым элементом был их функциональный дизайн. Бухенвальд представлял собой населенные заключенными городки террора. Фактически же, исходя из концепции неограниченного полицейского террора Гимmlера, никаких пределов для числа узников не предусматривалось. Новый лагерь был построен в расчет того, что он «в любой момент может быть расширен. Это было одной из причин того, почему территория вновь появившегося лагеря была столько обширной: свыше 100 гектаров (на 1937 г.). Ворота лагеря были единственным дозволенным входом и выходом из лагеря, который делился на две части — большой и малый. В бараках (блоках) большого лагеря жили заключенные, входившие в те или иные рабочие команды, а в малом лагере все вновь прибывшие как бы проходили карантин.

Сразу за ворота располагался плац «Appelplatz», для построений, рассчитанный на 20 000 человек. Площадь для построений и дороги между бараками представляли собой щебёнку. На плацу проводились переклички и проверки заключенных. Там же приводились в исполнение публичные наказания и казни. Справа от ворот находился карцер, где надзиратели лагеря устраивали допросы. В противоположенную же сторону от ворот, находилось самое главное здание – канцелярия. Здесь находились помещения дежурного офицера и лагерфюрера. Этим людям подчинялись все находившиеся на территории лагеря.

Меньшая часть территории лагере была отведена под бараки для заключенных, которых в лагере насчитывалось 43. остальная часть территории занимали постройки, гаражи, рабочие цеха, административные корпуса, бензозаправочные станции, канализации и т. д. Бараки для заключенных выглядели однообразно. Они были просты и легки в эксплуатации. Эсэсовцы гордились своей системой безопасности, поэтому территорию лагеря окружала ограда с проводами высокого напряжения, ряда колючей проволокой, сторожевые башни, рвы и так называемая мертвая полоса, доступ к которой был строго запрещён. Была еще одна неотъемлемая часть лагеря:

секретность [3]. Разумеется, полностью отделить лагерь от внешней среды было невозможно. Контакты с местным населением, близлежащих населенных пунктов расширялись. Выбраться из фашистской неволи при такой системе охраны было делом чрезвычайно сложным. За каждого убитого узника командование давало часовым концлагеря дополнительно несколько дней отпуска.

Первые заключенные прибыли в Бухенвальд 15 июля 1937 г., за ними последовали и другие партии. Первыми заключенными были пленные из Заксенхауза в составе 149 человек, который представляли собой немецких политзаключенных. Отличительной чертой концлагеря было то, что там содержались только мужчины. По прибытию в лагере стариков и детей – их сразу ждала смерть [4].

Вновь прибывших заключенных отправляли в дезинфекционный блок. В блоке узников раздевали, мыли, стригли и выдавали полосатую пижаму. Их вещи помещали в специальные камеры и обрабатывали синильной кислотой. Каждому узнику присваивался номер, заучить который на немецком языке узник должен был в течение первых суток. С этого момента набор цифр заменял человеку имя. По окончании обработки заключенных строили перед главными воротами и развозили по баракам.

Различные методы наказания, который выбирал комендант лагеря были доступны для всех охранников. За любое неповиновение пленников тяжело наказывали. Самым частым мероприятием была работа. Причем что работы выполняли после вечерней переключки или в воскресенье. В 1938 г. рабочий Эмиль Баргацкий был повешен перед собравшимися заключенными. Это было первым случаем публичной казни в лагере Бухенвальд [4].

В качестве дополнительной меры было лишение еды, рацион которой состоял в основном только из капусты и репы. Однако, начиная с 1942 г. по словам Германа Пистера, лишение еды стало происходить реже. Причиной данному событию послужило массовая гибель пленных из-за недостаточного и сбалансированного питания и как следствие нехватки рабочей силы. Заключенные работали на Густловском заводе, который находился в паре километров от лагеря и производил оружие [2].

К одному из самых зверских наказаний можно отнести уголовные компании, которые существовали с 1937 по 1943 год. Работа таких компаний проводилась в каменоломне и в садах лагеря при неограниченном рабочем времени и маленьких перерывах на отдых. Дополнительно, к этом наказанию, заключенные получали более низкий продовольственный пай и были изолированы от лагеря.

Из воспоминаний узника о работе на каменоломне: «Заключенного Эрвина Кона заставили нести такой большой камень, что тот рухнул под этим грузом. Его избили дубинками до потери сознания. Надзиратель из числа заключенных облил его водой и продолжил измывать над ним до тех пор, пока тот не умер. Извещение о смерти гласило «Застрелен во время побега» [2].

Польский заключенный по номеру 4349, Король Мюллер, работавший писарем в каменоломне, показывает, что под предлогом попытки бегства с января 1940 по март 1941 в среднем ежедневно стражи убивали 8 заключенных. «В течение 15 месяцев мною было подано более 3600 сообщений о смерти» [1].

Самой жесткой садисткой в истории Бухенвальда признана жена коменданта лагеря Ильза Кох, которая была прозвана как «фрау Абажур». Она использовала выделенную кожу убитых мужчин для изготовления абажуров, скатертей, книжных переплетов, перчаток и сумочек. Садистка вела переписку с женами комендантов других лагерей, где давала инструкцию, как превратить человеческую кожу в различные вещи.

На этом, издевательские пытки над заключенными не заканчивались. С 1942 по 1944 г. медицинская служба СС проводила над узниками множество опытов. Заключенных инфицировали сыпным тифом, туберкулезом, дифтерией, желтой лихорадкой, оспой. Главная задача таких экспериментов – проверка действий вакцин против возбудителей. В конечном итоге, большинство заключенных умирало. Кроме того, с декабря 1943 по октябрь 1944 производились эксперименты по исследованию эффективности действия различных ядов. В ходе таких экспериментов, заключенным добавлялись в еду различные отправляющие вещества [5].

Крематорий – был самым страшным местом в лагере, который был создан в начале 1940 г. 22 августа 1940 г. был издан приказ об извлечении золотых зубов перед

сжигаем трупов [4]. Туда приглашались заключенных, под предлогом осмотра у врача. Заключенные должны были входить по одному вставать под ростомер в боковом помещении. Через щель ростомера эсэсовец стрелял им в затылок. Этот механизм убийств обслуживала специальная расстрельная команда, которая находилась в постоянно готовности. Подвальное помещение использовалось как место для хранения трупов перед сжиганием в печах крематория. За ночь, эсэсовцы могли сжечь до 400 трупов [3].

В дополнение к повседневным систематическим зверствам, тяжелого физического труда, нехватка продуктов питания, одежды и жилья, в 1933/1934 гг. для всех концентрационных лагерей, в том числе и для Бухенвальда, было разработано «Постановление о дисциплинарной отвесности и штрафных санкциях», которое играло существенную роль. Так же, каждое действие пленного могло рассматривать как саботаж. Преобладающая часть этих обвинений содержала неправду [4].

Приговор был основан главным образом на трех факторах: положение заключенного, основанное на расовой иерархии, качество преступлений, количество уже существующих наказаний заключенного [4].

День в концентрационном лагере для мужчин начинался очень рано. Заключенные ополаскивали лицо водой, быстро ели завтрак, который состоял из хлеба или каши), заправляли кровати и покидали свои бараки. Закончив с этим, заключенные отправлялись на утреннюю перекличку. Ослабленных и больных заключенных поддерживали товарищи, ибо на перекличку в лагере необходимо было обязательное присутствие, в независимости от физического состояния. В ходе данной переклички, эсэсовцы объявляли по громкоговорителю на счет предстоящих заданий. Наконец, заключенные после разделения на рабочие группы ускоренным маршем, гнали на работы, часто за пределами лагеря.

После возвращения всех работающих за территорию лагеря проходила вечерняя перекличка. После окончания перекличек, заключенные расходились по своим баракам на ужин, где съедали еще немного супа или другой скудной еды. В 8–9 часов вечера у заключенных был отбой. Никому не разрешалось беседовать между собой. После сигнала, гасили свет. С этого времени никому не позволялось выходить из барака под угрозой смертной казни [3].

Формально концлагерь Бухенвальд не принадлежал к числу лагерей массового уничтожения. Тем не менее, смотря на цифры ниже, которые отражают прибывших и истребленных лагере, можно сказать обратное. К концу августа 1937 г. количество заключенных было уже более 1000 человек. К концу 1937 года в новом лагере уже задержалось приблизительно 2400 человек. Почти все они прибыли из трех подлежащих закрытию концентрационных лагерей. К концу июля 1944 года количество заключенных составляло уже более 66609 тысяч человек и в свою очередь, это привело к тому, что в августе 1944 года был превышен абсолютный рекорд вместимости лагеря и условия содержания быстро ухудшались. После распада концентрационных лагерей на Востоке и Западе, Бухенвальд к январю 1945 года считался самым большим концентрационным лагерем, который насчитывал 110, 56 тысяч заключенных. Максимального количества заключенных Бухенвальд достиг к весне 1945 г. – 238 000 тысяч человек. Динамика прибытия заключённых (диаграмма 1).

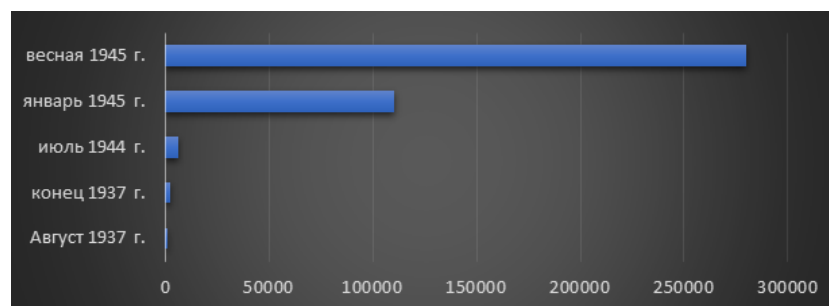

Диаграмма 1

Военнопленные и заключенные, оказавших за колючей проволокой, и не только концентрационного лагеря Бухенвальд, во всей мере почувствовали жестокость

немецкий офицеров и солдат. Именно тех, кого учили быть жестокими и беспощадными, пропагандируя идею «высшей расы» [10].

Диаграмма 2

Всего с 1937 по 1945 в Бухенвальде погибло 56 тыс. человек (диаграмма 2).

В заключении я хочу подвести итоги исследования и сделать обобщающие выводы. Комплекс концентрационных лагерей, объединенных вокруг центрального лагеря Бухенвальд, существовал с 1937 по 11 апреля 1945 г. и был неотъемлемой частью карательной системы Третьего Рейха. Рассматриваемый комплекс лагеря, хотя и имел черты, общие с другими лагерями, являлся уникальным, первоначально специализирующимся на уничтожении политических узников.

Данная работа полностью решает поставленную мною задачи. Отражает условия содержания узников, питание и режим труда, их психофизиологическое состояние и динамика изменений состояний. В работе показано развитие и основные этапы формирования и функционирования концлагеря Бухенвальд с его основания и до окончания Второй Мировой войны.

Исследуя данную тему, я пытался показать влияние внутренних процессов, происходивших в Третьем Рейхе, на функциональную занятость узников, сферу их труда и условия содержания, национальный состав. В работе исследованы бытовые условия, режим и условия работы, характер питания, национальной принадлежности узника. Приведены не поддающиеся сомнению факты, что положение советских военнопленных, значительно отличалось от остальных.

СПИСОК ИНФОРМАЦИОННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Архив Бухенвальда 52-44-6 [Электронный ресурс]. – 2018. – Режим доступа : https://www.buchenwald.de/index.php?id=777&L=1&tx_kesearch_pi1%5Bsword%5D=52446&tx_kesearch_pi1%5Bpage%5D=1&tx_kesearch_pi1%5BresetFilters%5D=0&tx_kesearch_pi1%5BsortByField%5D=&tx_kesearch_pi1%5BsortByDir%5D= – Дата доступа : 12.06.2018.
2. Бухенвальд. Документы и сообщения / пер. с нем. И. Д. Гутмана, Г. В. Кычаковой, В. В. Размеров ; под общ. ред. Д. С. Карева – Москва : Издательство иностранной литературы, 1962. – 17 с.
3. Вохсман, Н. История нацистских лагерей / Н. Вохсман. – Москва : Центрполиграф, 2015. – 698 с.
4. Grimm, S. Die SS – Totenkopfverbände im Konzentrationslager Buchenwald / S. Grimm – Hamburg : Diplomica, 2011. – 98 с.
5. Красноперов, В. М. Подпольщики Бухенвальда / В. М. Красноперов. – Москва : Воениздат, 1960. – 98 с.
6. Крафт, Г. Фронтовой дневник эсэсовца «Мертвая голова» / пер. с нем. С. Липатова. – Москва : Яуза-пресс, 2010. – 352 с.
7. Мельник, Д. Б. Империя смерти: аппарат насилия в нацистской Германии 1933–1945 / Д. Б. Мельник, Л. Б. Черная ; под ред. Д. Б. Мельника – Москва : Политиздат, 1988. – 413 с.
8. Полянов, П. Советские военнопленные: сколько их было и сколько вернулось / П. Полянов // Нац. исслед. универ. – 2016. – № 2. – С. 43–68.

9. Пономаренко, Р. О. Войска СС без грифа секретности / Р. О. Пономаренко, К. А. Залесский, К. Семенов ; под ред. Р. О. Пономаренко – Москва : Вече, 2010. – 288 с.
10. Тёмкин, М. В. Воспоминания узника нацистских концлагерей [Электронный ресурс]. – 2013 – Режим доступа : http://militera.lib.ru/memo/russian/tyomkin_mv01/text.html. – Дата доступа : 2013.
11. Штайнмайер, Ф. Речь президента Федеративной Республика Германия [Электронный ресурс]. – 2021 – Режим доступа : https://www.bundespraesident.de/DE/Home/home_node.html. – Дата доступа : 11.05.2021.

SHIDLOVSKY V. A.

Secondary School No. 204 of Minsk

Supervisor – Novik Evgenia Mikhailovna, teacher of History

BUCHENWALD CONCENTRATION CAMP: REVIEW IN NUMBERS AND FACTS

Abstract. *The article highlights the internal organization of the Buchenwald concentration camp, as well as the process of training SU troops. Based on the studied data and figures, charts of comparison of the quantitative and qualitative composition of the SU troops are presented. Possible types of punishment in the Buchenwald concentration camp are presented.*

| **КУЛЬТУРОЛОГИЯ**
| CULTURAL SCIENCES
| **КУЛЬТУРАЛОГІЯ**

YANKOVSKAYA D. R.
 Secondary school No. 3 in Oshmyany

Scientific supervisor - Levandovskaya O. I., teacher of English

BELARUS IN THE EYES OF THE FOREIGNERS

Annotation. In recent years Belarus has firmly established the status of a peace-loving state in the world and our country is a full-fledged member of the world community. It is also seen abroad as a reliable, predictable partner. But during our research we realized that it still remains for many «Terra Incognita».

Many people believe that paper postcards are used less often than they were in the last century.

But a postcard as a form of communication, still does not lose its popularity. The postcard serves as a symbol of openness and politeness. A postcard can be a sign of attention, an expression of politeness, an invitation, an advertisement for a product or even a country.

In this regard, we hypothesized that through a postcard, it is possible to broaden the horizons of foreign respondents.

In December 2020, we got acquainted with the Postcrossing.com resource. A project was created to exchange postcards through real mail. This online platform was invented by a Portuguese computer student Paulo Magalhaes.

Exchanging postcards with people from all over the world has long gained popularity among those who like to make new friends. After registration, you are given access to the shipment. The system gives you the address and profile of the person completely randomly. You study a person's profile, look at the postcards you have and choose the most appropriate one.

So we decided to analyze the information got in the process of exchanging postcards with foreign respondents through the Postcrossing.com project.

To achieve this goal, we had to solve the following tasks:

- consider the concept of communication and its forms;
- consider a postcard as a way of advertising;
- use the Postcrossing.com resource as a way to expand the cultural picture of the country;
- analyze the information received through postcards and «thank-you» messages;
- to determine the number of respondents and the ratio of countries with and without knowledge of the Republic of Belarus.

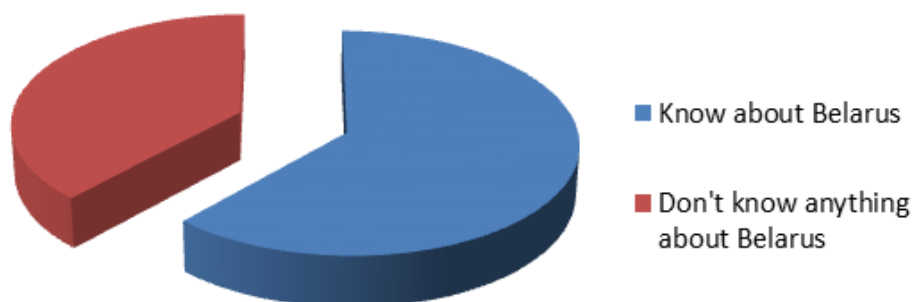
We chose postcards and «thank-you messages» as the object of our research. And the subject of the research was the words-associations about the Republic of Belarus.

Having started our project, we saw that participants in their profiles most often ask to tell something about ourselves or our country. It became interesting what foreigners know about the Republic of Belarus and we asked in our profile to write only three words with which they associate our country.

During our participation in this project, we received and sent a total of 68 different postcards.

The most active were such countries as the USA and Germany (14 and 12 postcards).

After analyzing the received postcards (38 cards) and thank-you messages (30), we were surprised that 38% of our respondents didn't know anything about the Republic of Belarus.

If we look more detailed, Germany occupies a leading position in this list – 10 people. Then comes the USA – 6 people.

The name of the country	Know about Belarus	Don't know anything about Belarus
the USA	8	6
Germany	2	10
Russia	8	
Romania	4	
China	3	1
Italy	2	2
Netherlands	2	2
Finland	1	2
Switzerland	2	1
Sweden	2	
Austria	2	
Belgium	2	
France	1	1
United Kingdom	2	1
Uzbekistan	1	
Total:	42	26

Next, we gathered all the word associations (100 words) and divided them into 9 groups: cities, famous people, nature, animals, food, events, general concepts, descriptive adjectives and words that seemed interesting to us.

We attributed some associations to two groups at the same time, for example, the adjectives cold, little and cute were mentioned not only in the «descriptive adjectives» group, but are also part of phrases in the «nature» and «general concepts».

And it turned out that foreign citizens know very little about our republic. The most numerous group turned out to be «descriptive adjectives» (11 words): small, beautiful, kind, safe, etc. And also the group «general concepts» (8 words). Most often, respondents mentioned President A. G. Lukashenko (8 mentions) and the capital of our republic – Minsk (6 mentions). Least of all associations connected with our national cuisine and food. As it turned out, potato is the only known product – 4 people mentioned it.

In connection with these «discoveries», we decided to write information about the Republic of Belarus when sending postcards.

During the work on the project, we came to the following conclusions:

- the resource «Postcrossing.com» can be used not only to improve the level of proficiency in a foreign language, but also to expand the linguistic and cultural understanding of the countries;

- using a postcard, you can advertise your country;
- foreign citizens have rather poor knowledge of the Republic of Belarus.

Summarizing all of the above, it can be noted that, despite the fact that Belarus has firmly established the status of a peace-loving state in the world and our country is a full-fledged member of the world community, is seen abroad as a reliable, predictable partner, is still remains for many «Terra Incognita».

ЯНКОВСКАЯ Д. Р.

ГУО «Средняя школа № 3 г. Ошмяны»

Научный руководитель – Левандовская О. И., учитель английского языка

БЕЛАРУСЬ ГЛАЗАМИ ИНОСТРАНЦЕВ

Аннотация. За последние годы Беларусь прочно утвердила в мире статус миролюбивого государства, наша страна является полноправным членом мирового сообщества. За границей ее также считают надежным и предсказуемым партнером. Но в ходе наших исследований мы поняли, что она до сих пор остаётся для многих «Terra Incognita».

СЕРЕДА А. С., ДУЛЕВИЧ Г. В.
ГУО «Средняя школа № 3 г. Жабинки»

Научный руководитель – Середя А. С., учитель истории, обществоведения,
мировой художественной культуры

ОСОБЕННОСТИ ДЕКОРИРОВАНИЯ МЕТАЛЛИЧЕСКИХ КОНСТРУКЦИЙ ВОРОТ И КАЛИТОК В ЖАБИНКОВСКОМ РАЙОНЕ БРЕСТСКОЙ ОБЛАСТИ

Аннотация. *Статья отображает особенности декорирования металлических ворот и калиток жителям города Жабинки и Жабинковского района Брестской области Республики Беларусь. Отображены основные мотивы, виды орнамента и его композиций, обнаруженных в результате изучения домовладений города и района. Показана важность изучения данного компонента материальной культуры.*

Декор зданий, сооружений, заборов, ворот и калиток является важной частью материальной и художественной культуры человека. Каждая эпоха рождает свои приёмы и особенности убранства, формирует традиции украшения жилища и построек. Строительство в XX-м и XXI-м столетиях приобрело массовый стандартизированный характер. Уменьшилась доля деревянных сооружений и материалов, зато значительно увеличилось применение кирпича, бетона, металлических конструкций. Кирпич, металл, бетон и прочие строительные материалы стали материалом, из которых народные мастера, ремесленники и самоучки стали создавать новые образцы художественной материальной культуры, отличающиеся своеобразием.

Объектом исследования являются металлический декор ворот и калиток жителей города Жабинки и Жабинковского района Брестской области.

Предмет работы – особенности декора металлических конструкций ворот и калиток жителей города Жабинки и Жабинковского района Брестской области.

Источниками исследования являются ворота и калитки, украшенные металлическим декором: разнообразные детали их внешнего оформления.

Цель работы – изучение особенностей конструкций и художественного оформления ворот и калиток жителей города и района

Задачи работы:

- 1) поиск образцов,
- 2) выявление состояния объектов
- 3) выявление особенностей конструкции, художественного оформления заборов и калиток.

Методы экспедиции: полевая экспедиция, сравнительный, анализ, абстрагирование, конкретизация.

Исследователями было проведено три экспедиции по территории города Жабинка и Жабинковскому району 20 февраля, 12 марта и 10 апреля 2022 г.

По результатам экспедиции, исходя из результатов проведенного исследования, были выделены следующие закономерности.

1) Среди жителей города и района очень широко распространена практика украшения заборов и калиток различными металлическими декорированными элементами.

Образцы архитектуры принадлежат, в подавляющем большинстве, принадлежат только частным домовладельцам.

Наибольшая распространённость украшенных ворот и калиток наблюдается в городе Жабинка. В сельской местности чаще применяется дерево.

Изделия, сделанные профессиональными кузнецами из *специального кузнечного металла*, имеют небольшое распространение и встречаются, как правило, в состоятельных домовладениях.

Большинство конструкций изготовлено ремесленниками-самоучками, умельцами: в основном сварщиками и слесарями. Основные материалы: *арматура, трубы разных размеров, жестяные и стальные листы, проволока, металлические балки, отдельные элементы материальной культуры*. Большинство сооружений поддерживаются в приглядном виде (очищаются от ржавчины и лишайника, покрываются краской и т.д.). Некоторые объекты находятся в неудовлетворительном состоянии.

*Рисунок 1 – Ворота – профессиональное кузнечное изделие.
Материал: железо, бронза. Место расположения – г. Жабинка*

Как правило, в оформлении конструкций используются не один, а несколько художественных элементов. Украшение ворот или калитки одной композицией являются, скорее, частым исключением из правил.

Наиболее часто встречающейся композицией является изображение солнца. Солнечный образ не применяется без декоративного обрамления. Солнце размещается в центре объекта на фоне простых вертикальных металлических линий-прутьев, сетки или металлических пластин под солнечным изображением, комбинациями узоров различного вида над солнечным изображением. Данные орнаментальные вставки используются на периферии ворот.

*Рисунок 2 – Изображения солнца.
Материал: арматура, трубы, металлические балки. Место расположения – г. Жабинка*

*Рисунок 3 – Изображения солнца.
Материал: арматура, трубы, металлические балки. Место расположения – г. Жабинка*

Рисунок 4 – Изображения солнца. Материал: арматура, трубы, металлические балки, стальные листы. Место расположения – г. Жабинка

Рисунок 5 – Изображения солнца. Материал: сеть из толстой проволоки, арматура, трубы, металлические балки, жестяной лист. Место расположения – г. Жабинка

Рисунок 6 – Изображения солнца. Материал: арматура, трубы, фрагменты зерноочистительного сепаратора, фрагмент стальной профилированной полосы К1Д. Место расположения – г. Жабинка

Образ солнца часто оформляется сопутствующим орнаментом, теми или иными художественными или символическими объектами. На следующих изображениях № 7–9 представлена комбинация солнечного символа и подковы, символа удачи (Рис. № 7), солнца и завитого орнамента (Рис. № 8), солнца и комбинацией линий и фигур.

Рисунок 7 – Комбинация солнечного символа и подковы. Материал: арматура, трубы, железная конская подкова. Место расположения – г. Жабинка

*Рисунок 8 – Комбинация солнечного символа и растительного орнамента.
Материал: арматура, трубы, металлические балки. Место расположения – г. Жабинка*

*Рисунок 9 – Комбинация солнечного символа и геометрических образов.
Материал: арматура, трубы. Место расположения – г. Жабинка*

*Рисунок 10 – Стилизованное, усечённое изображение солнца в сочетании
с геометрическим орнаментом. Материал: арматура, трубы.
Место расположения – г. Жабинка*

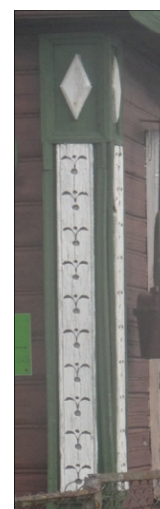
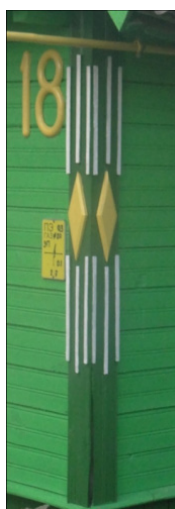
Обнаружено использование ворот с комбинацией солнечного символа, простого геометрического орнамента и арабских чисел «1994». Данная комбинация позволяет предположить следующее: помещённые на ворота числа – указание на год, в котором произошло изготовление и установка ворот.

*Рисунок 11 – Использование арабских чисел на воротах.
Материал: арматура, трубы, стальной лист. Место расположения – г. Жабинка*

Другим, часто распространённым приёмом, является применение в центре композиции орнамента той или иной формы.

Обнаружено использование схожих символов, применяемых в народном деревянном декоре зданий (Рис. 12) и при оформлении ворот (Рис. 13, 14, 15).

*Рисунок 12 – Образцы декорирования углов деревянных зданий.
Материал – дерево. Место расположения – д. Сеньковичи, г. Жабинка*

*Рисунок 13 – Оформление калитки с применением ромбовидного символа, позаимствованного из деревянного народного декора. Материал: арматура, трубы.
Место расположения – г. Жабинка*

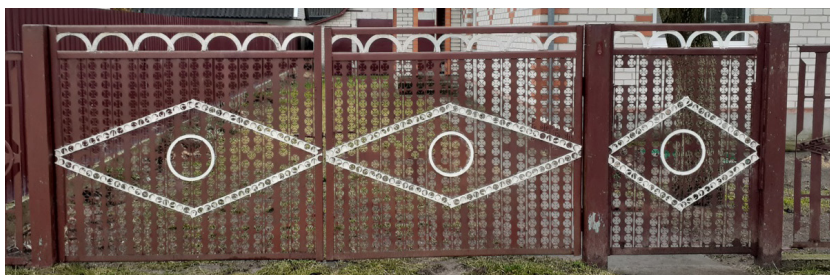

Рисунок 14 – Оформление ворот и калитки с применением аналогичного символа. Материал: металлические балки, стальной лист (остатки процесса штамповки), арматура. Место расположения – г. Жабинка

Рисунок 15 – Комбинация ромбовидных элементов с окружностями и прямыми линиями. Материал: металлические балки, трубы, арматура. Место расположения – г. Жабинка

Ещё одним, часто распространённым приёмом, является применение в центре композиции комбинаций из кругов, овалов, волнистых и геометрических линий в разных комбинациях, что отображено на изображениях № 16, 17, 18.

Рисунок 16–18 – Комбинации кругов, овалов, волнистых и геометрических линий. Материал: металлические балки, трубы, арматура. Место расположения – г. Жабинка, д. Мыщицы

Зафиксировано использование символа звезды. Чаще всего звезда применяется в следующей комбинации: звезда находится в центре солнца, испускающего лучи, находящееся в середине калитки.

*Рисунок 19–20 – Комбинация символов солнца и звезды.
Материал: металлические трубы, арматура. Место расположения – г. Жабинка*

Обнаружено использование тематики, связанных с цветами. Цветочные образы, находящиеся в центре объекта (ворот), дополняются периферийными узорами в виде кругов и орнаментированных паттернов.

*Рисунок 21–22 – Примеры цветочных образов.
Материал: металлические трубы, арматура. Место расположения – г. Жабинка*

Отдельную часть декора составляют изображения животных: на фото № 23 представлены ворота и калитка, центральными образами которых являются фигуры лебедей и рыб, по форме напоминающих карасей. Изображения выполнены из жести, окрашены в белый цвет. Фигуры окружены прямыми и волнистыми металлическими прутьями, выполненными из арматуры.

Рисунок 23 – Изображения птиц и рыб. Материал: металлические трубы, арматура, жестяные листы. Место расположения – д. Соколово

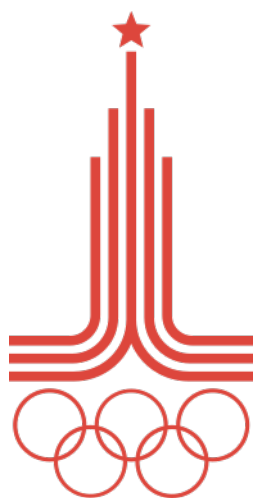
На фото № 24 представлены ворота и калитка, сделанные из труб. Центральными фигурами являются образы трёх лосей. Периферийными объектами являются четыре тюльпана. При оформлении использованы диагональные прямые линии и кольца, сделанные из арматуры. Нижняя часть ворот заделана жестяными листами.

Рисунок 24 – Изображения лосей и тюльпанов. Материал: металлические трубы, арматура, жестяные листы. Место расположения – д. Олизаров Стан

Ворота и калитки, оформленные животными, концентрируются, в основном, в сельской местности.

Знаковым стало обнаружение символов Олимпиады 1980-го года, использующихся для декорирования калиток. В связи с чем возможно предположить, что данные калитки были сделаны до, во время проведения, или после проведения Олимпиады.

МОСКВА 1980

Рисунок 25 – Эмблема Олимпийских игр 1980 г.

Рисунок 26 – Эмблема на калитке домовладения. Материал: металлические балки, арматура. Место расположения – г. Жабинка

Наиболее знаковым явлением являются ворота и калитки, в которых используется: а) комбинация (полная или фрагментарная) всех вышеописанных элементов, присутствует один из вышеописанных элементов в качестве ключевого звена некой уникальной, очень информативной композиции.

На нижеприведённой фотографии показано сочетание сетки, вертикальных линий, ромбовидных и округлых геометрических форм. Используются образ рыб. Материал: сетка, арматура, трубы, металлические балки.

Рисунок 27 – Материал: сетка из толстой проволоки, арматура, трубы, металлические балки. Место расположения – г. Жабинка

На следующем изображении показан пример комбинированного оформления ворот и калитки. Центральная часть ворот оформлена в виде восходящих солнц, в центре которых – фигурки кактусов. Кактусы и солнце украшены завитушками. Низ ворот подбит сеткой из толстой проволоки. Калитка украшена вертикальными и диагональными металлическими линиями с ромбовидной фигурой в центре. Дополнительный эффект придаёт использование красок. Материал: сетка, арматура, трубы.

Рисунок 28 – Материал: сетка из толстой проволоки, арматура, трубы, жестяной лист. Место расположения – г. Жабинка

На фото № 29 представлена очень сложная геометрическая конструкция, включающая сочетания большого количества деталей с центральной фигурой солнца. Материал: сетка, арматура, трубы, металлические балки.

Рисунок 29 – Материал: сетка из толстой проволоки, арматура, трубы, металлические балки. Место расположения – г. Жабинка

Нижепредставленное изображение также имеет сложное оформление. Наряду с геометрическими формами использованы стилизованные образы. На вершине ворот находятся два зверя, напоминающих тигров. Внизу, в центральной части, виден женский образ и фрагмент стилизованного изображения солнца. По бокам – ромбовидные фигуры. В остальной части композиции – преимущественно вертикальные линии. В левой части расположена калитка, центральной частью которой является округлый символ с прямыми линиями в центре, ромбовидными линиями внизу, витыми очертаниями в верхней части.

Рисунок 30 – Материал: арматура, трубы. Место расположения – г. Жабинка

Следующая композиция включает в себя эмблему Олимпиады-80 на калитке и набор шахматных фигур в центральной части. Периферией эмблемы и шахматных фигур являются геометрический орнамент разного вида. Венчают композицию звёзды, находящиеся в верхней части композиции. Нижняя часть подбита жестяной сеткой.

Рисунок 31 – Материал: арматура, трубы, фрагменты зерноочистительного сепаратора. Место расположения – г. Жабинка

Знаковым является оформление на последнем фото. Композиция несёт исчерпывающую информацию о функциональном назначении здания, построек и площади, расположенных за воротами (принадлежит школе). Центральной частью композиции является солнце, в центре которого – раскрытая книга с кириллическими буквами и арабскими цифрами, увенчанная цветком. В оформлении солнца угадываются очертания государственного герба РБ. На фоне исходящих от солнца линий расположены буквы, цифры, скрипичный ключ, изображение портфеля и звонка. Композиция украшена завитками.

Рисунок 32 – Материал: арматура, трубы, металлические балки, жестяные листы

При оформлении доминируют изделия, изготовленные из непрофильных материалов мастерами-ремесленниками и умельцами. Используются такие виды материалов, как арматура, трубы разных размеров, жестяные и стальные листы, проволока, металлические балки, отдельные элементы материальной культуры (подковы, детали машин и т. д.).

Высокопрофессионально сделанных кузнечных изделий немного, но и доля увеличивается.

Большая часть объектов находится в удовлетворительном состоянии – хозяева ухаживают за ними, очищают, подкрашивают. Меньшая часть находится в неудовлетворительном состоянии.

Большая часть объектов сконцентрирована в городе Жабинка. Меньшая часть объектов находится в сельской местности. В оформлении ворот и калиток прослеживается влияние традиций декорирования деревянных домов в XIX–XX вв. Основными мотивами декора являются солнечные символы, геометрические фигуры разных форм, а также их комбинации. Присутствуют элементы декора, связанные с памятными датами: годом создания изделия, XII-ми летними Олимпийскими играми. Используются человеческие, животные и растительные изображения, среди которых доминируют животные. Большая часть животных изображений расположена в сельской местности. Образцы являются элементами материальной и художественной культуры, культурного наследия района и страны.

SEREDA A. S., DULEVICH H. V.

Secondary School No. 3 of Zhabinka

Head – Sereda A. S., teacher of history, social studies, world art culture

FEATURES OF DECORATION OF METAL STRUCTURES OF GATES IN THE ZHABINKA DISTRICT OF THE BREST REGION

Summary. *The article reflects the peculiarities of decorating metal gates and gates to residents of the city of Zhabinka and the Zhabinka district of the Brest region of the Republic of Belarus. The main motives, types of ornament and its compositions, discovered as a result of studying the households of the city and district are displayed. The importance of studying this component of material culture is shown.*

| **ФИЛОЛОГИЯ**
| PHILOLOGY
| **ФІЛАЛОГІЯ**

LEOSHKO S.

Lida secondary school № 16

Scientific supervisor – Naumova C., teacher of English

COMPARISON OF BRITISH AND BELARUSIAN MENTALITY

Summary. *This article describes similarities and differences in British and Belarusian mentalities as well as determines the level of awareness of students on this question. In the article you will also find recommendations for future tourists wishing to visit Britain.*

It's no secret that each nationality has its own mentality. Many foreign language learners are faced with the problem of misunderstanding not because of poor knowledge of the language, but because of the lack of information about the character of the inhabitants of a particular country.

One of these countries is Britain. To communicate freely with the British, you need to have an idea of how they perceive the interlocutor. Belarusians think a little differently from the British. And the longer and deeper you study the language, the more you understand how important it is not only to know grammar and vocabulary, but also the mentality of the people whose language you are studying.

The relevance of this study lies in the fact that in intercultural relations it is necessary to know and take into account the peculiarities of the mentality of the nation in order not to get into an awkward position.

The aim of this research work is to compare Belarusian and British mentality and identify their features.

I set myself the following tasks:

- Analyze theoretical materials on this topic
- Compare the mentality of the British and Belarusians
- Identify the features, establish the similarities and differences in the mentality of the British and Belarusians
- Analyze the level of knowledge of schoolchildren, potential tourists, about the peculiarities of the mentality of the British and Belarusians and the impact of this knowledge on mutual understanding with a foreign interlocutor.

When studying the components of mentality of Belarusians and the British, a qualitative method (description of the components of the mentality of the British and Belarusians) and a theoretical method were used, which includes comparison, systematization and generalization of the results.

I believe that my work will be of practical importance and can be successfully used in foreign language lessons in the section «Country Studies», in extracurricular activities, as well as a guide for tourists.

Mentality is a mindset, a set of mental, emotional, cultural characteristics, value orientations and attitudes inherent in a social or ethnic group, nation, people, nationality [1].

This word is often used when it is necessary to emphasize: 1) national differences; 2) professional differences [2].

The mentality is formed over generations, and it is advisable to consider its structure as consisting of a stable structure – a «core» and a more volatile «periphery».

The core of the mentality is formed under the influence of the geo-environment, landscape and climate. The more changeable factors influencing the formation of mentality include language, traditions, religions, education, and everyday life.

Geopolitical factors can also greatly influence the formation of the mentality of the people. In an effort to survive and come to a balanced state with the environment, there is a natural selection of certain properties and abilities that are most in demand for the survival and adaptation of people in the given environmental conditions [3].

While analyzing theoretical materials about British and Belarusian mentality we distinguished the following peculiarities of mentality of these nations.

The key concepts of British mentality are:

- understatement
- tradition
- humor
- prudence in words and deeds

- uncategorism
 - emotional restraint
 - large physical distance during conversation
- The key concepts of Belarusian mentality are:

- tolerance
- patriotism
- sufficiently close communication distance
- insignificant personal space and admissibility of its violation
- use of tactile communication
- more active gestures
- more intense and expressive facial expressions
- open display of emotions
- unsmilingness

Thus, the collective-clan origin of the mentality of Belarusians is manifested in the limitation of the activity of an individual and concern for the common good [4].

Are today's potential tourists sufficiently aware of this problem? How does the level of knowledge about the peculiarities of the mentality affect the completeness of mutual understanding among representatives of different sociocultural spaces? To answer these questions, I conducted the following research. The subjects were students of grades 8, 9, 11 of our school. The aim was to identify the level of awareness of schoolchildren about the peculiarities of the mentality of representatives of various sociocultural spaces. This research was carried out directly at school. A group of subjects was offered a questionnaire consisting of 4 questions with fixed answer options. As a result of processing the obtained data, we received the following results:

- 20% of respondents are familiar with the concept of «mentality».
- 10% have a general idea of the difference in the mentality of different nations.
- 15% know the peculiarities of mentalities between Belarusians and the British.
- 35% believe that having knowledge about the peculiarities of the mentality of representatives of various sociocultural spaces is necessary for a full understanding of the foreign interlocutor.

These data allow us to conclude that there is a rather low level of awareness of the subjects on the problem of interest. To improve it, I suggested that the group get acquainted with some of the features of non-verbal and verbal communicative behavior inherent in the inhabitants of Britain.

Based on the results of this study, the following conclusions can be drawn:

- Today potential tourists have a fairly low level of knowledge about the peculiarities of the mentality of representatives of various sociocultural spaces.
- The presence of knowledge about mentality directly affects the level of mutual understanding of representatives of different countries.

On the basis of testing and analyzing different sources we developed a brochure with some tips for future tourists.

When in Britain do as British do

Do's

- ✓ *Make an effort to keep interactions polite and friendly, evenly balanced with directness, humour and humility—even when under pressure. Rudeness is often remembered.*
- ✓ *Keep a balance on how direct you are and be careful not to introduce difficult topics bluntly.*
- ✓ *Control your anger or emotions as public outbursts and large displays of emotion are uncommon.*
- ✓ *Be patient and respect the processes in place (for example, when queuing). Making an attempt to hurry someone up or disrupt the established order is likely to be unappreciated, or result in you having to wait even longer.*

Don'ts

- *Do not boast or make ostentatious comments that give the impression that you see yourself as superior to others. Bragging and boasting is often seen as contrived and obnoxious.*
- *Do not be overly critical in public. The British like to minimise confrontation, so complaining loudly (e.g. to a waiter) while in their company will most likely embarrass them.*
- *Avoid asking about personal matters when beginning a conversation—particularly those concerning one's relationship or financial situation.*
- *The British like to tease, so do not take their jokes too seriously or literally.*

In conclusion, I want to say that knowledge of the peculiarities of mentality is very important for successful intercultural interaction and adequate mutual understanding, since this allows you to establish tolerant relationships, avoid «cultural shock», prevent conflict situations, and also contributes to the optimal organization of the communication process as a whole.

REFERENCES

- 1.<https://ru.wikipedia.org/wiki/Менталитет>
- 2.<https://vokrugsveta.ua/vopros-otvet/chto-takoe-mentalitet-14-12-2020>
- 3.<https://srcaltufevo.ru/mentalitet-raznyh-stran-mentalitet-i-nacionalnyi-harakter-prirodno-geograficheskie-factory-vliyani.html>
- 4.<https://elib.grsu.by/katalog/173740-394795.pdf>

ЛЕОШКО С. Ю.

ГУО «Средняя школа № 16 г. Лида»

Научный руководитель – Наумова К. В., учитель английского языка

СРАВНЕНИЕ МЕНТАЛИТЕТОВ БРИТАНЦЕВ И БЕЛОРУСОВ

Аннотация. В данной статье рассматриваются сходства и различия менталитетов британцев и белорусов, а также определяется уровень осведомленности учеников школы по данному вопросу. Также в статье вы найдёте рекомендации для будущих туристов, желающих посетить Британию.

FURMANOV I. A.

ГУО «Средняя школа № 38 г. Гродно»

Научный руководитель – Литвинович Д. В., учитель английского языка

МИФОЛОГИЧЕСКИЕ ИСТОКИ В СЕРИИ РОМАНОВ О ГАРРИ ПОТТЕРЕ

Аннотация. В рамках исследовательского проекта на английском языке по теме «Мифологические истоки в серии романов о Гарри Поттере» была изучена история создания книг о Гарри Поттере, рассмотрена роль мифологии в литературе, проанализированы персонажи, образ которых был заимствован из мифологии, а также сравнены со своими мифологическими прототипами.

Цель работы – выявление и анализ реализации мифологических элементов в персонажах, упомянутых в произведении о Гарри Поттере.

Информация данной статьи может быть использована в рамках предметных и тематических недель по английскому языку.

This research work is devoted to the analysis of the series of novels about Harry Potter by J. K. Rowling. The history of world literature has few examples of such world popularity – not posthumous, but lifetime, when a book immediately after publication generates an army of fans and heated public discussions, becoming a capacious symbol of an entire era. Since the release of the first novel, Harry Potter and the Philosopher's Stone, on June 30, 1997, the books in the series have gained not only immense popularity, but also critical acclaim and commercial success around the world. More than 20 years have passed since the release of the first part of the saga, but why are the Harry Potter books so popular? Fans who have grown up with their favorite characters do not lose interest in history, read additional thematic publications, regularly reread novels and review films. The younger generations plunge into the magical world with incredible delight, admire the heroes, and learn important life lessons from their example, gain will and self-confidence.

The phenomenon of the popularity of works is very simple – J. K. Rowling has created an extremely interesting life story that is close to everyone. The problems of family, friendship, love, fidelity, justice and truth, the eternal struggle between good and evil – something that is familiar to all of us. But at the same time, the writer makes you believe in the reality of miracles, allows you to escape at least a little from the gray everyday life and immerse yourself in magical adventures. The relevance of this study is due to the unprecedented popularity of Rowling's seven-book Harry Potter cycle.

When creating a whole magical world, J. K. Rowling turned to ancient Greek, Scandinavian, German mythology.

The purpose of the study is to identify and analyze the implementation of mythological elements in the characters mentioned in the work about Harry Potter. To achieve this goal, it is necessary to perform the following tasks:

- study the role of mythology in literature;
- make a list of characters whose image was borrowed from mythology;
- analyze the characters, whose image was borrowed from mythology, and also to compare with their prototype.

The object of the study is a series of novels Harry Potter by Joanne Rowling. The subject of the study is the characters, the source of which was English, Greek, German and Scandinavian mythology.

The Harry Potter books are not the innocent children's tale they seem at first glance. They can have an extremely negative impact on an unprepared young reader: inspire him with false stereotypes of behavior, instill an alien system of values, erase the boundaries between good and evil, show that discrimination has a right to exist, etc. However, in this book, as in many other fantasy books, it is mainly about important and correct things, such as confrontation with evil – love and friendship. It is the characters created by J.K. Rowling that help us plunge headlong into the magical world. We experience different feelings for them when reading these books: love, hatred, admiration, contempt, anger, affection. All this became possible thanks to the author's appeal to mythology, the characters of which were borrowed to create more detailed, deep, interesting characters for the reader.

After analyzing the etymology of the characters from the work of Harry Potter, we can draw the conclusion that of the listed mythological creatures mentioned in the works

of Harry Potter, the majority were taken by Joan Rowling from mythology, folklore of different peoples, invented centuries ago. For example, the characters of late Germanic and partly Celtic mythology have served as the prototype for werewolves, who first appeared in the third book of Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. They were depicted in the form of a man turning into a wolf at night (always on a full moon). The ancient Germans believed that at night a werewolf roamed the area and attacked people and domestic animals. Even though the author of the Harry Potter books added a lot of detail to the werewolf character, she retained their basic essence. The werewolf from the books looks like a mythical one, also the transformation takes place at night on a full moon, and attacks are carried out on people and living beings.

Basilisk, Centaurs, Unicorns, Hippogriff, Giants can also be attributed to characters whose images were borrowed from mythology. Of the listed mythological creatures, no history of origin has been revealed, except in the books of J. K. Rowling, this allows us to conclude that these mythological creatures were invented by J. K. Rowling herself. Examples are Dementors and Thestrals.

However, Rowling borrowed not only mythological creatures; she also endowed the characters of her novels with the qualities and names of heroes of myths and legends. The use of the names of mythological characters can be interpreted as a «repetition of the material covered»: it is understood that the reader of Harry Potter is usually already familiar with ancient myths by the age when J. Rowling's book falls into his hands, so mythical names should evoke certain associations with already known plots.

The character that deserves our attention is the omniscient caretaker Argus Filch, whose prototype can be recognized as the hero of ancient Greek myths, the giant Argus, whom the goddess Hera hired to guard Zeus's beloved. He had many eyes, so he could observe everything that was happening around. In her character, J. Rowling retained the ability of the mythical hero to vigilantly observe what is happening at Hogwarts. But unlike his prototype, Filch has only two eyes, and compensates for this «flaw» with the help of his pet: «Filch had a cat named Mrs. Norris – a skinny creature with bulging burning eyes, almost the same as Filch's. As soon as she noticed how someone broke the rules, and she immediately disappeared. And two seconds later Filch appeared, heavily snoring» [1, p. 166].

Being inseparable, man and animal, as it were, become a four-eyed single whole. Moreover, the cat is somewhat anthropomorphic: its eyes resemble human ones; she knows what rules are set at the school and how they are violated, the traditional English form of addressing a married woman is used as her nickname. The image of Mrs. Norris also has a mythological basis: researchers note in myths the presence of forms that combine elements of a cat and a person. In the work, the features of the owner and pet create such a memorable collective image that throughout the reading of the entire series, the reader does not perceive Filch and the cat separately.

Minerva McGonagall who is a smart and fair teacher at Hogwarts can also be attributed to this category of characters. The character and behavior of this heroine resemble the image of the ancient Roman goddess of wisdom of the same name: «Smart, but strict», «possessed the gift without any effort to control the class» [1, p. 172]. Minerva, in Roman mythology, «the goddess of wisdom, art, war and cities, the patroness of artisans» [2; p. 699].

The literary images created by J. Rowling in the Harry Potter novels are dualistic. On the one hand, they are a continuation of the mythological tradition and hide a deep meaning, understandable primarily to an adult reader; on the other hand, being influenced by the writer's imagination, they become some kind of interpretation that contributes to the transmission of the adult writer's instructive appeal to the school-age reader. J. Rowling draws the reader into the magical world and deliberately masks real situations in it.

REFERENCES:

1. Rowling, J.K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. – London: Bloomsbury, 1997. – P. 352.
2. Tokarev. S. Myths of the peoples of the world. Encyclopedia: in 2 volumes. / S. Tokarev. M. : Soviet Encyclopedia, 1982. – P. 720.

FURMANOV I. A.

Grodno State Secondary school № 38

Scientific Supervisor – Litvinovich D. V. a teacher of English

MYTHOLOGICAL ORIGINS IN THE HARRY POTTER SERIES

Summary. *As part of a research project in English on the topic «Mythological origins in the Harry Potter series of novels», the history of the creation of Harry Potter books was studied, the role of mythology in literature was considered, characters whose image was borrowed from mythology were analyzed, and also compared with their mythological prototypes.*

The purpose of the work is to identify and analyze the implementation of mythological elements in the characters mentioned in the work about Harry Potter.

The information in this article can be used within the framework of subject and thematic weeks in English.

БОНДАРЕНКО М. С.

ГУО «Средняя школа № 1 г. Осиповичи им. Б. М. Дмитриева»

Научный руководитель – Крут Ольга Петровна

ОТРАЖЕНИЕ МАТЕРИНСКИХ ЧЕРТ ЖЕНЩИНЫ ВО ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦАХ

Аннотация. Статья «Отражение материнских черт женщин во фразеологических единицах» представляет собой самостоятельное исследование по выделению материнских черт в образе женщины, используя фразеологические единицы. В статье на основе анализа фразеологических единиц русского языка дана комплексная характеристика материнских черт женщины. Фразеологические единицы русского языка отражают функцию деторождения в качестве природного предназначения женщины. Данная статья актуальна для учителей русского языка и литературы.

В русском языке материнский – «принадлежащий, свойственный матери» от слова «мать», значения которого – «женщина по отношению к ее детям; женщина, имеющая или имевшая детей».

При работе над статьёй мы использовали сборник В. И. Даля «Пословицы русского народа» [1] и «Словарь образных выражений русского языка» под редакцией В. Н. Телия [2]. В рассмотренном количестве фразеологических единиц (110) пословицы и поговорки, использованные для изучения материнских черт женщины составляют.

Фразеологические единицы русского языка отражают функцию деторождения в качестве природного (детородного) предназначения женщины: Бабенка не без ребенка, не по- холосту живем: бог велел; У кого детей много, тот не забыт от бога; Деток родить – не веток ломить. Во фразеологии русского языка материнство рассматривается с точки зрения необходимости матери для детей: Без матки рой не держится, без матки пропадут и детки.

Мать выступает как источник комфорта, заботы, спасения, защиты: От солнышка тепло, от матушки добро; Мать праведна – ограда каменна; Материнская молитва со дна моря вынимает. В русских пословицах ценность матери подчеркивается противопоставлением мать – отец, мать – кормилица, мать – мачеха: Без отца – полсироты, а без матери и вся сирота; Мать кормилица, а кормилица не мать; Сыр калача белее, а мать мачехи милее. Обращается особое внимание на зло, которое вносит мачеха в дом: В лесу медведь, а в дому мачеха. Следует подчеркнуть, что в русских пословицах «мать» любит детей самой сильной, ни с чем не сравнимой любовью (Материнское сердце в детках, а детское в камне), и дети тянутся к ней за лаской, поддержкой как к самому родному человеку (Жена для совета, теща для привета, а нет родней родной матери; Нет лучшего дружка, чем родная матушка).

Женщине предписывается выполнение материнского долга по воспитанию детей, подчеркивается значимость материнских наставлений: Ребенок научит быть матерью; Дай, бог, кому детей родить, тому их и вскормить; Что мать в голову вобьёт, того отец не выбьет.

Представление о матери выражают следующие фразеологизмы (всасывать с молоком матери, молоко материно на губах не обсохло, маменькин сынок, маменькина дочка). Представляется правомерным полагать, что само слово «мать», входящее в их состав, уже соотносит названные единицы со значимым для данной лингвокультурной общности.

Для отображения представления о «жене» мы выбрали следующие фразеологические обороты: «находиться под каблуком», «как за каменной стеной». Фразеологический оборот «находиться под каблуком» отображает положение мужчины и женщины в семейных отношениях. Муж представляется ведомым, а жена – ведущей в браке. Формируется представление о властной, сильной женщине. Фразеологизм «как за каменной стеной» зачастую употребляется в отношении мужчин, однако нередко стали его использовать и при характеристике женского пола. На наш взгляд связано это с изменением гендерного положения в мире. В настоящее время женщины всё больше становятся на один уровень с мужчинами, в них всё чаще стали

проявляться именно мужские качества – надежность, стойкость, уверенность, способность защитить и т. д.

Образ «мать» в понимании общества означает (и выражает) ласковую и «всемогущую» женщину, это вытекает из образа совершенства женщины-жены, т. е. требований к роли «мать» стало намного больше, и они стали более серьезные.

Таким образом, материнские черты женщины во фразеологических системах русского языка предстают как универсальные и главным образом положительные.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Даль, В. И. Пословицы русского народа / В. И. Даль. – М. : Имп. О-во истории и древностей рос. при Моск. ун-те, 1862. – 1096 с.
2. Словарь образных выражений русского языка / Т. С. Аристова, М. Л. Ковшова, Е. А. Рысева и др.; Под ред. [и с пре-дисл.] В. Н. Телия. – М. : Отечество, 1995. – 368 с.
3. Ожегов, С. И. Словарь русского языка : 70000 слов / С. И. Ожегов ; Под ред. Н. Ю. Шведовой ; АН СССР, Ин-т рус. яз. – 23-е изд., испр. – М. : Рус. яз., 1991. – 915 с.

BONDARENKO M. S.

Secondary school No. 1 B. M. Dmitriev Osipovich

Scientific supervisor – Krut O. P.

REFLECTION OF MATERNAL TRAITS OF A WOMAN IN PHRASEOLOGICAL UNITS

Annotation. *The article «Reflection of maternal traits of women in phraseological units» is an independent study on the allocation of maternal traits in the image of a woman using phraseological units. The article presents a comprehensive description of a woman's maternal traits based on the analysis of phraseological units of the Russian language. Phraseological units of the Russian language reflect the function of childbearing as the natural destiny of a woman. This article is relevant for teachers of Russian language and literature.*

ВАШИНКО Е. В.

ГУО «Ильинская средняя школа имени А. А. Гримова»

Научный руководитель – Ерошонок М. Н., учитель русского языка и литературы

ЛИТЕРАТУРНЫЙ ПОРТРЕТ ПОКОЛЕНИЯ Z В РОМАНЕ-БУРИМЕ «ВОЙНА И МИР В ОТДЕЛЬНО ВЗЯТОЙ ШКОЛЕ»

Аннотация. В работе изучаются возможности коллективного романа в создании литературного портрета современного подростка.

ВВЕДЕНИЕ

Согласно теории, разработанной исследователями Уильямом Штраусом и Нейлом Хоувом, приблизительно каждые 20 лет рождаются люди, мировоззрение которых не схоже с убеждениями предшественников. Но все они живут в одном обществе и зависят друг от друга, вступают в коммуникацию. Для успешного продвижения в своём деле, для поддержания дружеских связей, для яркой личной жизни любому человеку будет полезно улучшить свои навыки общения, а для этого важно, в первую очередь, знать свои сильные и слабые стороны. Поэтому меня заинтересовал вопрос: кто же мы, подростки поколения Z (зуммеры), и как нас представляют люди иного поколения?

Целью нашей работы являлось изучение возможности коллективного романа в создании литературного портрета современного подростка.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи:

1) Изучить художественные особенности жанра романа-буриме как литературы Young Adult;

2) На основе анализа романа-буриме выявить особенности изображения образа современного подростка представителями различных жанров современной русской литературы;

3) Сформулировать правила коммуникации с представителями поколения Z.

В начале работы была выдвинута гипотеза: поскольку книга «Война и мир в отдельно взятой школе» является коллективным романом, написанным современными российскими писателями, то на его страницах каждый автор изобразил поколение Z, исходя из своего мировоззрения. Значит, изучив роман, можно получить собирательный портрет поколения зуммеров.

Актуальность нашего исследования заключается в нетрадиционности жанра романа-буриме для русской литературы, а также отсутствии исследований о возможностях коллективного романа в создании литературного портрета.

Результаты исследования могут помочь старшему поколению (родителей и учителей) наладить более качественное общение с подростками, сделать их обучение более позитивным и эффективным. Учащиеся-подростки, изучив свои слабые и сильные стороны, смогут лучше сориентироваться в будущей взрослой жизни. В романе встречается много литературных аллюзий, что может стать темой следующего исследования.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ. Первым этапом нашего исследования было изучение особенностей романа-буриме как жанра. Мы узнали, что первый роман-буриме в русской литературе – книга, вышедшая в 1927 году в журнале «Огонек», роман «Большие пожары». Автором идеи выступил Михаил Кольцов, а свое перо к созданию произведения приложили звезды советской литературы: А. Грин, Е. Леонов, Бабель, А. Толстой, М. Зощенко, В. Каверин и другие. В создании романа-буриме «Война и мир в отдельно взятой школе» приняли участие 24 писателя. Первую главу написал Денис Викторович Драгунский. За основу решил взять самый известный и большой русский роман «Война и мир», который начинается с описания вечера в салоне Анны Павловны Шерер. Драгунский нарисовал эту же картинку, только главные герои – подростки, и живут они в современной Москве.

Мысль Драгунского продолжили остальные писатели, каждый из которых показал героев в различных обстоятельствах и взаимоотношениях друг с другом и с социумом. Последнюю главу написал Дмитрий Быков – русский писатель, поэт и публицист, журналист, преподаватель литературы. В последней главе выясняется, что

рассказанное на страницах романа – это коллективное сочинение десятиклассников на заданную тему. Первоначально роман по главам выходил на сайте для подростков «Хочу читать». Каждая глава сопровождалась собственной иллюстрацией. Художников, как и писателей, было 24. Таким образом, «Война и мир в отдельно взятой школе» – вдвойне плод коллективного творчества: писателей и художников (Приложение 1). Изучив историю появления книги, мы узнали, что роман относится к Young Adult (сокращенно – YA, дословно – «молодые взрослые») – популярному литературному направлению, в первую очередь рассчитанному на подростков и молодых людей в возрасте от 12 до 20 лет. У YA-литературы есть несколько отличительных свойств. Главными героями книги обычно являются подростки, которые сталкиваются с определёнными проблемами и кризисами и меняются под влиянием сложившихся обстоятельств. Герой или героиня не обязательно ярки и идеальны. У них есть недостатки, странности, а порой герой и вовсе кажется изгоем. Сюжеты YA-литературы строятся именно вокруг персонажей, а на первый план обычно выходят те же проблемы, которые волнуют подростковую аудиторию в реальной жизни.

В книге «Война и мир в отдельно взятой школе» звучат темы, которые волнуют любого подростка во все времена: социального протеста, школьного буллинга, первой любви, дружбы и предательства. Авторы романа – известные и начинающие, мастера разных жанров и направлений, разных поколений и убеждений. Большинство из них работает в жанре Young Adult. Многие авторы – лауреаты или победили престижных литературных конкурсов и премий: «Ясная поляна», «Большая книга», «Книгуру» – конкурса на лучшее произведение для детей и юношества (Приложение 2). В 2021 году роман стал победителем российского Национального конкурса «Книга года» в номинации для подростковой литературы «Поколение Z».

На втором этапе мы анализировали образы героев романа с целью составления собирательного литературного портрета подростка поколения Z. Мы обращали внимание на характер общения героев между собой, их интересы, особенности поведения и мышления, личностные качества. Поколение зуммеров в романе – это поколение прагматиков и реалистов, которое не знает, что такое мир без компьютеров и Интернета. Поколение Z живет в мире, где приложения постоянно обновляются, а новости в ленте сменяются ежеминутно. Для них естественно переключаться между задачами и одновременно уделять им достаточно внимания. Всегда стараются найти нестандартный путь решения проблемы. Поколение Z любит самообразование и независимость, в том числе и финансовую. Поэтому часто хобби они стремятся превратить в бизнес. Они быстро воспринимают информацию, не останавливаясь на деталях. Им тяжело читать длинные тексты, они ждут сразу кратких выводов. Для поколения Z имеет большое значение культура момента, потому что мир меняется настолько стремительно, что казавшееся важным сегодня может быть легко забыто через пару месяцев. Неумение общаться в реальной жизни – одна из особенностей этого поколения. Они болезненно воспринимают замечания и критику со стороны окружающих. С удовольствием начиная заниматься чем-то новым, при малейшей неудаче теряют к этому интерес, поэтому их всё время нужно мотивировать.

Знание этих особенностей, на наш взгляд, может помочь старшему поколению (учителей, родителей) выстроить коммуникацию с зуммерами более эффективно. Между тем, проведённый нами опрос учителей показал, что не все они имеют полное представление об отличительных чертах поколения Z (Приложение 3).

Поэтому на третьем этапе работы над темой исследования мы сформулировали основные правила коммуникации с представителями поколения Z:

1. Всегда учитывать их индивидуальность, предоставлять свободу выбора.
2. В общении быть приветливыми, не критиковать в язвительной форме.
3. Не тратить много времени на объяснения. Использовать короткие обучающие видео, инструкции и т. п.
4. Чётко и лаконично формулировать задачу и предъявлять понятные критерии её выполнения.
5. Как можно чаще использовать цифровые технологии, не лишать подростков гаджетов и доступа в Интернет.
6. Показывать практическую значимость любой выполняемой задачи.
7. Развивать их творческое воображение.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

На основе исследования мы сделали выводы:

1. Роман-буриме «Война и мир в отдельно взятой школе» – это коллективный роман, написанный несколькими авторами по заданному началу. Авторы романа – известные и начинающие, мастера разных жанров и направлений, разных поколений и убеждений. Большинство из них работает в жанре Young Adult.
2. Каждый автор изобразил на страницах романа поколение Z, исходя из своего мировоззрения. А значит, в целом в романе составлен собирательный литературный портрет поколения зуммеров.

VASHINKO K.

Ilia Higt School named A. A. Gremote

Scientific supervisor – Eroshonok M. N., literature teacher

Summary. *The paper examines the possibilities of a collective novel in creating a literary portrait of a modern teenager.*

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Википедия. Свободная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ru.wikipedia.org/wiki>. – Дата доступа : 19.12.2021.
2. Каверин В. А. Собрание сочинений в восьми томах. Т. 6. М., 1983. – с. 510.
3. Лабиринт. Книжный интернет-магазин [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://www.labyrinth.ru/now/romanburime/>. Дата доступа : 20.02.2022.
4. Роман-буриме. Война и мир в отдельно взятой школе / Д. Драгунский.– М. : Редакция Елены Шубиной, 2021.
5. Хочу читать. Сайт для детского и юношеского чтения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://wont2read.ru> – Дата доступа : 02.02.2022.

Иллюстрации к роману-буриме «Война и мир в отдельно взятой школе»

Глава 1 «Внезапный наследник»
Художник Катерина Килонянц

Глава 2 «Kuraga»
Художник Полина Бреева

Глава 3 «Двенашка»
Художник Анастасия Серебrenникова

Глава 4 «Разговор на Калачёвке»
Художник Сергей Ивкин

Глава 5 «От Калачёвки к Колпачному»
Художник Анна Пинчук

Глава 6 «Марки и маски»
Художник Екатерина Самсоненкова

Глава 7 «У Петра»
Художник Владимир Васько

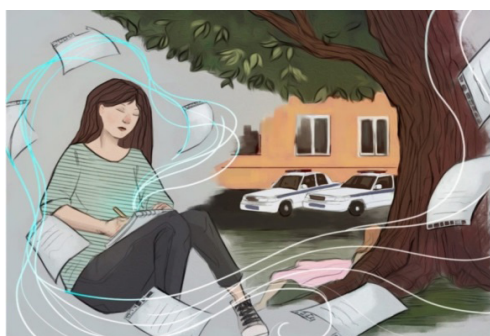
Глава 8 «Засохший дуб»
Художник Анна Жлуднева

Глава 9 «Немощь»
Художник Евгения Крикова

Глава 10 «Кукла»
Художник Анастасия Сушко

Глава 11 «Плоды просвещения»
Художник Анастасия Салихова

Глава 12 «Меня зовут Эрика»
Художник Ольга Фомкина

Глава 13 «Платон»
Художник Ольга Николаева

Глава 14 «Дедлайн»
Художник Анна Лосникова

Глава 15 «Кураторы»
Художник Стас Якимов

Глава 16 «Волна»
Художник Александра Федулова

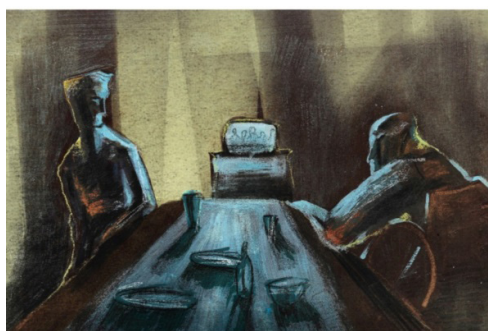
Глава 17 «Не пей вина, Гертруда!»
Художник Ольга Мехоношина

Глава 18 «Волнушки»
Художник Маргарита Купцова

Глава 19 «Не боги»
Художник Анастасия Шмакова

Глава 20 «Под дачным абажуром»
Художник Сюзанна Шаранова

Глава 21 «Дуэль»
Художник Антонина Шипулина

Глава 22 «Что скажет Марья Алексеевна?»
Художник Антонина Книппер (автор главы)

Глава 23 «За миллиард воль до конца света»
Художник Дарья Шамигулова

Глава 24 «Эпилог»
Художник Нина Титова

Авторы романа-буриме «Война и мир в отдельно взятой школе»

Возраст	Авторы романа	Премии	Направление
Поколение бэби-бумеров	Д. Драгунский		Писатель, журналист
	В. Бочков	«Русская премия», им. Э. Хемингуэя	Художник, писатель
Поколение X	Д. Быков	«Большая книга»	Прозаик, поэт, журналист, учитель литературы
	И. Малышев		Прозаик, публицист
	Г. Служитель	«Большая книга» «Ясная поляна»	Писатель, актёр
	Э. Веркин	«Книгуру» «Новые горизонты»	Детский писатель, фантаст
	Н. Дашевская	«Книгуру» Литературная премия им. С. Я. Маршака	Детский писатель, музыкант
	А. Сальников	«НОС» «Национальный бестселлер»	Поэт, прозаик
	М. Ботева	«Триумф»	Журналист, прозаик, драматург
	А. Феденко		Прозаик
	А. Строкина	«Книгуру», «Новая детская книга»	Поэт, переводчик, детский писатель
	С. Лукьяненко	«Аэлита» «Звёздный мост» «РосКон»	Писатель-фантаст
	А. Григоренко	«Ясная поляна»	Прозаик, журналист
Поколение X	А. Соя	Победитель конкурса «Книга года 2013: выбирают дети»	Поэт, писатель
	А. Ляхович	«Книгуру»,	Музыкант, писатель, фотограф
	И. Сафат		Режиссёр, сценарист
	Д. Бобылёва	«Новые горизонты» «Мастера ужасов»	Прозаик, переводчик
	В. Березин	«Книгуру» «Ясная поляна»	Писатель, критик, эссеист
	Е. Сулес		Актёр, писатель
	Н. Караев		Журналист, переводчик, писатель
	А. Книппер		Писатель, художник
Поколение Y	Е. Нестерина		Прозаик, драматург
	Б. Ханов	«Лицей»	Писатель, критик
	С. Орлова		Драматург, писатель

Данные опроса учителей 5–11 классов

1. Знаете ли Вы о социальной теории поколений?
 - Да – 50%
 - Что-то слышал – 40%
 - Нет – 10%
2. К какому поколению (согласно года рождения) Вы относитесь?
 - поколение бэби-бумеров (1947–1967) – 30%
 - поколение X (1968–1981) – 50%
 - поколение Y — миллениалы (1982–2000) – 20%
 - поколение Z – зуммеры (2001–2017) – 0%
3. К какому поколению принадлежит большинство Ваших учеников?
 - поколение Y – миллениалы (1982–2000) – 0%
 - поколение Z (2001–2017) – 100%
 - поколение альфа (с 2018) – 0%
4. Знаете ли Вы отличительные черты и особенности поколения Z?
 - В общих чертах – 40%
 - Могу назвать 2–3 примера конкретных характерных особенностей – 50%
 - Затрудняюсь ответить – 10%
5. Выберите черты, присущие только поколению Z:
 - лишний раз стараются не высказываться на различные темы – 10%
 - готовы к длительной работе без отдыха на благо общества – 0%
 - отличаются повышенной трудоспособностью – 0%
 - не знают, что такое мир без компьютеров и Интернета – 70%
 - болезненно воспринимаю замечания и критику со стороны – 20%
 - любят четкие временные договоренности и рамки в жизни и работе – 20%
 - для них естественно переключаться между задачами и одновременно уделять им достаточно внимания – 30%
 - нерешительные и несамостоятельные – 10%
 - выбирают одну сферу деятельности и развиваются в ней всю жизнь – 10%
 - быстро воспринимают информацию, не останавливаясь на деталях – 40%
 - не присуще шаблонное мышление – 20%
 - нацеленность на результат – они хотят иметь четкие инструкции (что от них требуется) и четкие критерии (что будет считаться результатом) – 50%
 - их нужно всё время мотивировать – 60%
 - основополагающей задачей для них является упорный труд и самостоятельное достижение результата – 0%
 - им тяжело читать длинные тексты, они ждут сразу кратких выводов – 80%
 - всегда стремятся узнать что-то новое, но, в основном, на актуальную тематику «сегодняшнего дня» – 10%
 - стремятся к свободе выбора того, что им делать и как – 70%
 - могут обрабатывать большой объем информации – 10%
 - придерживаются простых и консервативных взглядов во многих вопросах – 0%
6. Влияют ли на работу учителя знания отличительных возрастных особенностей учащихся?
 - Да – 80%
 - Нет – 10%
 - Затрудняюсь ответить – 10%

ДАНИЛЕВИЧ М. В.

ГУО «Средняя школа № 3 г. Ошмянны»

Научный руководитель – Мороз А. М., учитель русского языка и литературы

ИСТОРИЧЕСКАЯ ПРАВДА В ПЕСНЯХ О ВОЙНЕ В.С.ВЫСОЦКОГО

Аннотация. Данная статья освещает вопросы исторической правды в песнях о войне В. С. Высоцкого

Владимир Семенович Высоцкий, талантливый поэт, автор и исполнитель песен, яркий актер, считал, что настоящий поэт – это человек, который знает прошлое и настоящее изнутри, в его глубинных внутренних связях и закономерностях развития.

Песнями о войне Владимир Семенович выполнял свой долг поэта:

«Я не воевал, но война – такая громадная беда, покрывшая нашу страну. Надо петь, надо...» [8].

Данная работа является попыткой определить исторические события, которые в той или иной степени смогли привлечь внимание поэта, а после быть отраженными в его текстах.

В 60-ые годы, когда его военные песни только начинали свое хождение в народе, многие не знали, что Высоцкий не воевал. Они принимали творчество Высоцкого за свидетельство очевидца, описывавшего свой собственный опыт.

Почему Владимир Семёнович обратился в своём творчестве к военной тематике?

Во-первых, Великая Отечественная война была неотъемлемой частью советской жизни. Автор, как и другие люди его возраста, не успевшие принять участия в боевых действиях, «довоевывали» через свое творчество.

Во-вторых, это было своего рода компромиссом и попыткой «вписаться» в систему, ведь в середине шестидесятых годов звезда Высоцкого взошла в зенит, и он начал превращаться в духовного лидера эпохи. Советская официальная культура на это отреагировала однозначно: появились резко негативные статьи в прессе и разного рода гневные высказывания. Высоцкий не считал себя антисоветским автором и не хотел идти на конфронтацию с властью. Военные песни стали для него удобным поводом продемонстрировать свой патриотизм.

В-третьих, именно война позволяла ему исследовать его любимую тему «человека в критической ситуации», в экстремальных условиях, когда все достоинства и недостатки не скроешь.

Обращаясь к фактам, которые упоминал в своих текстах автор, мы условно можем говорить об исторически достоверных и исторически неподтвержденных, но вполне возможных событиях.

Исторически достоверные факты периода Великой Отечественной войны находят свое отражение в песне «Про Сережу Фомина»:

И вот о том, что началась война,

Сказал нам Молотов в своей известной речи.

В полдень 22 июня 1941 года В. М. Молотов, народный комиссар иностранных дел СССР официально сообщил советскому народу о нападении нацистской Германии на Советский Союз и объявил о начале отечественной войны против агрессора.

Слова, завершающие выступление Молотова, стали крылатыми: «Наше дело правое. Враг будет разбит. Победа будет за нами». Эти фразы широко использовались с целью воодушевить народ и армию на борьбу с агрессором.

...тебе броню дает родной завод «Компрессор».

Некоторые представители мужского населения, проживающие в городах, освобождались от военной службы. В народе эта привилегия называлась «бронью». В Москве забронированными оказалось до 45% мужского населения. Московский завод «Компрессор» в годы Великой Отечественной войны работал как оборонный, на нем выпускались ракетные установки БМ-13 («Катюши»).

Я отказался, — а Сережку Фомина

Спасал от армии отец его, профессор.

Из расследований НКВД известно, что чаще всего продажей «брони» занимались работники районных военкоматов и члены военно-врачебных комиссий. Они за взятку от 2 до 10 тысяч рублей выдавали военнообязанным «липовое» свидетельство

о болезни, освобождающее от службы в армии. Следователям удалось выявить тысячи таких случаев по всей стране. У деревенских жителей не было привилегий и денег, за которые можно было бы откупиться от участия в войне [2].

Теперь небось он ходит по кинам —

Там хроника про нас перед сеансом...

22 апреля 1941 года на Всесоюзном совещании работников кинохроники Федор Васильченко, начальник «Главкинохроники», огласил приказ Наркомата обороны от 1 апреля 1941 года о зачислении кинооператоров в Красную армию и создании специальной группы военной кинохроники. Снимать следовало всё и несмотря ни на что.

Исторической реалией стали и письма с фронта или на фронт.

Передали из дому

Небольшой голубой треугольный конверт.

«Письмо перед боем» («Письмо»)

В первые же недели войны почтовые работники столкнулись с тем, что попросту не хватает конвертов. Именно так и появились письма-треугольники: солдаты просто складывали свое письмо несколько раз, при этом на чистой внешней стороне писали адрес получателя и имя отправителя.

Целый ряд исторических фактов мы находим в песне «Я вырос в ленинградскую блокаду» («Ленинградская блокада»):

Я вырос в ленинградскую блокаду,

Но я тогда не пил и не гулял...

или

Блокада затянулась, даже слишком,

Но наш народ врагов своих разбил...

Блокада Ленинграда во время Великой Отечественной войны длилась с 8 сентября 1941 года по 27 января 1944 года — 872 дня.

Я видел, как горят огнем Бадаевские склады...

Бадаевские склады — продовольственные склады им. А. Е. Бадаева, сгорели после авианалетов 8 и 10 сентября 1941 года, вследствие чего город лишился части запасов хлеба и части запасов сахара. Всего на Бадаевских складах сгорело около 3000 тонн муки и 2500 тонн сахара. В сознании ленинградцев пожар на Бадаевских складах стал причиной начала голода 1941–1942 годов.

А вы в эвакуации

Читали информации

И слушали по радио «От Совинформбюро».

Совинформбюро (Советское информационное бюро), образованное 24 июня 1941 года, в массовом сознании в СССР ассоциировалось с диктором Ю. Б. Левитаном. Он ежедневно зачитывал по радио сводки, начинавшиеся с фразы «От Советского информбюро».

По приказу от 28 июля 1942 г. в составе Красной Армии появились штрафные батальоны и роты. Список провинностей, за которые можно было стать штрафником, довольно широк — от воровства и превышения служебных полномочий до драки или небрежности на посту.

Штрафные батальоны использовались на самых опасных участках фронта. В советское время информацию о существовании штрафбатов старались замалчивать, а для Высоцкого было важно об этом сказать в песне «Штрафные батальоны».

Ведь мы ж не просто так — мы штрафники,

Нам не писать: «... считайте коммунистом».

Многие беспартийные бойцы и командиры перед боем оставляли в прощальных записках просьбу в случае смерти считать их коммунистами. Штрафники, ранее состоявшие в ВКП(б) или комсомоле, перед отправкой в штрафные подразделения автоматически исключались из славных рядов, а их новое поступление или восстановления происходили лишь в исключительных случаях после возвращения в обычные части» [5].

И если не поймаешь в грудь свинец —

Медаль на грудь поймаешь за отвагу.

8 ноября 1943 года указом И. В. Сталина был учрежден орден Славы трех степеней, который должен был стать «солдатской» наградой. Поэтому большинство

штрафников были хорошо мотивированы и совершали отчаянные подвиги, за что получали «солдатский» орден и реабилитацию [6].

Одной из самых известных песен стала песня «На братских могилах» («Братские могилы»), в которой одна строка рассказала о годах Великой Отечественной войны:

*Горящий Смоленск и горящий рейхстаг,
Горящее сердце солдата.*

Летом-осенью 1941 года на Смоленск пришелся самый мощный удар группы армий «Центр».

В ходе операции «Багратион» летом 1944 года была разгромлена немецкая группа армий «Центр». Были уничтожены или попали в плен около 400 000 солдат и офицеров. Союзники засомневались в столь грандиозном поражении немцев в Белоруссии. Представилась хорошая возможность продемонстрировать успехи СССР в войне, поднять дух москвичей и жителей других городов. Было решено провести пленных немцев во главе с их генералами по улицам Москвы и Киева. Операцию проводил НКВД, её называли по имени музыкальной комедии «Большой вальс». О ней было объявлено по радио утром 17 июля, а также напечатано на первой полосе «Правды»:

*Вот уже довоенные лампы горят вполнекала -
И из окон на пленных глазела Москва свысока...*

«Песня о конце войны»

За пленными следовали поливальные машины, символически отмывая землю от «гитлеровской нечисти» [9].

Исторически неподтвержденные, но вполне возможные события – это события, которые документально не закреплены, но они были. Это «Песня о звездах», «Высота», «Сыновья уходят в бой», «Разведка боем», «Письмо перед боем», «Мерцал закат, как блеск клинка», «Он не вернулся из боя», «Песня о моем старшине», «Мы возвращаем Землю», «Песня Солодова» и другие. В эти стихотворения вкраплены реалии, специфические для разных родов войск, характерные словечки и выражения, сюжеты солдатской жизни, дома.

Слово Высоцкого вместило в себя больше, чем взгляд отдельной личности на исторические факты. В нем зазвучали свидетельства тех, кто вынес эту войну на своих плечах. Можно рассказать о войне всю правду, но никому не удалось показать её с таких неожиданных сторон, как смог это сделать Владимир Семёнович Высоцкий, который был поистине гражданином своей эпохи.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Выступление_В._М._Молотова_по_радио_22_июня_1941_года
2. <https://leovik33.livejournal.com/2588402.html>
3. <https://news.tut.by/culture/644033.html>
4. <https://kulturologia.ru/blogs/141115/27185/>
5. <https://military.wikireading.ru/62941>
6. <https://russian7.ru/post/orden-slavy-glavnaya-nagrada-shtrafnik/>
7. [https://ru.wikipedia.org/wiki/1-я_горнопехотная_дивизия_\(вермахт\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/1-я_горнопехотная_дивизия_(вермахт))
8. <https://fishki.net/3041419-vladimir-vysockij-istorija-voennyh-pesen-prodolzhenie-pervoj-chasti-39-let-bez-vysockogo.html>
9. https://ru.wikipedia.org/wiki/Марш_пленных_немцев_по_Москве

DANILEVICH M. V.

Secondary school No. 3 of Oshmyany

Scientific supervisor – Moroz A. M., teacher of Russian language and literature

HISTORICAL TRUTH IN SONGS ABOUT THE WAR OF V. S. VYSOTSKY

Summary. This article highlights the issues of historical truth in songs about the war of V. S. Vysotsky.

ДОЛБІК А. І.

ДУА «Сярэдняя школа № 12 г. Слуцка»

Навуковы кіраўнік – Чухольская Н. С., настаўнік беларускай мовы і літаратуры

ПОШУКІ НОВЫХ ФОРМАЎ І СПАСАБАЎ АСЭНСАВАННЯ РЭЧАІСНАСЦІ: ЯЗЭП ПУШЧА – ПАЭТ – ЭКСПЕРЫМЕНТАТАР

Анатацыя. У артыкуле аналізуецца асноўныя біяграфічныя звесткі, а таксама ранні перыяд творчасці беларускага паэта Язэпа Пушчы. На матэрыяле вершаў Я. Пушчы вызначаны эстэтычныя і мастацкія асаблівасці ранняй паэзіі, яе арыгінальнасць, вытокі светапогляду паэта.

Уводзіны

На беларускую літаратуру пачатку XX стагоддзя аказалі ўплыў прагрэсіўныя традыцыі славянскай і сусветнай літаратуры. Гучаць ідэі адраджэнска-патрыятычнага кірунку, ідэі гуманізму, агульначалавечых каштоўнасцей. Час інтэнсіўных пошукаў пісьменнікамі новых форм, вобразаў, спосабаў асэнсавання рэчаіснасці. З усіх літаратурных жанраў найбольш багатыя традыцыі мелі вершы. Адным з прадстаўнікоў гэтага перыяду ў беларускай літаратуры з'яўляецца Язэп Пушча (Іосіф Паўлавіч Плашчынскі), якому ў гэтым 2022 годзе спаўняецца 120 гадоў з дня нараджэння. Аўтар, які «смела эксперыментавалі са словам, не цураўся экстравагантнасці дзеля таго, каб прыцягнуць увагу нязвыклым і нечаканым вобразам, каб здзівіцца самому і здзівіць астатніх» [1, с. 6–11].

Мэта: прасачыць вытокі светапогляду паэта Язэпа Пушчы, вызначыць найбольш плённы перыяд яго творчасці.

Задачы:

- прааналізаваць творчы шлях паэта;
- вызначыць ролю паэта ў тагачасным грамадскім жыцці;
- вызначыць накірунак мастацтва, у якім працаваў паэт.

Аб'ект даследавання: жыццёвы і творчы шлях Язэпа Пушчы.

Прадмет даследавання: паэзія Язэпа Пушчы.

Будучы выдатны беларускі паэт і публіцыст Язэп Пушча (Іосіф Паўлавіч Плашчынскі) нарадзіўся 20 мая 1902 года ў вёсцы Каралішчавічы Мінскага раёна. Выхадзец з простага шматдзетнай сям'і. Бацька Павел, маці Антаніна і дзеці. Дзве дачкі: Юзэфа і Леакадзія і чатыры сыны: Вінцусь, Баніфацый, Язэп і Ізідор. Жылі ўсе разам у невялікай хатцы. У чысціні, з белымі сурвэткамі на сталё, з іконай у куце. Вазілі на продаж ў Мінск малако, масла, сыр, яйкі. Жылі дружна.

У 1920 г. Іосіф скончыў Мінскае рэальнае вучылішча, пасля працаваў настаўнікам пачатковай школы ў Каралішчавічах. Закончыўшы курсы беларусазнаўства ў 1922 годзе, працаваў у Мазырскім і Мінскім павятовых аддзелах народнай асветы інспектарам адукацыі, выкладаў мову і літаратуру на агульнаадукацыйных курсах, у музычным вучылішчы. З настаўніцтвам паэт будзе звязаны ўсё жыццё, нават у гады высылкі за межы краіны. Значнай старонкай біяграфіі стала вучоба ў Беларускай (1925–1927) і Ленінградскай (1929 г. скончыў чатыры курсы) дзяржаўных універсітэтах [2, с. 7–11].

Паралельна з вучобай развівалася і творчая дзейнасць паэта. Я. Пушча публікаваў у газетах, часопісах «Полымя», «Малодосць», «Радавая рунь», «Узвышша». Стварае разам з М. Чаротам, А. Бабарэкам, А. Дударом, А. Вольным літаратурнае аб'яднанне «Маладняк», што з 1923 г. выдае часопіс пад такой самай назвай.

Язэп Пушча разам з Кузьмой чорным, будучы маладнякоўцамі, у 1925 годзе прыязджаюць у Слуцк для выступлення ў літаратурным дыспуце. Тут знаёмяцца з мясцовымі дзяўчатамі Станіславай Шпакоўскай і Зінаідай Кобрык (вядомая пад літаратурным псеўданімам Іда Чырвань). Праз некаторы час дзяўчаты прыехалі ў Мінск да сваіх жаніхоў. Лёс моцна звязаў Язэпа Пушчу са Стасяй. Яна стала жонкай паэта. А вось у К. Чорнага і Іды Чырвань нічога не атрымалася [3].

Хутка з'яўляюцца ў друку зборнікі Я. Пушчы «Раніца рыкае» (1925), «Vita» (1926), «Дні вясны» (1927). Многія вершы паэта радасныя, напоўнены светлымі фарбамі. Аднак у гэты перыяд творца адчуў і драматычны раскол жыцця, расчараваўся ва ўтапічных ілюзіях, перасіліў лозунгавасць, штучны пафас, уступіўся адкрыта за свабоду

мастацкай творчасці. Настала чорная паласа ў яго жыцці. 24 ліпеня 1930 г. Язэпа Пушчу арыштавалі. Пацягнуліся месяцы арышту ў мінскай турме. Разам з Пушчам праходзілі допыты М. Гарэцкі і А. Бабарэка. Патрабаванне прызнаць варожаць да савецкай улады, нацдэмаўскую арыентацыю. Прысуд – пяць гадоў высылкі. Такі быў час. Трэба было неяк жыць. Я. Пушча вучыў дзяцей рускай мове і літаратуры, кіраваў Чаадаеўскай сярэдняй школай на працягу 17 гадоў (1941–1958) з перапынкам на вучобу ў 2-м Маскоўскім ваенна-палітычным вучылішчы, пісаў і друкаваў рускамоўныя вершы. Усё пад сапраўдным прозвішчам Іосіфа Плашчынскага. У 1956 г. паэта Язэпа Пушчу рэабілітавалі. Але ён не спяшаўся вяртацца дадому, дзе яго маглі чакаць непрыемнасці. Толькі ў 1958 г. сям’я Плашчынскіх змагла пераехаць у Мінск. Паэта аднавілі ў правах: пачалі друкаваць творы ў перыёдыцы і кнігах, прынялі ў Саюз пісьменнікаў СССР у 1958 годзе. У творчасці паэта зноў загучалі вобразы Вясны, Сонца, забруяла радасць далучэння да стваральнай працы людзей, з’явілася адчуванне святлейшай перспектывы жыцця [4, с. 553].

Даследчык дзейнасці паэта М. І. Мішчанчук лічыць, што ранні перыяд творчасці Язэпа Пушчы ўмоўна можна падзяліць на два этапы: 1923–1925 гг. – маладнякоўскі, арыентаваны на аптымістычнае светаўспрыманне, на стварэнне радаснай мелодыі сацыялістычнаму будаўніцтву, на бунт супраць традыцый класічнага мастацтва, на пафас, які мажна назваць мажорна-аптымістычным; і 1926–1927 гады – філасофска-аб’ектыўны, калі паэт арыентаваўся на сінтэз новага і традыцыйнага, на «стройную сугучнасць рамантызму жыцця з яго рэалізмам». Гэты перыяд ён разам з паэтам Н. Чарнушэвічам і крытыкам А. Бабарэкам найменавалі «Vita» («Жыццё»). У першы ўбачыў свет зборнік «Раніца рыкае» (1925), у другі – «Vita» (1926) і «Дні вясны» (1927).

Адзначана, што ранняя лірыка паэта пазначана пошукамі арыгінальнай вобразнасці, як у імажыністаў [5, с. 3–6.]. Імажынізм (ад фр. *image* «вобраз») – літаратурны напрамак, які ўзнік у пачатку XX ст. у Англіі. Беларускія паэты ўспрынялі імажынізм у яго рускай версіі. У Расіі ён актыўна заявіў пра сябе ў першыя паслярэвалюцыйныя гады і выявіўся ў творчасці розных па характары аўтараў (В. Шаршаневіча, А. Марыенгофа, С. Ясеніна і інш.). Асновай паэтычнай творчасці гэтага напрамку паэты бачылі самамэтнасць і самакаштоўнасць вобраза, надавалі выключнае значэнне метафары, паэтычны твор разумеўся імі як «своеасаблівы каталог разнастайных тропаў» [6].

Язэп Пушча імкнецца ствараць наватарскае ў вобразна-выяўленчым плане мастацтва, павышае культуру творчасці, беручы за эталон пошукі Сяргея Ясеніна. Напрыклад, творы «Раніца», «Раніцу шчэбет пільнуе...», «Вясна», «Вечна...», «Мне чупрыны не хочацца звесіць...» і інш.: «Апрануты латамі зрэб’ем, / У хаце сялянскай я вырас», «Падпаскам ганяючы быдла, Я раніцы кланяўся ў пояс», «аўсяна-зялёны вечар», «расчухраны месяц», «лявоніць у лісці кляновым». Такім чынам, паэт ужо ў самым пачатку сваёй творчасці не хоча быць «чыстым класікам», а імкнецца да арыгінальнасці. Паэт канфліктуе з былымі сваімі таварышамі-«маладнякоўцамі», уступае ў аб’яднанне «Узвышша». Гэта якраз пачынаецца другі этап яго творчасці (1927–1930 гг.) Тады напісаны цыкл вершаў «Асеннія песні», радок з якога – «Лепш вольным птахам рэзаць шыр нябёсаў» – вызначае пазіцыю мастака слова. Гэта яго пратэст супраць прымусовасці ў мастацтве. Напружана, зусім у стылі экспрэсіяністаў гучыць верш «Заплаканы вечар»: «Азяблае цела ў трагічным ўздыме; / Зямлі нагату акрывае лістота. / Хто з крыжа краіну распятую здыме? / Узываю, малюся ў грэшнай істоце» [7, с. 110]. Песімістычны настрой выліваецца ў «трывожныя» вобразы – «няўцешныя часіны», «людская гайня», «сачылася па кроплі кроў з пісьма», – як бы акаймоўваецца радкамі пра лёс паэта, якому не надта хочацца складаць оды на новы лад. У гэты час на пісьменніка абрушваецца шквал крытыкі, здрада сяброў-аднадумцаў, якія цкуюць яго ў прэсе: «дробнабуржуазны пісьменнік», «нацдэм». Пасля арышт, высылка...

Распачаты ў 20-я гг. эксперымент стварэння арыгінальнага, суб’ектыўнага слоўнага мастацтва не меў працягу. Пасля вяртання на радзіму паэт ў большасці сваіх лірычных твораў застаўся толькі ілюстратарам падзей 50–60-х гг. [2, с. 11]

Заклучэнне

У выніку даследавання было выяўлена, што Язэп Пушча выхадзец з простага шматдзетнага сялянскага сям’і. Калі пачалася творчая дзейнасць, стаў адным з арганізатараў літаратурных аб’яднанняў «Маладняк» і «Узвышша».

Пры аналізе яго літаратурнай дзейнасці было вызначана, што самым плённым перыядам у творчасці Язэпа Пушчы лічыцца ранні (з 1925 па 1927 гг.). Параўнальны аналіз творчасці паэтаў Я. Пушчы і С. Ясеніна дае падставу сцвярджаць, што паэт Я. Пушча працаваў у рэчышчы імажынізму.

Вобразы, знойдзеныя Пушчам, добра зразумелыя чалавеку, які жыве ў адзінстве з прыродай, адчувае яе ўплыў. Паэтычныя радкі насычаны стракатымі фарбамі, светам маладосці, прыгажосці, узнаўлення.

Прыемна адзначыць, што паэт бываў на Случчыне. У 1925 г. Язэп Пушча прыязджаў разам з К. Чорным у Слуцк для выступлення ў літаратурным дыспуце, тут жа пазнаёміўся з будучай жонкай Станіславай Шпакоўскай.

Жыццё паэта было складаным. Так сталася, што ўвесь час паэт жыў за межамі краіны, бо быў несправядліва палітычна асуджаны. З-за гэтага пражыў у высылцы 28 гадоў. І толькі ўжо будучы ў сталым узросце змог вярнуцца на Радзіму.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Багдановіч, І. Паэтычны авангард і багема 1920-х гг. : творчасць Язэпа Пушчы, Тодара Кляшторнага, Уладзіміра Жылкі і іншых / І. Багдановіч // Роднае слова. – 2002. – № 4. – С. 6 – 11.

2. Мішчанчук, М. «Лепш вольным птахам рэзаць шыр нябёсаў...». Пра паэзію Язэпа Пушчы / М. Мішчанчук // Роднае слова. – 2012. – №7. – С. 7–11.

3. <http://profil.adu.by/mod/book/view.php?id=3637>. Доступ 07.02.2022 г.

4. Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: У4т. Т. 2 / Нац. акад. навук Беларусі. Ін-т літаратуры імя Я. Купалы. – Мн. : Беларуская навука, 1999. – 903 с.

5. Заяц, Н. «Кожны з нас заўтра другі...» : ідэйна-мастацкая эвалюцыя Язэпа Пушчы / Н. Заяц // Роднае слова. – 2019. – № 7. – С. 3 – 6.

6. Рагойша, В. Тэорыя літаратуры ў тэрмінах : дапаможнік / В. Рагойша. – Мінск : БелЭн, 2001. – 384 с.

7. Пушча, Я. Збор твораў : у 2 т. / Я. Пушча. – Мінск : Маст. літ., 1993. – Т. 1

DOLBIK A. I.

Secondary School No. 12 of Slutsk

The supervisor of the work – Chukholskaya N. S., the teacher of Belarusian language and literature.

SEARCH FOR NEW FORMS AND WAYS OF UNDERSTANDING REALITY: YAZEP PUSHCHA – A POET EXPERIMENTER

Summary. The article is dedicated to Yazep Pushcha, a Belarusian poet, it describes the early period of his work. The author studies aesthetic and artistic features of his verses and the origins of the poet's worldview.

ДУБРОВСКИЙ Е. А.

ГУО «Средняя школа № 32 г. Могилёва»

Научный руководитель – М. А.Цаприлова, учитель

PROBLEMS OF TEENAGERS IN BELARUS AND GREAT BRITAIN

Adolescence is the most difficult and complex of all children's ages, which is the period of personality formation. Adolescence is the age when a teenager begins to evaluate his relationship with his family in a new way, to strive to find himself as a person, looks for new hobbies and new interesting friends, builds relationships with the opposite sex. Various problems appear at the stage of his/her life. When I look at my classmates and friends, I see how they face different problems and therefore I want to find out whether teenagers in English-speaking countries have the same problems or they are significantly different from ours.

To find out what problems teenagers are most concerned about, we conducted a survey: 40 people aged 15 to 17 years, and learned about their problems:

1. mutual relations with parents and friends,
2. the problem of communicating with classmates,
3. lack of pocket money and the problem of finding a job,
4. the problem of «self-esteem»,
5. the problem of leisure activities,
6. smoking ,
7. unhappy love,
8. computer addiction

Every teenager has his/her own problems. Any young man or girl should take his place in society. Each of the teenagers plans their future, hopes to find a decent job after school.

It was interesting for us to find out:

1. What problems do teenagers have in the UK and Belarus?
2. What are the most acute problems of Belarusians and the British?
3. How is the problem of generation gap solved in these two countries?
4. What education systems exist in Belarus and the UK? What are their differences?
5. How do teenagers from these countries spend their free time?

The aim of the work is to identify similarities and differences in the lifestyle of adolescents in Belarus and the UK.

The main objectives to be achieved:

- to study articles from magazines, newspapers, books and the Internet;
- to describe modern teenagers in Britain;
- to describe and classify the problems of adolescents;
- to write a questionnaire for teenagers at our school and find out if they have the same problems;
- to compare the problems of adolescents in Belarus and Britain;
- to study the problem of spending leisure time in two countries;

The actuality of the work lies in understanding and dealing with common problems of adolescence, overcoming them and helping teenagers be more responsible and social.

To achieve the above points I used various literature at different stages of my analysis, such as newspapers, magazines, reference books, fiction, dictionaries, the Internet.

Research methods: statistical, comparative and analytical methods.

Practical significance: to study the problems of adolescents, to help with their issues, to manage worrying thoughts, to stop them getting in the way and to keep teenagers motivated.

During my work, I studied and analyzed articles from magazines, dictionaries, newspapers and the Internet, I concluded that in fact being a teenager is not easy and, perhaps, this is the most difficult period in our life. I know that most of my friends and classmates have some of these problems.

After reviewing various information about teens in the UK, I decided to find out some facts about teens in my school and compare the results.

I compared the lists of teenage problems in Belarus with those of teenagers in the UK.

In general, Belarusian teenagers have the same problems as the British. The most important problems for teenagers in Belarus are problems with parents, lack of free time, lack of pocket money, relationships with classmates and unhappy love. The most serious and dangerous problems are smoking and alcohol consumption. Other problems - dependence on television, computer games and mobile phones – are also common in the two countries. Few teenagers face the following problems: communication with teachers and drug use.

This study is of practical importance, since the results obtained can be actively used in the process of learning English in the classroom and after school hours, as well as for communication of students with British peers on the Internet.

REFERENCES

1. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов. М. : Азбуковник, 1999
2. Гринченко Н. А. «Английский язык, универсальный справочник» изд. ЭКСМО, Москва, 2010
3. http://www.en365.ru/problems_of_teenagers.htm (дата доступа : 15.08.2021)
4. <https://kidshealth.org/en/teens/alcohol.html> (дата доступа : 10.08.2021)
5. <http://womanadvice.ru/problemu-podrostkov> ((дата доступа : 20.09.2021)
6. Барановский Л. С., Козикис Д. Д. Страноведение. Великобритания: Учебное пособие. – М. : 1990
7. Тарасюк Л. Н., Цейкович К. Н. Образование в Великобритании // Социально-политический журнал, № 3, 2009.

КАРАГИНА А. М.

ГУО «Средняя школа № 32 г. Могилёва»

Научный руководитель – Бондаркова Е. Л., учитель русского языка и литературы

ИЗУЧЕНИЕ ПРАГМАТОНИМОВ НА ПРИМЕРЕ НАИМЕНОВАНИЙ

Аннотация. Статья посвящена изучению прагматонимов на примере наименований белорусских конфет.

Цель исследования – выявить лингвистические особенности прагматонимов, наиболее распространенные способы их словообразования.

Задачи:

1. изучить историю происхождения конфет, их виды и названия;
2. проследить формирование термина «прагматоним» в лингвистике;
3. проанализировать лингвистические особенности названий белорусских конфет.

Основные методы исследования: описательный, сравнительный и аналитический, анкетирование и статистический подсчёт.

Объект исследования – прагматонимы – наименования белорусских конфет.

Научная новизна работы – освещение вопросов товарных знаков как особого сектора ономастики.

Практическая значимость – в курсах языкознания, спецкурсах по теории ономастики, лингвистики при создании новых названий кондитерских продуктов.

Изучив научную литературу об истории появления конфет, узнали, что появились они в Петровскую эпоху. Словари нам подсказали, что слово «конфета» заимствовано из итальянского языка в начале 19 века.

Мы узнали, что в языкознании выделяют особый раздел – ономастику, изучающий собственные имена. Прагматонимика как раздел ономастики изучает наименования товаров. Мы исследовали онимы конфет, выпускаемых белорусскими производителями. Покупатель обращает большое внимание не только на упаковку, но и на название товара.

Проанализировав 136 наименований конфет белорусских кондитерских фабрик «Коммунарка» (г. Минск) и «Конфа» (г. Молодечно), мы распределили названия по 3 мотивационным моделям и тематическим группам: **реальная модель** (в названиях конфет, прямо указано на основные свойства товара, место производства, адресата), **условно-символическая модель** (в этой группе условно отражаются признаки объекта через метафору), **символическая модель** (прагматонимы этой модели не имеют связи с названием),

В **реальной модели** выделили следующие группы:

1. Указание на место: место производства – «Белорусские», «Минский грильяж»; **географические объекты** – «Беловежская пуща», «Троицкое предместье», «Свитязь».

2. Указание на свойства: состав продукта – «Молочная», «Десертная со сливками», «Лимонные», «Арахисовые», «Вишенка».

3. Указание на адресата – «Детям топ», «Мазстро... для Вас» (к.к.), «Романс... для Вас» (к.к.), «Малышок» и др.

В рамках **условно-символической модели** выделили следующие тематические группы: **Указание на внешний вид** – «Тортолетто» (мини-тортики), «Стрела». **Указание на вкус** – «Лимонный хит», «Яблочный хит», «Молочный хит». **Указание на предназначение** – «Подарочный» (к.к.), «Поздравляю!» (к.к.).

В рамках **символической модели** выделяются следующие тематические группы: **Сказка** – «Петрушка», «Золотой ключик», «Красная шапочка»; **Природа и растительный мир** – «Белорусская картошка», «Рябиновая роща», «Ромашка»; **животный мир** – «Мишка на поляне», «Коровка», «Кузнечик», «Снегири», «Белочка», «Белочка лесная», «Беловежская пуща»; **времена года** – «Осенние», «Осень», «Снежок»; **Персоналии: персонажи, мифологические герои** – «Павлинка», «Прометей», «Мушкетеры» (к.к.); **указание на черты характера и манеру поведения человека**: «Каприз», «Сорванец», «Милашка».

4. Искусство: театр – «Карнавальная маска», «Балет», «Баядерка» (Баядерка – балет в четырёх действиях), «Маска топ»; **Морская тематика** – «Черноморочка топ», «Крабовые шейки», «Рачки».

Мы пришли к выводам, что с помощью языковых средств прагматизации названия оказывают воздействие на потребителя. Наиболее универсальными средствами для привлечения внимания покупателей являются следующие: лексемы с определенными семантико-стилистическими качествами; словообразовательные средства; графические средства.

При наименовании конфет преобладают имена существительные единственного числа. Больше всего представлено однословных конструкций. Многословные названия встречаются в виде сочетаний существительных с прилагательными. Чаще в названиях используются русскоязычные слова, реже – на белорусском языке.

Принцип положительной оценки для названий конфет существует и в 21 веке!

Наши наблюдения можно использовать в курсах языкознания, по теории ономастики, а также при создании новых названий кондитерских продуктов.

KARAGINA A. M.

Secondary school No. 32 of Mogilev

Head – Bondarkova E. L., teacher of Russian language and literature

STUDY OF PRAGMATONYMS ON THE EXAMPLE OF NAMES OF BELARUSIAN CANDIES

Annotation. *The article is devoted to the study of pragmatonyms on the example of the names of Belarusian sweets.*

КРАВЕЦ Д. В., РАЗУМОВІЧ Г. В.
ДУА «Сярэдня школа № 8 г. Жодзіна»

Кіраўнік – Толсцік С. М., настаўнік беларускай мовы і літаратуры

ПАРАЎНАЛЬНЫ АНАЛІЗ П'ЕС Я. КУПАЛЫ «ПАЎЛІНКА» І М. СТАРЫЦКАГА «ЗА ДВУМА ЗАЙЦАМІ»

Анатацыя. Артыкул прысвечаны такім вядомым творам, як п'есы Я. Купалы «Паўлінка» і М. Старыцкага «За двума зайцамі». Вучні арыгінальна падыходзяць да аналізу, параўноўваючы не толькі вобразы, сюжэты, але і гісторыю напісання, увасаблення на сцэне і ў кіно. Работа вызначаецца смеласцю і грунтоўнасцю меркаванняў, глыбінёй думкі.

Ёсць меркаванне, што ў літаратуры не так многа сюжэтаў. Яшчэ Арыстоцель у свой час спрабаваў правесці класіфікацыю. Мы абапіраліся на тэорыю французскага даследчыка Жорджа Пальці, які выдзеліў трыццаць шэсць асноўных драматычных сюжэтаў [1].

Мэтай ставілася вызначэнне агульнага і адрознага ў камедыях Я. Купалы «Паўлінка» і М. Старыцкага «За двума зайцамі».

Задачы даследавання былі наступныя:

прааналізаваць сюжэты і вобразы дадзеных камедый;

супаставіць іх сюжэты, вобразы, творчую гісторыю паміж сабой;

абагуліць атрыманыя звесткі.

Цяжка пераацаніць ролю Янкі Купалы і яго знакамітай п'есы «Паўлінка» для беларускай літаратуры і культуры, сцэны, таму яе вывучэнне, знаходжанне паралеляў з іншымі літаратурнымі творамі маюць неацэннае значэнне.

Камедыя «Паўлінка» была напісана Янкам Купалам у 1912 годзе ў фальварку Акопы на Лагойшчыне і ўпершыню выйшла асобным выданнем у 1913 годзе ў Пецярбургу ў выдавецтве «Загляне сонца і ў наша аконца».

Героі п'есы Я. Купалы «Паўлінка» мелі як рэальных прататыпаў з наваколля Акопаў, так і літаратурных беларускіх папярэднікаў (героі «Пінскай шляхты» В. Дуніна-Марцінкевіча, «Моднага шляхцюка» К. Каганца пераклікаюцца з вобразам пана Быкоўскага).

Былі спробы дапісаць п'есу Францішкам Аляхновічам, аднак змены не прыжыліся. Унесеныя ў 1937 годзе праўкі таксама хутка зніклі.

Камедыя Я. Купалы «Паўлінка» была перакладзена рускую, украінскую, латышскую, балгарскую мовы.

У пачатку васьмідзясятых гадоў дзевятнаццатага стагоддзя быў створаны гурток для ўзбагачэння і пашырэння ўкраінскага рэпертуару. Міхаіл Старыцкі, які ўваходзіў у гэты гурток, вырашыў апрацаваць п'есу Івана Нячужа-Лявіцкага «На Кажамях». Вясною 1863 года праца над п'есай «За двума зайцамі» была скончана. У 1887 годзе Іван Нячужа-Лявіцкі спрабаваў самастойна перапрацаваць свой твор, аднак папулярным ён не стаў.

На рускую мову твор пераклаў Аляксандр Астроўскі.

Камедыі Я. Купалы «Паўлінка» і М. Старыцкага «За двума зайцамі» былі вельмі прыхільна прынятыя публікай, мелі багатую сцэнічную гісторыю, неаднаразовую экранізацыю, карыстаюцца папулярнасцю да нашых дзён.

Паводле класіфікацыі Жорджа Пальці п'есы Я. Купалы «Паўлінка» і М. Старыцкага «За двума зайцамі» можна аднесці да тыпу сюжэту «перашкоды ў каханні»: закаханым не дазваляюць ажаніцца бацькі (Сцяпану Крыніцкаму не падабаецца паходжанне, занятак і светапогляд маладога настаўніка, Секліта Піліпаўна не згаджаецца з-за беднасці Сцяпана) і перашкаджаюць хлуслівыя жаніхі.

У п'есе Я. Купалы вялікае значэнне надаецца светабачанню беларуса, падкрэсліваецца значэнне роднага куточка, п'еса мае сацыяльна-палітычны падтэкст. Пісьменнік адышоў ад побытавага канфлікту, паказаў усю разбуральную сілу непаразуменняў і варожасці, п'еса мела нечаканы драматычны фінал, зменены ў 1944 годзе рэжысёрам Львом Літвінавым, які і захаваўся да нашых дзён.

Глыбока раскрываецца псіхалогія беларуса, што ўсёй душой прыхільны да свайго роднага куточка. Месцам дзеяння ўсёй п'есы «Паўлінка» абіраецца адно месца – хата Крыніцкіх, падкрэсліваючы сакральнасць Радзімы для беларуса.

У п'есе М. Старыцкага на першым плане Свірыд Галахвосты і яго маральнае падзенне, а ў Я. Купалы ў цэнтры – Паўлінка, якая сімвалізуе Беларусь.

Такім чынам, п'есы Я. Купалы «Паўлінка» і М. Старыцкага «За двума зайцамі», хоць і адносяцца да аднаго тыпу сюжэту, маюць шмат падобнага ў гістрыі стварэння і ўвасаблення на сцэне і ў кіно, маюць выразныя адрозненні. Я. Купала выйшаў за межы камедыйнага сюжэту, побытавага канфлікту, напоўніў вобразы філасофскім зместам.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Алёшына І., 36 сюжэтаў Ж. Пальці / Ірына Алёшына // [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://proza.ru/2008/06/17/275> – Дата доступу : 23.12.2021.
2. Бельскі, А. І. [і інш.] Беларуская літаратура XI–XX стст. : дапам. для шк., ліцэяў, гімназій, ВНУ / А. І. Бельскі [і інш.]. – Мінск : ТАА «Аверсэв», 1999. – 415 с.
3. Васючэнка, П. В. Драматычная спадчына Янкі Купалы : Вопыт сучаснага прачытання / В. П. Васючэнка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1994. – 173 с.
4. За двума зайцамі (п'еса) – Википедия // [электронны рэсурс]. – Режим доступа : [https://ru.wikipedia.org/wiki/За_двумя_зайцами_\(пьеса\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/За_двумя_зайцами_(пьеса)) – Дата доступу : 12.10.2021.
5. Паўлінка (п'еса) // [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : [https://be-tarask.wikipedia.org/wiki/Паўлінка_\(п'еса\)](https://be-tarask.wikipedia.org/wiki/Паўлінка_(п'еса)) – Дата доступу : 10.10.2021.
6. Купала Я. Паўлінка / Я. Купала // [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : https://knihi.com/Janka_Kupala/Pavlinka.html – Дата доступу : 17.10.2021.
7. Старицкий М. П. За двума зайцамі. Перевод А. Островского / М. П. Старицкий // [электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://ostrovskiy.lit-info.ru/ostrovskiy/dramaturgiya/perevody/za-dvumya-zajcami.htm> – Дата доступу : 17.10.2021.
8. Янка Купала : энцыклапедыя. Т. 1 А – З / рэдкал. : У. У. Андрыевіч (гал. рэд.) [і інш.]. – Мінск : Беларуская Энцыклапедыя імя Петруся Броўкі, 2017. – 400 с. : іл.

KRAVETS D. V., RAZUMOVICH A. V.

Secondary School No. 8 of Zhodino

Supervisor – Tolstik S. M., teacher of the Belarusian language and literature

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE PLAYS BY Y. KUPALA «PAVLINKA» AND M. STARITSKY «CHASING TWO HARES»

Summary. The article is devoted to such well-known works as the plays by Y. Kupala «Pavlinka» and M. Staritsky «Chasing Two Hares». Students have an original approach to analysis, comparing not only images, plots, but also the history of writing and stage implementation. The work is distinguished by courage and validity of judgments, depth of thought.

МИХАЙЛОВИЧ Л. В.

ГУО «Сеницкая средняя школа имени Я. Купалы»

Научный руководитель – Готовчиц А. И., учитель белорусского языка и литературы

СТРУКТУРНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА АФОРИЗМОВ К. Г. ПАУСТОВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ ПРОИЗВЕДЕНИЙ «СЕВЕРНАЯ ПОВЕСТЬ», «РАЗВАЛИНЫ РЕК», «ЗОЛОТАЯ РОЗА»)

Аннотация. В статье собраны и систематизированы афоризмы К. Г. Паустовского из повестей «Северная повесть», «Развалины рек» и «Золотая роза» (57 единиц). При анализе фактического материала использовались описательный и сравнительный методы.

Введение. Афоризмы интересны исследователям культуры, искусства, литературы. Они привлекают большое внимание языковедов смысловой емкостью, оригинальностью формы, особенностями структуры. Раздел афоризмов еще не достаточно изучен исследователями. Сейчас происходит переосмысление значений, изучение структуры афоризмов, выделение афоризмов в языке произведений разных писателей и разносторонний их анализ. Одними из наиболее интересных в русском языке являются афоризмы, принадлежащие К. Г. Паустовскому. К сожалению, еще никто из исследователей-языковедов не собрал эти мудрые изречения писателя России. Поэтому выбор темы нашего исследования обусловлен необходимостью изучения и исследования афористических высказываний в языке произведений К. Г. Паустовского.

Основная часть. «К афоризмам, – утверждает известный исследователь афористики Е. Я. Иванов, – относятся изречения, в которых вкратце, емко, обобщенно и вместе с тем в стилистически изящной форме выражаются законченные мысли преимущественно общезначительной тематики» [1, с. 61]. Как отмечает Белорусская энциклопедия, афоризм (греч. Aphorismos – краткое высказывание) – «меткое изречение, которое в устойчивой форме передает содержательную и оригинальную мысль – жизненное наблюдение – нравственную сентенцию, рассуждение и др.» [2, с. 126].

В произведениях К. Г. Паустовского «Северная повесть», «Развалины рек» и «Золотая роза» мы нашли 57 афоризмов, 24 из которых выражены простыми предложениями, 21 – сложными и 2 – сложным синтаксическим целым.

Чаще всего афоризмы выражаются простыми предложениями – синтаксическими единицами, дающими возможность не только сформулировать и выразить любую мысль, но и сделать это при помощи минимальных лексических средств: «Придёт времена великой расплаты» [3, с. 27], «Во время работы надо забыть обо всем и писать как бы для себя или для самого дорогого человека на свете» [3, с. 132].

Чаще всего (20 единиц) К. Г. Паустовский использует развитые двухсоставные предложения, в которых обычно используется ограниченное количество придаточных членов. Подлежащее у них обычно выражается существительным, а сказуемое – глаголом или прилагательным: «Больше всего опошлено вдохновение» [3, с. 135], «Любовь может спалить до пепла женское сердце» [3, с. 131].

Односоставные предложения встречаются в тексте гораздо реже (4 единицы): «Правду в кандалы не забьешь» [3, с. 21], «Кому воля, а кому маета» [3, с. 25].

Значительное место в повестях писателя занимают афоризмы, выраженные сложными предложениями (21 единица), состоящими из двух или более частей, что, в свою очередь, позволяет писателю не только выразить определенную мысль, а и раскрыть ее содержание для читателя: «Все низкое будет раздавлено в пыли, и счастье человека станет самой высокой задачей народных трибунов, вождей и полководцев» [3, с. 27].

В соответствии с использованием или отсутствием союзов и соединительных слов в структуре афоризмов их условно можно разделить на:

А) Союзные афоризмы, позволяющие писателю не только высказать свое мнение, но и доказать его: «Бывает такая внутренняя уверенность в себе, когда человек может сделать всё» [3, с. 97], «Искусство заключается в том, чтобы найти необыкновенное в обыкновенном и обыкновенное в необыкновенном» [3, с. 125].

Б) Бессоюзные афоризмы, с помощью которых, писатель, обычно, создает контрастность, передает свои мысли без объяснений: «Каждая минута, каждое брошенное невзначай слово и взгляд, каждая глубокая или шутовская мысль, каждое незаметное движение человеческого сердца, так же как и летучий пух тополя или огонь звезды в ночной луже, – все это крупинки золотой пыли женщина дает жизнь и красит его, все хорошеет от женщины» [3, с. 117].

В зависимости от формы синтаксической связи составных частей и характера синтаксических отношений среди союзных афоризмов выделяются афоризмы, выраженные сложносочиненными, сложноподчиненными и сложными предложениями переходного типа.

Значительное место в языке К. Г. Паустовского занимают афоризмы выраженные сложноподчиненными предложениями (15 единиц). Одна из составных частей такого афоризма семантически и синтаксически подчинена второй части, что позволяет писателю выразить определенную мысль и дать ее объяснение: «Тот не писатель, кто не прибавил к зрению человека хотя бы немного зоркости» [3, с. 120], «Многое в нашей жизни наполнено лирическим и героическим звучанием, которое можно выразить живописно и точно» [3, с. 157].

Довольно распространенными в языке К. Г. Паустовского являются афоризмы выраженные сложными бессоюзными предложениями (8 единиц), смысловые части которых взаимосвязаны структурно и интонационно без помощи союзов или сочинительных слов, также они взаимозаменяемы. Именно это позволяет писателю создавать разноплановые афористические высказывания, части которых могут и противостоять, и сравниваться, и дополнять друг друга: «Я доверяю любящим: они великодушны» [3, с. 19].

Почти не распространенными являются сложносочиненные предложения (2 единицы): «Все низкое будет раздавлено в пыли, и счастье человека станет самой высокой задачей народных трибунов, вождей и полководцев» [3, с. 27].

Также немного афоризмов выраженных сложным предложением комбинированного строения (2 единицы): «Дни проходят перед нами, как добрые знакомые, и мы ещё очень и очень пожалеем о наших островах, когда уедем отсюда» [3, с. 51].

Известно, что выразить мысли кратко, метко да еще обобщив многочисленный жизненный опыт – задача сложная. Иной раз одного предложения для этого мало. Поэтому не удивительно, что К. Г. Паустовский строит многие свои афоризмы в виде сложного синтаксического целого.

«Сложное синтаксическое целое (ССЦ), – отмечает А. В. Солохов, – синтаксическая единица, раскрывающая одну из тем (микротем) связного текста и состоящая из нескольких предложений, имеющих смысловую и структурную целостность. С композиционно-стилистической точки зрения ССЦ является частью текста или отдельным текстом, который строится по определенной схеме (модели): зачин – средняя часть – концовка» [4, с. 304]. ССЦ способно комплексно, экономно и точно передать самые тонкие смысловые и эмоционально-экспрессивные оттенки различных значений [5, с. 499]. В этом его отличие от абзаца, являющегося частью печатного или рукописного текста от одной красной строки к другой, состоящего из одного или нескольких предложений и характеризующегося единством и относительной законченностью содержания [6, с. 205].

Афоризмы К. Г. Паустовского, выраженные сложным синтаксическим целым (2 единицы), – представляют небольшие связные тексты, определяемые единством содержания, синтаксическим и ритмико-интонационным строением: «Есть простые законы, отделяющие нас от скотов. Один из этих законов – человечность в отношении к пленным» [3, с. 126].

Каждое вырванное из контекста афоризма предложение, оставаясь самостоятельной синтаксической единицей, теряет смысловую наполненность, обусловленную тесной связью со смежными предложениями. Мысль, выраженная в нем, закончена лишь относительно и требует своего дальнейшего развития. Предложения, объединенные в одном афоризме, определенным образом сближаются, создавая высказывание, выражающее одну развернутую мысль: «Она будет необходима и даже желательна. Война, направленная против возможности всех войн в мире, война не между народами, а между теми, кто хочет жить в мире, и теми, кто живет войной» [3, с. 43].

Заклучение. Таким образом, афоризмы, выраженные простыми и сложными предложениями, довольно сильно распространены в языке произведений К. Г. Паустовского. Также следует отметить, что писатель редко обращается к ССЦ при построении афористического выражения.

Из произведений К. Г. Паустовского нами было выделено 57 афористических единиц, свидетельствующих об образности, меткости и трогательности языка писателя. Трудно отказать себе в желании привести один или другой пример этих афоризмов. Секрет их воздействия, несомненно, скрыт в каких-то глубинных языковых механизмах: в противопоставлении грамматических категорий, специфических фонологических признаках синтаксических конструкций, в семантическом потенциале слов. Возможно, какие-либо из этих языковых механизмов еще неизвестны современной филологической науке.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Іваноў, Я. Я. Афарызм як прадмет філалогіі і аб'ект лінгвістыкі/ Я. Я. Іваноў// Весн.Беларус.дзярж.ун-та. Сер.4. –1994. –№3. –С. 61-65.
2. Буряк, Л. І. Афарызм/ Л. І. Буряк//Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. –Мінск: БелЭн, 1996. –Т. 2: Аршыца-Беларусцы/ рэдкал. : Г. П. Пашкоў (гал. Рэд) і інш. – С. 127.
3. Паустовский К. Собрание сочинений в восьми томах / К. Паустовский. – М: Художественная литература, т. 1967. – Т. 2. – 367 с.
4. Солахаў, А. В. Сучасная беларуская моўная літаратура:віды лінгвістычнага аналізу:вучэб. дапам./А.В. Солахаў. – Народная асвета, 2016. –415с.
5. Рагойша, В. Школьны літаратуразнаўчы слоўнік / Вячаслаў Рагойша. — Мінск : Нар. асвета, 2009. — 177 с.
6. Грыгор'ева, Л. М. Сучасная беларуская мова: вучэб. дапам./Л. М. Грыгор'ева і інш.; пад агул. Рэд. Л. М. Грыгор'евай. – Мінск: Выш. шк., 2006 – 559 с.

MIKHAILOVICH L.

Senitsa Secondary School named after Y. Kupala

Supervisor - Gotovchits A., Belarusian language and literature teacher

STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF THE K. PAUSTOVSKY'S APHORISMS (BASED ON THE WORKS «NORTHERN TALE», «RIVER RUINS», «GOLDEN ROSE»)

Summary. Aphorisms of K. G. Paustovsky from the novels «Northern Tale», «River Ruins» and «Golden Rose» have been collected and systemized in the article (57 units). The paper uses descriptive and comparative methods.

МУШЧУК С. У.

ДУА «Гімназія г. Камянца»,

Научный руководитель – Атрошчанка Ю. Ю., настаўнік беларускай мовы і літаратуры

МІЖМОЎНЫЯ ЭКВІВАЛЕНТЫ ФРАЗЕАЛАГІЗМАЎ З КАМПАНЕНТАМІ «ВОЧЫ», «НОС», «ВУШЫ», «ЯЗЫК»

Анатацыя. Артыкул прысвечаны даследаванню эквівалентнасці фразеалагічных адзінак беларускай, рускай, італьянскай, нямецкай і англійскай моў, што ўтрымліваюць у сваім складзе кампаненты-саматызмы «вочы», «нос», «вушы», «язык».

Пытанні міжмоўнай адпаведнасці маюць асаблівую значнасць для вырашэння практычных задач. Спецыфічная прырода фразеалагізмаў патрабуе асаблівай уважлівасці пры падборы суадносных пар пры перакладзе фразеалагічных адзінак іншай мовы.

Падметам нашага супастаўляльнага даследавання сталі 489 беларускіх, 178 рускіх, 181 нямецкіх, 334 італьянскіх і 238 англійскіх фразеалагічных адзінак з кампанентамі «вочы», «нос», «вушы», «язык», вылучаныя метадам суцэльнай выбаркі з фразеалагічных слоўнікаў [1, 3, 4, 5, 7]. Сярод адабраных для аналізу фактычнага матэрыялу вылучаюцца фразеалагізмы з лексмай «вочы» – 225 беларускіх, 127 італьянскіх, 121 англійскіх, 92 рускіх і 66 нямецкіх і адзінак.

У залежнасці ад ступені супадзення паводле значэння, граматычнай формы, кампанентнага складу, эмацыянальна-экспрэсіўнай характарыстыкі і ўнутранай формы сярод даследаваных адзінак беларускай, рускай, італьянскай, нямецкай і англійскай моў былі выяўлены наступныя групы фразеалагізмаў:

1. Фразеалагічныя эквіваленты – гэта значыць такія адпаведнасці, пры выкарыстанні якіх захоўваецца ўвесь комплекс значэнняў, а таксама вобраз, пакладзены ў аснову ўнутранай формы фразеалагізмаў [2, с. 20].

Падобныя семантычныя сувязі прасочваюцца ў супастаўленых мовах на матэрыяле фразеалагізмаў з найбольш частотнымі кампанентамі «вочы»; «язык». Напрыклад: *to open somebody's eyes to something, aprire gli occhi a qualcuno; offene Augen, открыть глаза, адкрыць вочы на што-небудзь; the word is on the tip of my tongue; non avere peli sulla lingua; auf der Zunge haben, крутiцца на языке, на языку круціцца* і інш.

Адпаведныя выразы *from under one's nose / vor der Nase / da sotto il naso* / з-пад носа / *из-под носа; bridle one's tongue / seine Zunge wahren / mordersi la lingua* / *держатъ язык / прытрымліваць язык* з'яўляюцца фразеалагічнымі эквівалентамі, бо пры ўспрыманні дадзеных фразеалагізмы выклікаюць аднолькавыя вобразы з удзелам адных і тых жа саматызмаў, што і прыводзіць да таго, што вышэйзгаданыя фразеалагічныя адпаведнікі ідэнтычна інтэрпрэтуюцца ў прадстаўнікоў розных культур.

Таксама фразеалагічнай эквівалентнасцю валодаюць устойлівыя словазлучэнні, якія ўзыходзяць да антычнасці, біблейскіх паданняў і наогул да крыніц на якой-небудзь трэцяй мове. Напрыклад, *вока за вока / глаз за глаз / Auge um Auge / occhio per occhio / an eye for an eye*.

2. Фразеалагічныя аналагі – гэта значыць такія адпаведнасці, у якіх захоўваецца комплекс значэнняў, але якія адрозніваюцца вобразамі, што ляжаць у аснове ўнутранай формы фразеалагічных адзінак.

Л. У. Кулік фразеалагічную аналогію класіфікуе як частковую, якая, на думку даследчыцы, выяўляецца ў выніку нязначных адрозненняў ва ўнутранай форме, у кампанентным складзе ці ў граматычных формах асобных кампанентаў, структуры альбо ў функцыянальна-стылістычнай, суб'ектыўна-ацэначнай і экспрэсіўнаэмацыянальнай характарыстыках [2, с. 17].

Напрыклад, *keep one's tongue between one's teeth* (нічога не гаварыць лішняга, быць асцярожным у выказваннях; маўчаць, калі трэбы) / *seine Zunge wahren / mordersi la lingua / трымаць язык за зубамі*. Аднак для рускай і беларускай моў дадзеныя фразеалагізмы з'яўляюцца абсалютнымі эквівалентамі трымаць язык за зубамі / *держатъ язык за зубами*.

Сярод англійскіх фразеалагізмаў з кампанентам «вуха» вылучаецца выраз *cock one's ear* (навастрыць вушы, насцярожыцца) [3, с. 232]. У беларускай мове

фразеалагізм *навастрыць вушы* мае значэнне «прыслухоўвацца», «насцярожыцца» [4, с. 224], а ў рускай мове *наострить ухо* абазначае «настроіцца ўважліва слухаць» [6, с. 395]. Можна адзначыць наяўнасць сіноніма *трымаць уха востра*, які часта ўжываецца ў форме загаднага ладу і мае значэнне – не давяраць каму-небудзь, быць вельмі абачлівым, асцярожным [4, с. 224]. Адпаведны па значэнні італьянскі фразеалагізм *avere le orecchie lunghe* даслоўна перакладаецца, як мець доўгія вушы, але мае значэнне [7, с. 697]. У нямецкай мове значэнні «прыслухоўвацца» і «насцярожыцца» перадаюцца асобнымі фразеалагізмамі – *lange Ohren machen i die Ohren steifhalten* адпаведна [1, с. 481].

Вобразы як беларускага, рускага, так і англійскага, а таксама італьянскага *avere le orecchie lunghe* і нямецкага *lange Ohren machen* фразеалагізмаў узыходзяць да позы жывёлы, што «навастрыла» вушы, дэманструючы павышаную ўвагу да таго ці іншага гуку, і ў абодвух мовах ствараюцца з дапамогай метафары, якая прыпадабняе паводзіны чалавека дзеянню насцярожанай па той ці іншай прычыне жывёлы. Культурны змест дадзеных фразеалагізмаў абумоўлівае іх роля – перадаваць стэрэатыпнае ўяўленне пра паводзіны чалавека ў сітуацыі, якая патрабуе асабліва ўважлівага стаўлення.

Гэты вобраз універсальны ў еўрапейскім светабачанні, пра што сведчыць наяўнасць аналагаў у іншых мовах. Аднак варта адзначыць, што ў беларускага і рускага фразеалагізмаў адсутнічаюць англійскія значэнні, звязаныя са здзіўленнем і задуменнасцю, выснова пра якія можна зрабіць, прааналізаваўшы прыведзеныя ў слоўніку А. У. Куніна прыклады [3, с. 232]. У той жа час беларускі і рускія фразеалагізмы перадаюць большую ступень насцярожанасці і недаверлівасці, чым англійскі аналаг.

Цікавасць уяўляе пара фразеалагізмаў *a clever tongue will take you anywhere* і *язык да Кіева даведзе*, у якіх розніца заключаецца ў тым, што ў беларускім фразеалагізме ёсць указанне на канкрэтнае месца прызначэння – Кіеў, у той час як у англійскай мове інфармацыя аб пункце прызначэння не канкрэтызавана – «anywhere».

Ёсць фразеалагізмы, якія з’яўляюцца абсалютнымі эквівалентамі ў дзвюх мовах, а для астатніх – частковымі аналагамі. Так, напрыклад, выразы *vier Augen sehen mehr als zwei / four eyes see more than two / vedono più quattro occhi che due* (даслоўна: чатыры вочы бачаць больш за два) у нямецкай, англійскай і італьянскай мовах маюць аднолькавую семантыку, граматычную форму, кампанентны склад, экспрэсіўна-эмацыянальную афарбоўку [1, с. 58; 3, с. 251; 7, с. 686]. У беларускай мове аналагічным будзе з’яўляцца выраз «адна галава добра, а дзве лепш», што выступае эквівалентам рускага ўстойлівага спалучэння «одна голова хорошо, а две лучше».

Такім чынам, фразеалагічныя адзінкі беларускай, рускай, італьянскай, нямецкай і англійскай моў з кампанентамі «вочы», «нос», «вушы», «язык» валодаюць павышанай міжмоўнай фразеалагічнай эквівалентнасцю. Гэта тлумачыцца тым, што словы (назвы частак цела) уваходзяць у высокачастотную і спрадвечную лексіку кожнай з моў.

ЛІТАРАТУРА

1. Бинович, Л. Э. Немейко-русский фразеологический словарь / Л. Э. Бинович. – М., 1995. – 768 с.
2. Кулік, Л. У. Саматычныя фразеалагізмы беларускай і англійскай моў: структурна-семантычны і лінгвакультуралагічны аспекты : аўтарэф. ... дыс. канд. філал. навук : 10.02.20 / Л. У. Кулік ; БДУ. – Мн., 2016. – 30 с.
3. Кунин, А. В. Большой англо-русский фразеологический словарь : Около 20 000 фразеологических единиц / А. В. Кунин. – М., 2005. – 944 с.
4. Лепешаў, І. Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: у 2 т. Т. 1 / І. Я. Лепешаў. – Мн., 1993. – 591 с.
5. Лепешаў, І. Я. Фразеалагічны слоўнік беларускай мовы: у 2 т. Т. 2 / І. Я. Лепешаў. – Мн., 1993. – 607 с.
6. Фёдоров, А. И. Фразеологический словарь русского литературного языка / А. И. Фёдоров. – М., 2008. – 878 с.
7. Черданцева, Т. З. Итальянско-русский фразеологический словарь / Т. З. Черданцева, Я. И. Рецкер, Г. Ф. Зорько / под ред. Я. И. Рецкер. – М. : Рус.яз, 1982. – 1056 с.

MUSHCHUK S. U.

Gymnasium of Kamenets

Supervisor – Atroshchanka Yu. Yu., Teacher of Belarusian language and literature

**INTERLINGUAL EQUIVALENTS OF PHRASEOLOGIES
WITH COMPONENTS «EYES», «NOSE», «EARS», «LANGUAGE»**

Abstract. *The article is devoted to the study of the equivalence of phraseological units of the Belarusian, Russian, Italian, German and English languages, which contain components of somatism «eyes», «nose», «ears», «language».*

ПАКРОЎСКАЯ А. Ю.

АНДРЭЙ РЫМША: ВОІН І ПАЭТ

ДУА «Гарадзішчанская сярэдняя школа імя М. А. Скіпара Баранавіцкага раёна»

Навуковы кіраўнік – Шпарловіч В. А., настаўнік беларускай мовы і літаратуры

Анатацыя. У артыкуле раскрываецца важнасць і плённасць дзейнасці і творчасці А. Рымшы, нашага земляка, ваяра-паэта XVI стагоддзя і першага беларускага панегірыста, для стаўлення і развіцця старажытнай беларускай літаратурнай мовы. Практычная значнасць работы заключаецца ў магчымасці выкарыстання сабранага матэрыялу на ўроках мовы і літаратуры, гісторыі, факультатывных занятках.

Колькі знакамітых землякоў Вы ведаеце? Упэўнена, няшмат! Між тым Беларусь багатая на таленты. На беларускай зямлі нарадзілася многа таленавітых і выдатных людзей, і нам ёсць кім ганарыцца! Многія з іх, вядомыя і знакамітыя, жылі даўно, таму, на жаль, забытыя.

Я хачу расказаць пра чалавека, які жыў у другой палове шаснацатага стагоддзя і ў гонар якога названа адна з вуліц майго пасёлка – пра Андрэя Рымшу.

Малюнак 1 – А. Рымша

Нарадзіўся каля 1550 года ў маёнтку Пянчын (зараз Баранавіцкі раён Брэсцкай вобласці) у шляхецкай сям’і герба «Паўкозіч». Гістарычна пацверджана, што род будучага воіна-паэта паходзіў ад навагрудскага шляхціча Аляхно Рымшыча. Андрэй Рымша быў надзвычайна адукаваным і прадбачлівым для свайго часу чалавекам: валодаў некалькімі мовамі (старабеларуская, польская, лацінская), займаўся перакладамі, пісаў вершы, складаў панегірыкі, удзельнічаў у паходах князя Крыштофа Радзівіла.

Дзе вучыўся знакаміты ў свой час зямляк, дакладна невядома, але дакументальна пацверджана, што ў Астрожскай школе на Валыні ў друкарні князя Канстанціна Астрожскага ў 1581 годзе быў выдадзены першы вучнёўскі верш А.Рымшы «Которого месяца што да старых веков дело короткое описаніе», які атрымаў назву «Храналогія» [1]. Гэта дванаццаць пар зарыфмаваных двухрадкоўяў, дзе сцісла выкладзены біблейскія падзеі, што адбываліся ў пэўным месяцы года. Варта адзначыць, што назвы месяцаў у творы даюцца на трох мовах – беларускай мове XVI стагоддзя, старажытнай яўрэйскай мове і прастаронднай, блізкай да мовы тагачасных канцылярскіх папер. Выданне захавалася да нашых дзён!

Больш вядомы А. Рымша ў старажытнай літаратуры як аўтар польскамоўнай паэмы «Дзесяцігадовая аповесць пра ваенныя справы К. Радзівіла», дзякуючы якой слава пра радзівілаўскі паход разнеслася па ўсім хрысціянскім свеце. Твор надрукаваны ў 1585 годзе ў Вільні. Паэма напісана не па-лацінску, а па-польску, адрасавана не мудрым і вучоным людзям, а «... па протасці сваёй, для ўсіх людзей, найбольш тых, што лепш навучаныя складаць сілагізмы шабляю...» [2]. Паэма з’яўляецца найбольш значным творам з радзівілаўскага цыклу. Распачынаецца 1572 годам – датай

Малюнак 2 – Храналогія

смерці Жыгімонта Аўгуста – і заканчваецца апісаннем доўгачаканага міру, які настаў у Вялікім Княстве пасля Ям-Запольскага пагаднення 1582 года.

Паход Крыштофа Радзівіла па тылах маскоўскіх войскаў аказаўся для тагачасных паэтаў найбольш прыцягальным з усіх эпизодаў Лівонскай вайны. Але найбольш падрабязнае паэтычнае апісанне паходу выйшла з-пад пяра А. Рымшы. Паэма налічвае 2184 радкі, з'яўляецца найбольш значным творам з радзівілаўскага цыклу і з мастацкага пункту гледжання [3].

Назва паэмы А. Рымшы сведчыць, што аўтар «Дзесяцігадовай аповесці...» ставіў перад сабой больш амбіцыйную задачу, чым напісанне радзівілаўскай выправы: стварыць вершаваную хроніку падзвігаў Крыштофа Радзівіла на працягу дзесяці гадоў. Паэма напісана традыцыйным сілабічным вершам, падзелена на 25 раздзелаў (акраам) [4].

Андрэй Рымша лічыць сябе найперш воінам і толькі потым паэтам, прызнаецца, што рамяство жаўнера спазнана ім лепш, чым майстэрства пісьменніка. Непасрэдны ўдзельнік паходу, А. Рымша неаднаразова падкрэслівае сваю ролю відавочцы многіх апісаных у паэме падзей, даты якіх падаюцца ў тэксе альбо на палях. Прынцып гістарычнай дакладнасці з'яўляецца мастацкай асновай паэмы.

Несумненнай творчай удачай А. Рымшы з'яўляецца вобраз Радзівіла, створаны не прыдворным панегірыстам, а воінам-папличнікам, які відавочна аддаваў перавагу канкрэтным, рэалістычным штрихам перад вонкава-прыгожымі рытарычнымі фігурамі. Аўтар акцэнтуюе ўвагу не столькі на здольнасцях Радзівіла як вайскоўца, колькі на праяўленых ім жаўнерскіх якасцях. Гетман церпіць голад і холад, здавальняецца толькі самым неабходным, абыходзіцца доўгі час без звыклай для прадстаўнікоў арыстакратыі раскошы. Праз вобраз Радзівіла А. Рымша паказвае нялёгкае, суровае жыццё жаўнера ўвогуле, сцвярджае, што сапраўдны гераізм заключаецца не толькі ў незвычайных падзвігах, але і ў знешне непрыкметным штодзённым служэнні Айчыне.

Распавядаючы пра ваенныя аперацыі К. Радзівіла, А. Рымша робіць экскурсы ў старажытную гісторыю. Паэт ахвотна параўноўвае Радзівіла з легендарнымі героямі Грэцыі і Рыма, прычым ставіць польнага гетмана літоўскага вышэй за старажытных герояў. Цікава, што ў гэтых параўнаннях заўсёды прысутнічае доля гумару: Курцый не можа зраўняцца з Радзівілам, бо ён толькі аднойчы скочыў дзеля Айчыны ў яміну і ўжо адтуль не вылезе [5].

Ёсць у аповесці і апісанні прыроды іншага тыпу, створаныя без аглядкі на класічны эпас: іх можна назваць замалёўкамі з натуры. У гэтых лаканічных, але яскравых прадметна-змястоўных замалёўках выявілася не толькі паэтычнае майстэрства А. Рымшы, але і яго назіральнасць, глыбокае веданне жаўнерскага рамяства.

На мову «Дзесяцігадовай аповесці...», відавочна, аказала ўплыў старабеларуская мова. Прамовы цара Івана IV і рускага насельніцтва дадзены ў паэме ў «арыгінале», а фактычна – на старарускай і старабеларускай мовах.

А самае цікавае ў творчасці гэтага неардынарнага чалавека тое, што А. Рымша быў паэт-панегірыст, ствараў узнёсла-хвалебныя творы і стаў заснавальнікам гэтага жанру на Беларусі. Тры эмблематычныя вершы-панегірыкі («эпіграмы») на старабеларускай мове захаваліся і дайшлі да нашых часоў, яны прысвечаныя буйным дзяржаўным дзеячам Вялікага княства Літоўскага. Вершы пачынаюцца агульнымі разважаннямі, потым аўтар апісвае і тлумачыць кожны сімвал у гербе. У канцы панегірыкаў змешчаны пажаданні ад імя аўтара. Панегірык на герб яснавяльможнага пана падканцлера А.Валовіча вылучаецца сцісласцю і складаецца з чатырох радкоў.

Складальніку Статута Вялікага княства Літоўскага Л.Сапегу адрасаваны панегірык «На гербы... Льва Сапегі». Дзякуючы мужнай барацьбе з «нечэстывымі татарамі», паводле А. Рымшы, слаўныя Сапегі набылі фамільны герб [6].

Малюнак 3 – Панегірык на герб Л. Сапегі 1588 г.

Цікавы змест эпіграмы на герб Л.Сапегі, дзе паэт услаўляе гэтага магната як патрыёта і абаронцу Вялікага княства Літоўскага, якому пануючыя вярхі Рэчы Паспалітай, выходзячы з актаў Люблінскай уніі, адмаўлялі ў праве на дзяржаўную самастойнасць і адносную незалежнасць ад Польшчы. Аўтар салідарны з «адрасатам» верша ў пытанні правоў Вялікага княства Літоўскага адносна экспансіўных дамаганняў кіруючых колаў польскай шляхты.

Навагрудскаму ваяводу Фёдару Скумін-Тышкевічу «На гербы яснавяльможнага пана... Тэадора Скуміна». Па сваім змесце надзвычай блізка да гэтай эпіграмы і верш, прысвечаны гербу Ф.Скуміна-Тышкевіча, дзе Рымша ўзнёсла апявае патрыятычныя подзвігі роду Скумінаў, якія «веру с мужеством отчизне сваей заховали» [7].

Пад канец жыцця паэт займаўся перакладамі. Апошняя дакладная звесткай з біяграфіі Рымшы з'яўляецца тое, што ў 1593 годзе ім быў зроблены, а ў 1595 надрукаваны ў Вільні пераклад з лацінскай мовы на польскую твора Ансельма Поляка «Хараграфія, альбо тапаграфія... гэта значыць асаблівае і падрабязнае апісанне Святой Зямлі...» У XVII ст. гэты твор быў перакладзены на рускую мову ў Маскве [8].

На сённяшні дзень захаваліся тры кнігі выдатнага земляка ў адзіным унікальным экзэмпляры. «Дзесяцігадовая аповесць...» захоўваецца ў Гданьску ў Бібліятэцы Польскай Акадэміі навук. А пераклад аповеду аб паломніцтве Ансельма захаваны ў двух экзэмплярах. Яны знаходзяцца ў Кракаве: адзін – у Ягелонскай бібліятэцы, а другі – у Нацыянальным музеі [9].

Без сумнення можна сцвярджаць, што прамы выдатнага земляка належалі і многія іншыя творы, якія не дайшлі да нас. Вядомыя ж сёння – яскравае сведчанне яго шматграннага літаратурнага таленту.

Памёр Андрэй Рымша пасля 1599 года ў Вільні.

Вывучаючы жыццёвы і творчы шлях нашага земляка, я зразумела, што ён быў вельмі знакамітым і паважаным чалавекам у XVI стагоддзі, быў воінам, валодаў некалькімі мовамі, пісаў вершаваныя творы, якія былі надрукаваны, займаўся перакладамі.

Я лічу, што мы павінны помніць аб дасягненнях нашых землякоў, гаварыць пра іх, ганарыцца імі, ставіць у прыклад маладому пакаленню.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Анталогія беларускай паэзіі : у 3 т. / пад рэд. Р. Барадуліна [і інш.]. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1993. – Т. 1. – 662 с.
2. Андрэй Рымша (1550?–1599?) : 440 гадоў з дня нараджэння // Роднае слова. 1990. – № 12. – С. 44.
3. Андрэй Рымша [Электронны рэсурс] / Рэжым доступу : https://be.wikipedia.org/wiki/Андрэй_Рымша. – Дата доступу : 01.04.2022 г.
4. Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў у чатырох тамах. Том 1. Даўняя літаратура XI – першай паловы XVIII стагоддзя. – Мінск : Бел. Навука, 2006. – С. 472.
5. Саламевіч, І. У. Андрэй Рымша // Беларуская энцыклапедыя : У 18 т. Т. 13 : Праміле – Рэлаксін / Рэдкал. : Г. П. Пашкоў і інш. – Мн. : БелЭн., 2001. – С. 514.
6. Старажытная беларуская літаратура (XII–XVII стст.) / Уклад., прадм., камент. І. Саверчанкі. – Мінск: Кнігазбор, 2007. – С. 240–241.
7. Старажытная беларуская літаратура / Зборнік пад рэд. Л. С. Курбека, У. А. Марук. – Мінск : Юнацтва, 1996. – 460 с.
8. Старажытная паэзія Беларусі 16 – першая палова 17 ст. / І. В. Саверчанка. – Мінск : Навука і тэхніка, 1992. – 253 с.
9. Беларуская літаратурная спадчына. Анталогія : у 2 т. / пад рэдакцыяй А. А. Суша (і інш.). – Мінск : Беларуская навука, 2011. – 1028 с.

PAKROUSKAYA A. Yu.

Haradzishcha Secondary School named by M. A. Skipar of Baranavichy district

Scientific supervisor – Shparlovich V. A., teacher of Belarusian language and literature

ANDREI RYMSHA – WARRIOR AND POET

Summary. The article reveals the importance of the activity and work of A. Rymsha, our compatriot, warrior and poet of the 16th century and the first Belarusian panegyrist for the formation and development of the Belarusian literary language. Practical importance of this work is the possibility of using the collected material in the lessons of Belarusian language and Literature, History, elective courses.

ПРОХАРАВА А. Ю., КАЖУРА В. В.

ДУА «Вілейская гімназія № 2»

ЛІТАРАТУРА Ё БАРАЦЬБЕ ЗА ЗАХАВАННЕ ЧАЛАВЕЧАЙ ГОДНАСЦІ І НАЦЫЯНАЛЬнай ПРЫНАЛЕЖНАСЦІ БЕЛАРУСА

(на прыкладзе зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!»
(Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.)

На сённяшні дзень у Вілейцы налічваецца 185 вуліц, завулкаў і плошчаў. І ўсе яны маюць свае назвы. Але як і калі ўзніклі гэтыя назвы? Якія падзеі ўзяты за аснову ўзнікнення?

Чаму цэнтральная вуліца нашага горада называецца «Вуліца 17 Верасня»? Калі яна атрымала гэту назву?

У «Звестках пра найменаваанне і перайменаваанне вуліц г. Вілейкі. 1940–1941 гады» [7] паведамляецца, што назва была нададзена вуліцы ў 1940 годзе замест польскай «Вул. 11 Лістапада». А ў навуковай літаратуры знайшлі адказ на другое пытанне: 17 верасня 1939 года – дата аб'яднання Усходняй і Заходняй Беларусі ў адну рэспубліку – БССР [4, с. 214]. А да гэтага часу – з 1921 па 1939 год – Заходняя Беларусь (у складзе якой была і Вілейка) знаходзілася пад уладай Польшчы. Каб ушанаваць памяць пра аб'яднанне, галоўную вуліцу Вілейкі і назвалі «Вуліца 17 Верасня».

Указамі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А. Р. Лукашэнкі 2021 год быў аб'яўлены Годам народнага адзінства, а 2022 – Годам гістарычнай памяці [8].

Актуальнасць нашага даследавання і грунтуецца на гэтых Указах, таму што веданне гісторыі сваёй Радзімы, захаванне гістарычнай памяці дапамагае глыбей разумець сучаснасць і прагназаваць будучыню. *Навізна* – у падрабязным аналізе тэматыкі, аўтарства і геаграфіі допісаў зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

Мяне зацікавіла: а што такое Заходняя Беларусь?

Як сцвярджаюць вучоныя, «Заходняя Беларусь была адсталай ускраінай польскай дзяржавы... Рабочы клас падвяргаўся жорсткай эксплуатацыі... Беларускія і рускія школы былі ператвораны ў польскія... У дзяржаўных установах не дазвалялася карыстацца беларускай мовай... Беларусы не прымалі на дзяржаўную службу. Не было беларускіх тэатраў. Зачыняліся нешматлікія клубы, бібліятэкі» [4, с. 214]. Пазней у дамашняй бібліятэцы я адшукала зборнік «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.). Гэта і вызначыла выбар тэмы даследавання – «Літаратура ў барацьбе за захаванне чалавечай годнасці і нацыянальнай прыналежнасці беларуса» (на прыкладзе зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

У аснове даследавання – аналіз карэспандэнцыі ў зборніку «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

Тэма Заходняй Беларусі падрабязна разглядалася ў працах многіх аўтараў, якія даследавалі грамадска-палітычны рух, праблемы і заканамернасці развіцця беларускай літаратуры і друку гэтага перыяду. [3], [5].

Мэта дадзенай работы – вызначыць ступень карэспандэнцкай актыўнасці насельніцтва Заходняй Беларусі, яго выбіральнасць у адлюстраванні падзей грамадска-палітычнага і культурна-асветніцкага руху, якія дапамагалі ў барацьбе за захаванне чалавечай годнасці і нацыянальнай прыналежнасці беларуса (на аснове аналізу зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

Для раскрыцця тэмы неабходна рашыць наступныя задачы:

– даць характарыстыку грамадска-палітычнага і культурна-асветніцкага руху ў Заходняй Беларусі;

– вызначыць ролю часопісаў «Авадзень», «Маланка», «Асва» ў гэтым руху і ў жыцці насельніцтва Заходняй Беларусі;

– прааналізаваць тэматыку, аўтарства, геаграфію допісаў і актыўнасць карэспандэнтаў зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

Аб'ектам даследавання з'яўляецца зборнік «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.), прадметам – аўтарская карэспандэнцыя ў зборніку.

Разам з гэтым правяралася *гіпотэза*: барацьба беларускага народа за захаванне чалавечай годнасці і нацыянальнай прыналежнасці беларуса павінна была знайсці адлюстраванне на старонках зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

Для вырашэння задач і дасягнення мэты работы выкарыстоўваліся як агульнанавуковыя (*назіранне, параўнанне, аналіз, сінтэз*), так і спецыяльныя (*біяграфічны, матэматычны*) метады даследавання.

Такім чынам, «*без павагі да мінулага, без традыцый няма будучыні, няма дзяржавы і няма народа*» [8].

Народ не прымаў падзел Беларусі. Пагэтану праз увесь час акупацыі Заходняй Беларусі вёў барацьбу за свае правы, за вызваленне. Надзейным памочнікам у гэтай барацьбе стала сатыра, якая выкрывала розныя махінацыі паноў, іх зняважлівыя адносіны да простага народа. Амаль у кожную вёску тады даходзілі часопісы «*Авадзень*», «*Маланка*», «*Асва*».

Гістарычная даведка

«Авадзень»

Двухтыднёвы часопіс гумару і сатыры. Выдаваўся ў Вільні ў 1924 – 1925 гадах на беларускай мове. Рэдактар-выдавец А. Васілеўскі. У «Авадні» пераважаў бытавы гумар. З ростам нацыянальна-вызваленчага руху і прыходам у рэдацыю новых творчых сіл пачаў закранаць надзённыя пытанні грамадскага жыцця Заходняй Беларусі, адлюстроўваў барацьбу працоўных супраць розных праяў сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту: падатковай палітыкі польскіх буржуазных улад, праследаванне беларускай інтэлігенцыі, друку, школы. Друкаваў гумарэскі, фельетоны, гумарыстычныя і сатырычныя замалёўкі, аднаактовыя п'есы. ... З «Авадня» выйшлі заснавальнікі сатырычнага часопіса «Маланка».

«Маланка»

Ілюстраваны сатырычны часопіс прагрэсіўнага кірунку ў Заходняй Беларусі. Выдаваўся ў Вільні на беларускай мове з 15. 1. 1926 да 26. 12. 1928 года. ... Адстойваў інтарэсы працоўных, асуджаў палітыку сацыяльнага і нацыянальнага ўціску, якую праводзілі польскія ўлады, дзейсна ўплываў на фарміраванне нацыянальнай і палітычнай свядомасці жыхароў Заходняй Беларусі. Друкаваў публіцыстычныя артыкулы, фельетоны, пісьмы з месцаў, вершы, эпіграмы, народныя жарты, карыкатуры і гумарыстычныя малюнкi.

«Асва»

Прагрэсіўны часопіс гумару і сатыры. Выдавалася легальна на беларускай мове ў Вільні з 25. 3 да 25. 8. 1934 года студэнтам Віленскага ўніверсітэта

П. Радзюком па заданні ЦК КПЗБ. Працягвала традыцыі закрытага польскімі ўладамі часопіса «Маланка». Выйшла 6 нумароў. ...Рэдакцыя заяўляла, што ставіць сваёй мэтай «*паглыбленне сацыяльнай і нацыянальнай свядомасці працоўных мас*». «Асва» згуртоўвала маладых пісьменнікаў, ідэйна звязаных з рабочым класам і вясковай беднотай. На 6-м нумары забаронена ўладамі, а яе рэдактар-выдавец асуджаны на 6 гадоў турмы.

Кожнае з гэтых выданняў па меры магчымасцей і талентаў аўтараў выкрывала «сяброў» заходнебеларускага сялянства. А тэмы і сюжэты ім падказвала само жыццё. Асобныя публікацыі з гэтых выданняў увайшлі ў зборнік «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.). Тут надрукаваны матэрыялы часопісаў «Авадзень» за 1924–1926 гады, «Маланка» – за 1926–1928 гады, «Асва» – за 1934 год.

Прааналізаваўшы змест зборніка, мы вызначылі асноўныя тэмы публікацый. Яны адлюстраваны ў табліцы.

Табліца 1 – Тэматыка зборніка “Гэй, смалі, страляй, маланка!” (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920 – 1939 г.г.)

Тэматыка (колькасць артыкулаў)	3 часопіса «Авадзень»	3 часопіса «Маланка»	3 часопіса «Асва»
Улада (44)	6, 6, 7, 12, 12, 13, 13, 13, 14, 19	11, 12, 14, 18, 21, 21, 21, 21, 22, 23, 26, 26, 26, 28, 29, 30, 31, 31, 32, 32, 34	35, 35, 35, 36, 36, 37, 38, 40, 41, 43, 43, 45, 45
Суд (7)	5, 7, 10, 14	14, 30	38
Адукацыя (6)	7, 10, 12	12	43, 44
Медыцына (1)	11		
Веравызнанне (2)	11	28	
Сацыяльныя і грамадскія адносіны (50)	5, 6, 9, 9, 9, 9, 14, 15, 16, 17, 18, 18, 19	12, 13, 13, 14, 14, 16, 17, 18, 19, 19, 20, 22, 23, 23, 23, 24, 24, 25, 25, 26, 27, 27, 28, 29, 29, 30, 31, 31, 31, 34	35, 36, 37, 37, 39, 39, 41
Быт, сямейныя адносіны (33)	5, 7, 8, 10, 10, 11, 16, 18	15, 16, 18, 22, 27, 27, 28, 30, 33, 33	39, 40, 40, 41, 42, 42, 42, 42, 43, 44, 44, 44, 45, 45

Як бачна з даследавання, найбольшая колькасць публікацый прысвечана грамадска-палітычным і сацыяльным тэмам, што пацвярджае асноўную мэту дзейнасці часопісаў: «... асуджэнне палітыкі сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, якую праводзілі польскія ўлады, уплыву на фарміраванне нацыянальнай і палітычнай свядомасці насельніцтва Заходняй Беларусі».

У прыватнасці, **54** са **143** публікацый адлюстроўваюць адносіны беларусаў да польскай улады, яе прыслужнікаў з мясцовага насельніцтва, да судовай сістэмы, медыцыны і адукацыі. У гэтых публікацыях закранаюцца самыя розныя пытанні.

Улада

Калі гутарка ідзе пра адносіны мясцовага насельніцтва да ўлады, то яе прадстаўнікі падаюцца ў самым непрывабным выглядзе: на першы план выступаюць хамства, непавяга да ніжэйшых слаёў насельніцтва, самаўпэўненасць і самазадаволенасць, выкарыстанне службовага становішча ў карыслівых мэтах, хабарніцтва.

– Чаму гэта, пане начальніку, беларусаў не прымаюць на службу?

– Бо гэтыя «хамы» адзін за трох працуюць, дык ніводзін з нашых не вытрымае рэдукцыі.[6, с. 6].

Аўтары сцвярджаюць, што такія адносіны да беларусаў невыпадковыя, бо іх асновы закладваюцца ўжо ў дзяцінстве, калі яшчэ малыя панскія дзеці на свае вочы бачаць зняважлівыя адносіны бацькоў-паноў да заходнебеларускага сялянства.

Панскае дзіця да маткі:

– Мамусю, я не пайду больш да школы.

– Чаму, мой анёле?

– Мамуся мне казалася, што я буду хадзіць да першай клясы, а там простыя здзікі, як у трэцяй для мужыкоў. [1, с. 23].

У той жа час беларусы, прыкідваючыся людзьмі недалёкімі, намнога пераўзыходзяць сваіх прыгнятальнікаў розумам, знаходлівасцю, пачуццём уласнай годнасці.

Ужэнднік да селяніна: – Колькі ж вы маеце даходу?

Селянін: – Да ходу? Да ходу маю, панок, дзве нагі, ды і тыя дрэнныя.

[1, с. 36]. (У тэкстах захавана арфаграфія і пунктуацыя арыгіналаў. П. А., В. К.)

Суд

Карэспандэнты з Заходняй Беларусі не пакідалі па-за ўвагай і судовую сістэму, якая павінна была абараняць правы мясцовага насельніцтва. Аднак на самой справе яна праводзіла і падтрымлівала палітыку прыгнёту беларусаў. У першую чаргу гэта датычыла тых, хто вёў падпольную барацьбу: калі чалавек называў сябе беларусам альбо з'яўляўся камуністам, то без доўгага судовага следства трапляў за краты.

Канфідэнт: – Ты беларус?

Арыштаваны: – Але.

Канфідэнт: – Камуніст?

Арыштаваны: – Не!

Канфідэнт: – Што ты лжэш, сабака, гэта ж сінонімы. [1, с. 36].

Разам з гэтым судовыя служачыя, як і супрацоўнікі іншых ведамстваў, таксама выкарыстоўвалі сваё становішча ў карысных мэтах, не клапацячыся пра дапамогу простым беларусам, больш дбаючы пра свой дабрабыт.

Гавораць паміж сабой адвакаты.

– Вось я, калега, табе пахваляюся, што выйграў справу, якой і выйграць зусім няможна.

– Гм... Як жа ты выйграў, калі справа яшчэ не разглядалася?

– Грошы за яе я наперад атрымаў, дык я, значыць, і выйграў, а чым справа скончыцца, мяне зусім не цікавіць. [1, с. 10].

Аднак насельніцтва Заходняй Беларусі, не маючы магчымасці адкрыта выступаць супраць сваіх прыгнятальнікаў, выбрала іншы від барацьбы: праз літаратурныя творы (у якіх расказвалася пра паводзіны, учынкi беларусаў, іх узаемаадносіны з прадстаўнікамі польскіх уладаў) высмейвала прадстаўнікоў судовых службаў. На першы погляд можа падацца, што такія паводзіны, учынкi і гутаркі неадарэчныя, нават бязглуздыя. Аднак пры больш глыбокім аналізе яны паказваюць абмежаванасць і недалёкасць менавіта прадстаўнікоў судовай сістэмы польскіх уладаў.

Суддзя да падсуднага:

– Чаго ж ты прыйшоў сюды з калом?

Падсудны:

– Мне адвакат мой загадаў, каб я забраў у суд «сродства сваёй абароны». [1, с. 7].

Адукацыя

Раней ужо адзначалася, што польскія ўлады ўсяляк перашкаджалі ўжыванню ў паўсядзённым жыцці беларускай мовы, стваралі перашкоды для яе развіцця, зачынялі беларускія школы. У адказ на такія дзеянні мясцовае насельніцтва не прымала польскую мову, зняважліва адносілася да асобных выкладчыкаў школ.

Сварацца двое вучняў у класе.

– Асёл ты!

– Большага асла, як ты, ня было і няма.

– Ціха мне там, забыліся, як відаць, што я тут ёсць, сказаў уваходзячы вучыцель. [1, с. 7].

Вось і атрымліваецца, што простыя беларусы аказваюцца разумнейшымі, хітрэйшымі і знаходлівейшымі за «адукаваных» служачых – прадстаўнікоў улады. Беларусы могуць непрыкметна пасмяяцца з «паноў-начальнікаў», паказаўшы сваю перавагу над імі, захаваўшы разам з гэтым сваю чалавечую годнасць.

Ці гімназію пан скончыў?

– Не, пане начальнік, ня скончыў, але затое дзесяць гадоў жыў насупраць універсітэту. [1, с. 44].

І хаця ў зборніку толькі сем публікацый, якія прысвечаны тэме адукацыі, аднак яны вельмі «вострыя» па змесце (што даказваецца прыведзенымі прыкладамі). У гэтых публікацыях едка высмейваецца імкненне польскіх уладаў да забароны беларускай мовы, прыніжэння нацыянальнай годнасці беларусаў. І разам з гэтым выказваецца захапленне беларусам як чалавекам знаходлівым, разумным, які ведае сабе цану і ведае сваё месца ў жыцці.

Медыцына

Даследуючы змест і тэматыку зборніка, мы заўважылі цікавы факт: тэме медыцыны ў зборніку прысвечаны толькі адзін артыкул («Рэцэпт»).

Доктар напісаў і падае хвораі рэцэпт.

– Колькі трэба плаціць вам, пане доктар?

– 50 злотых.

Хворая зрываецца з крэсла і ад нервовасці пачынае бегаць па пакоі.

– Addайце мне рэцэпт, – кажа доктар.

– Ці пан доктар хоча цану зменшыць?

– Не, хачу штось дапісаць на ўспакоененне васпаніных нэрваў. [1, с. 11].

З матэрыялу відаць, што высмейваюцца не «неўраўнаважаныя» беларусы, а стан медыцыны ў Заходняй Беларусі. Як і ў другіх сферах, дактары тут у першую чаргу імкнуліся ўзбагаціцца за кошт «цёмных» людзей, аказваючы пры гэтым нязначную дапамогу. Магчыма, па гэтай прычыне мясцовае насельніцтва Заходняй Беларусі не верыла ў сілу «польскай» медыцыны і рэдка звярталася па дапамогу да дактароў. Што і адлюстравана на старонках зборніка (па колькасці публікацый).

Веравызнанне

Тэма веравызнання, як і тэма медыцыны, займае ў зборніку нязначнае месца – усяго два артыкулы. Аднак у іх раскрываецца сіла веры беларуса ў *свайго Бога – праваслаўнага*. Насуперак таму, што ўлады прыкладалі немалыя намаганні да таго, каб беларусы адракліся ад праваслаўя і сталі католікамі. З публікацый відаць, што беларуса *нельга* пераканаць у гэтым, што ён *моцна трымаецца бацькоўскіх запаветаў, сваёй веры*, што гэта чалавек назіральны: ён умее не толькі бачыць тое, што адбываецца, але і аналізаваць, ацэньваць падзеі. На думку праваслаўнага беларуса, дзейнасць прадстаўнікоў польскага духавенства на тэрыторыі Заходняй Беларусі падпарадкавана палітыцы апалячвання мясцовага насельніцтва.

Пытаецца малы Панас у бацькі:

– Татка, татка, чаму гэта пані ўсё збожжа за граніцу вывозіць, а чым жа яны будуць карміцца, як свайго не стане?

– А ці ж не чуў ты, як ксёндз у касцёле казаў: «Прывыкайце, дзеткі, жыць духам святым!».[1, с. 11].

Сацыяльныя і грамадскія адносіны

Найбольшая колькасць публікацый у зборніку прысвечана тэме сацыяльных і грамадскіх адносін: 50 са 143 артыкулаў. Аўтары, расказваючы пра ўзаемаадносіны ў грамадстве, па-ранейшаму паказваюць цяжкія ўмовы жыцця насельніцтва. Аднак калі гутарка заходзіць непасрэдна пра мясцовае насельніцтва, то беларус у гэтых публікацыях паўстае назіральным, разумным, разважлівым чалавекам, які умее ацэньваць рэальнасць («*Як робіцца кар’ера?*»):

Трэба рабіць масаж спіны аж да поўнага схілення уніз, да гэтага дадаць развіццё мускулаў – каб імі можна было моцна націскаць патрэбныя для гэтага аказіі пружыны; адсутнасць асабістага гонару і як найбольш апломбу. [1, с. 26].

На думку беларуса, усе няшчасці і беды ў грамадстве адбываюцца з-за таго, што ўлады не жадаюць паляпшаць умовы жыцця насельніцтва Заходняй Беларусі, а наадварот, імкнуцца «выціснуць» з яго як мага больш карысці для сябе.

Сабраліся сяляне і абгаварваюць свае злыбяды.

– Ты пытаешся, чым я буду, калі выплачу ўсе падаткі?!

Ты будзеш тады чыстакроўным жабраком, – адказвае за яго другі. [1, с. 34].

Быт. Сямейныя адносіны

Вядомы беларускі пісьменнік Уладзімір Караткевіч у сваім нарысе «*Зямля пад белымі крыламі*» так сказаў пра беларусаў: «*Што гэта за чалавек беларус? Што гэта за народ? Уласна кажучы, адказаць на гэта пытанне дужа цяжка. Гэта задача амаль невырашальная. Як і паўсюль, ёсць сярод беларусаў мяшчане і падзвіжнікі, лайдакі і працаўнікі, «малюскі» і героі (нават у штодзённым змаганні за новае, за лепшае, за вынашаныя ідэі, што, уласна кажучы, і называецца жыццём), дурні і мудрацы. І кожны паступае адпаведна свайму характару, і мудрыя разважаюць мудра і па-свойму, а дурні – як паўсюль...».[2, с. 54].*

Пацверджанне гэтаму мы знаходзім і ў зборніку «Гэй, смалі, страляй, маланка!», дзе аўтары, расказваючы пра жыццё сваіх землякоў, часцей за ўсё дабрадушна, але часам і даволі едка ўмеюць пасмяяцца з некаторых недахопаў іх характару.

Асаблівая ўвага ў такіх гісторыях надаецца ўзаемаадносінам паміж мужам і жонкай: іх нядбайству, няўменню весці гаспадарку, неахайнасці і ляноце. А таксама не-тактоўнасці, беспрычынным сваркам і нежаданню памірыцца.

Пятрок, чаму ты выходзіш з хаты, як твая жонка пье?

– Бо не хачу, каб суседзі падумалі, што я яе б'ю. [1, с. 11].

– Дзядзька Якуб! Што ж гэта вы не грабяце сена? Гэта ж хмара находзіць.

– Хмара не карова, сена не з'есць. [1, с. 40].

Такія гумарыстычныя гісторыі выклікаюць лёгкі дабрадушны смех. Але ёсць і больш «суровыя», якія жорстка высмейваюць бескультур'е, неадукаванасць, цемнату людзей. Беларус не саромеецца расказаць пра гэта. Калі б тагачасная ўлада стварыла ўмовы для адукацыі і развіцця людзей, то і падобныя гісторыі зніклі б з паўсядзённага жыцця.

– Ганна, колькі разоў казаў табе: не мачы свае пальцы ў страве – брыдка есці.

– Я толькі павука выцягнула. [1, с. 10].

Калі вярнуцца да табліцы «Тэматыка зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.), то можна зрабіць вывад, што бытавая тэма, тэма сямейных адносін больш за ўсё прадстаўлена на старонках часопіса «Асва». А вось «Маланка» і «Авдзень» больш увагі ўдзялялі пытанням сацыяльна-палітычнага і грамадскага жыцця. Мы лічым, што гэтыя часопісы павінны былі ў першую чаргу сфарміраваць «нацыянальную і палітычную свядомасць жыхароў Заходняй Беларусі». Зрабіць гэта можна было толькі на даступных і зразумелых жыхарам Заходняй Беларусі фактах і прыкладах з іх паўсядзённага жыцця. А калі ў чалавека ўжо сфарміраваны пэўныя меркаванні пра важнейшыя пытанні жыцця і месца чалавека ў гэтым жыцці, то можна (і патрэбна!) «глянуць на сябе збоку». Ubачыць, а потым (калі ўзнікне патрэба) паспрабаваць выправіць, змяніць сябе, а таксама цяжкія бытавыя ўмовы, у якіх гэты чалавек жыве.

Псеўданімы і крыптанімы

Як гаварылася раней, у зборніку «Гэй, смалі, страляй, маланка!» надрукаваны **143** артыкулы. Аналізуючы аўтарства змешчаных матэрыялаў, мы прыйшлі да вываду, што **98** з іх – ананімныя і толькі **45** маюць канкрэтны аўтараў.

У зборніку змешчаны і **4** перадрукаваныя з іншых выданняў матэрыялы: *Беларускі народны каляндар на 1929 г.* («Асаднік і сялянін»); *Беларускі гаспадарчы каляндар на 1926 г.* (Ф. Ждановіч. «Ідылія»); *Беларускі народнагаспадарчы каляндар на 1933 г.* («Пустая спрэчка»); *Беларускі народнагаспадарчы каляндар на 1935 г.* («Яшчэ лепей»).

Сярод аўтарскіх матэрыялаў толькі **2** падпісаныя сапраўднымі прозвішчамі, **19** – псеўданімамі, **24** – крыптанімамі.

На нашу думку, перавагу псеўданімаў і крыптанімаў можна растлумачыць наступным: нехта з-за няўпэўненасці або сарамлівасці не жадаў раскрываць сваё імя, нехта карыстаўся псеўданімам «пад уплывам моды» або па аналогіі з ужо вядомым, хтосьці баяўся пераследу з боку польскай улады.

Уласна псеўданімамі, або сапраўднымі псеўданімамі, можна лічыць псеўданімы *Іллі Ляўковіча – Гальяш Леўчык, Макара Косцевіча – Макар Краўцоў, Міхаіла Косцевіча – Міхась Васілёк, Язэпа Нарцызавіча Драздовіча – Язэп Народнік, Івана Міско – Анатоль Іверс.*

Асабліва гэта псеўданімаў у тым, што яны ствараюць уражанне сапраўднасці імені і прозвішча карэспандэнта.

Асобна ў групе псеўданімаў стаіць псеўданім *Я. Башкір*, які ўказвае на нацыянальнасць карэспандэнта. Не з'яўляючыся беларусам па нацыянальнасці, ён у той жа час неабыхавы да таго, што адбываецца навокал: Я. Башкіра хвалюць бессардэчнасць і фанабэрыстасць асобных дзяўчат. [1, с. 22].

Яшчэ адна група – гэта карэспандэнцыя, падпісаная псеўданімамі, якія сведчаць пра непасрэдны ўдзел аўтараў у апісваемых падзеях: *Радня, Фамка.*

Псеўданімы *Цярплівы, Блазан, Хохлік* сведчаць пра характар іх носбітаў, іх адносіны да жыцця: гэта няўрымслівыя, гарэзлівыя, свавольныя (*Блазан, Хохлік*) альбо стойкія, цярдлівыя па характары людзі (*Цярплівы*).

А вось псеўданімы *Я. Маланка, Янка Маланка і Пярун* сведчаць пра змест карэспандэнцый гэтага аўтара, які імкнецца «разбудзіць» народ, па-новаму паглядзець

на тое, што адбываецца навокал, і, як тая маланка ці пярун, выпаліць, знішчыць ня-
добрае – змяніць існуючы лад. Да таго ж псеўданім Маланка супадае з назвай часо-
піса – «*Маланка*». І гэта не выпадкова: пад псеўданімам *Маланка* «хаваўся» адказны
рэдактар часопіса *Іван Маразовіч*.

Ёсць сярод карэспандэнтаў і той, хто падпісваўся псеўданімам *Міхась Васілёк*.
Гэтым аўтар імкнуўся пераканаць чытачоў, што ён сам і яго творчасць непарыўна
звязаны з родным краем, таму што кветка *васілёк* – сімвал Беларусі.

Сёння ва ўсім свеце вядомы псеўданім *Янка Купала*, які ўзяў народны паэт Бе-
ларусі *Іван Дамінікавіч Луцэвіч* па той прычыне, што нарадзіўся ў ноч на свята Івана
Купалы.

24 карэспандэнцыі падпісаны *крыптанімамі* (у дужках указваецца колькасць до-
пісаў гэтых карэспандэнтаў): *Б. Г., Г. Л., Зіз., К. С., Кун., Кэп., М. (3), М. Д., Міт., С. (2),*
С. – К., С-Н-Свой, С. Ст., Т. Б., У. – Ініцкі, Улад. – Уніцкі (2), Эс., Ю. С., Я. М. (2), якія
не даюць ніякай інфармацыі аб іх носбітах.

Прааналізаваўшы колькасць публікацый, мы заўважылі, што ў зборніку «Гэй,
смалі, страляй, маланка!» прадстаўлены як пастаянныя карэспандэнты:

Г. Леўчык (2), М. (3), Міхась Васілёк (2), С. (2), У. – Ініцкі, Улад. – Уніцкі (2), Я. М. (2),
Я. Маланка (Маразовіч), Янка Маланка (Маразовіч) – так і тыя, хто зрэдку дасылаў
сваю інфармацыю ў рэдакцыю.

Мы змаглі адшукаць сапраўдныя прозвішчы аўтараў, якія падпісваліся псеўдані-
мамі ці крыптанімамі: *А. Іверс* – Міско Іван, *Пярун, Я.М., Я. Маланка, Янка Малан-*
ка – Маразовіч Іван Фёдаравіч, *У. – Ініцкі, Улад. – Уніцкі* – Уладзіслаў Паўлюкоўскі,
Г. Л. – Ляўковіч Ілля, *Макар Краўцоў* – Косцевіч Макар, *Міхась Васілёк* – Косцевіч
Міхаіл, *Ю. С.* – Юльян Сергіевіч, *Язэп Народнік* – Язэп Драздовіч, *Янка Купала* – Іван
Дамінікавіч Луцэвіч. [6].

Геаграфія карэспандэнцый

Правёўшы даследаванне, мы зрабілі яшчэ адзін вывад: акрамя таго, што больш-
шасць артыкулаў у зборніку ананімныя, бо існавалі важкія прычыны не ўказваць са-
праўдныя прозвішчы аўтараў (пра гэта гаварылася раней), то па гэтых жа прычынах
не ўказваліся і канкрэтныя адрасы карэспандэнтаў. Пацверджаннем гэтаму служы-
ць перапіска рэдакцыі з асобнымі аўтарамі. Напрыклад: *Я. Галубку: «Вельмі рады,*
што «Маланка» вам спадабалася. Ваш верш не змяшчаем, бо яшчэ камісар ураду
прычэпіцца»; Шчупламу: *«Ваш верш таксама шчуплы, а перарабляць небяспечна –*
129 артыкулам к. к. пахне». [1, с. 3].

Мы вызначылі ў зборніку ўсяго толькі 6 тапонімаў, якія дапамагаюць вызначыць
геаграфію карэспандэнцый: *Вільня* ўпамінаецца *тры* разы, астатнія: *Маладзечна,*
Мігаўка, Мёры, Радашковічы, Смаргонь – па *адным* разе. Потым гэтыя населеныя
пункты размеркавалі па дзвюх групам і атрымалі наступны вынік:

1) **2** найменні непасрэдна ўказваюць на населены пункт, адкуль прыйшоў допіс:
М. Д. (Смаргонь); Беларускі народны каляндар на 1929 г., Вільня, 1928 г.;

2) у 4 допісах месца жыхарства аўтара ўпамінаецца непасрэдна ў тэкстах, як у до-
пісе *«Праўдзівае здарэнне».*

Павятовы стараста з'явіўся ў вёску Мігаўка і загадаў солтысу даць яму падводу.

– Не дам, – кажа солтыс, – калі ласка, прынясіце загад з гміны.

– Як адважыўся са мной спрацацца: ты ведаеш, хто я??? Я стараста В – ейскі.

– А я солтыс Мігаўскі, – адказаў солтыс. [1, с. 12].

Заклучэнне

Падводзячы вынікі даследавання, неабходна адзначыць наступнае:

– «без павагі да мінулага, без традыцый няма будучыні, няма дзяржавы і няма
народа»;

– сатырычныя часопісы «*Авадзень*», «*Маланка*», «*Асва*» адыгрывалі важную ролю
ў грамадска-палітычным і культурна-асветніцкім жыцці Заходняй Беларусі;

– актыўнасць карэспандэнтаў з Заходняй Беларусі ў супрацоўніцтве з часопісамі
«*Авадзень*», «*Маланка*», «*Асва*» залежала ад грамадска-палітычных і культурна-
асветніцкіх падзей;

– асноўная інфармацыя ў зборніку «Гэй, смалі, страляй, маланка!» была ананімнай; асобныя аўтары падпісваліся як псеўданімамі, так і крыптанімамі; толькі 2 аўтары падпісаліся сапраўднымі прозвішчамі;

– змест зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» вызначаецца багаццем тэм;

– са 143 артыкулаў у зборніку канкрэтныя адрасы маюць толькі 6 карэспандэнцый.

Разам з гэтым пацвердзілася гіпотэза даследавання: барацьба беларускага народа за захаванне чалавечай годнасці і нацыянальнай прыналежнасці беларуса знайшла адлюстраванне на старонках зборніка «Гэй, смалі, страляй, маланка!» (Сатыра і гумар Заходняй Беларусі 1920–1939 гг.).

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Гэй, смалі, страляй, маланка! : Сатыра і гумар Заходняй Беларусі (1920–1939 гг.) / Уклад. Г. А. Каханоўскі. – Мн. : Выдавецтва ЦК КПБ, 1989. – 48 с.

2. Караткевіч Ул. Зямля пад белымі крыламі. Нарыс / У. С. Караткевіч. – Мн., «Маст. літ.», 1977. – 176 с.

3. Ладыев В. Ф. В борьбе за демократические права и свободы / В. Ф. Ладыев. – Мн. : 1988.

4. Нарысы гісторыі Беларусі : У 2 ч. Ч. 2 / М. П. Касцюк, І. М. Ігнаценка, У. І. Вышыньскі і інш. ; Інстытут гісторыі АНБ. – Мн. : Беларусь, 1995. – 560 с., с. 214.

5. Полуян В. А. Революционно-демократическое движение в Западной Беларуси (1927–1939 гг.) / В. А. Полуян. – Мн. : , 1978.

6. Саламевіч. Я. Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў (XVI–XX стст.). – Мн. : Маст. літ., 1983. – 207 с.

7. «Сведения о наименовании и переименовании улиц г. Вилейки. 1940–1941 года»: ф. 214 оп. 1 д. 35. л. 97.

8. Указ Президента Республики Беларусь от 01. 01. 2022 «Об объявлении 2022 года Годом исторической памяти».

PROHARAVA A.

Gymnasium № 2 of Vileyka

Academic Head – Kazhuro V., the teacher of the Belarusian language and literature

LITERATURE IN THE FIGHT FOR HUMAN DIGNITY AND NATIONAL IDENTITY OF THE BELARUSIANS (on the example of the Compilation «Hey, Lightning, Burn Down, Fire!» (Gey, Malanka, Smali, Stralyay) Satire and Humor of Western Belarus in 1920–1939)

Summary. *This paper analyzes the correspondence of the population of Western Belarus to Avadzen, Malanka, Asva magazines, which is collected in the compilation «Hey, Lightning, Burn Down, Fire!» (Gey, Malanka, Smali, Stralyay). It is underlined that the compilation «Hey, Lightning, Burn Down, Fire!» (Gey, Malanka, Smali, Stralyay) has a wide variety of topics. The research has shown that the compilation has 143 letters, but only 6 of them have correct addresses of senders. It is also mentioned that 98 materials are anonymous and only 45 have authors. The researcher states that people were most interested in sociopolitical and social-domestic relations.*

The paper is intended for teachers of the Belarusian language and literature, history and for all those who are not indifferent to the history of the motherland and native language.

ПЯРОВА У. Ю.

ДУА «Сярэдня школа № 1 г. Асіповічы імя Б.М. Дзмітрыева»

Навуковы кіраўнік – Хмара В. А.

ПРОСТЫЯ СКАЗЫ Ў АПОВЕСЦІ ВАСІЛЯ БЫКАВА «ЗНАК БЯДЫ»

Анатацыя. Артыкул «Простыя сказы ў аповесці Васіля Быкава «Знак бяды» прадстаўляе сабой самастойнае даследаванне, якое ўключае выяўленне і правядзенне аналізу ў адпаведнасці са структура-семантычнай класіфікацыяй простых сказаў ў аповесці Васіля Быкава «Знак бяды». У артыкуле даказана, што з дапамогай розных відаў простых сказаў можна выявіць асаблівасці стылю пісьменніка, яго мастацкія адметнасці. Дадзены матэрыял актуальны для настаўнікаў беларускай мовы і літаратуры.

Паводле адносін зместу да рэчаіснасці (паводле мадальнасці) вылучаюцца сказы:

1) сцвярджальныя. У сцвярджальных сказах названыя падзеі або з’явы ўсведамляюцца як рэальна існуючыя ці магчымыя [1, с. 204].

2) адмоўныя. Названыя падзеі або з’явы ў адмоўных сказах усведамляюцца як рэальна не існуючыя ці немагчымыя. Сродкам адрознення сцвярджальных і адмоўных сказаў служаць найперш часціцы не, ні. У сцвярджальных сказах яны адсутнічаюць, у адмоўных – прысутнічаюць. Таксама наяўнасць адмоўных займеннікаў і прыслоўяў адрознівае простыя адмоўныя і сцвярджальныя сказы [2, с. 164].

Разгледзім прыклады з твора В. Быкава, якія ілюструюць наяўнасць сцвярджальных сказаў:

Знаёмы дымок ад яго самакруткі струменіў цераз паркан па ветры [3, с. 3]. У небе з-за хмар прарэзаўся востры краёчак сонца і бліснуў на абшар знянацкім святлом [3, с. 3].

Як відаць з прыведзеных намі прыкладаў, простыя сцвярджальныя сказы пашыраны ў творах В. Быкава. Але яго творы вельмі яскравыя, выразныя, бо аўтар карыстаецца не толькі аднымі сцвярджальнымі сказамі. Намі зафіксавана шмат простых адмоўных сказаў у аповесці.

З дарогі ж не было чутно ніводнага гуку [3, с. 3]. Не палілі сёння [3, с. 3]. І няма чаго казаць [3, с. 3].

Пры характарыстыцы сказа (адмоўны ці сцвярджальны) трэба ўлічваць іх змест, таму што некаторыя сказы з адмоўнымі часціцамі маюць сцвярджальны сэнс.

У выпадку, калі часціца не ўжываецца перад абодвума кампанентамі састаўнога дзеяслова выказніка, у спалучэннях з безасабова-прэдыкатывым словам нельга, а таксама ў спалучэннях хто не (хто ні), куды не (куды ні), як не (як ні) і г. д. Такіх сказаў у аповесці намі заўважана не было.

Прааналізаваўшы твор В. Быкава, мы прыйшлі да наступных вывадаў: калі гаварыць пра частотнасць ужывання простых сказаў паводле характару выражэння адносін да рэчаіснасці, то трэба адзначыць, што большасць зафіксаваных у творы сказаў адносяцца да простых сцвярджальных сказаў. Простыя адмоўныя сказы назіраюцца у меншай колькасці, але ўжыты яны вельмі дарэчна. Усё гэта дапамагае аўтару ўсебакова раскрыць унутраны свет герояў, стварыць сапраўдны шматгранны мастацкія вобразы ў аповесці [4].

Паводле мэты паведамлення (камунікацыйнага прызначэння) сказы бываюць:

1) апавядальныя. Гэта самы распаўсюджаны тып сказаў. Яны паведамляюць пра падзеі, з’явы, факты рэчаіснасці, якія сцвярджаюцца або адмаўляюцца, бываюць рэальна і ірэальна-мадальнымі. Апавядальныя сказы адрозніваюцца спецыфічнай апавядальнай інтанацыяй, якая вызначаецца лёгкай павышэннем тону ў пачатку сказа, лагічным выдзяленнем асобных яго членаў і спакойным паніжэннем тону ў канцы сказа [5, с. 68].

Свянткоўскі павярнуўся да Сцепаніды [3, с. 6]. Ззаду на ліпе ціха гайдалася патрывожаная ёю галіна з некалькімі зрудзелымі лісткамі [3, с. 8].

У апавядальных сказах пераважае прамы парадак слоў. У такіх сказах пашыраны дзеясловы абвеснага і ўмоўнага ладу 1, 3 асобы і адсутнічаюць словы з яркай эмацыйна-экспрэсіўнай афарбоўкай.

А тады звалілася ліха на Петрака [3, с. 13]. Сказалі падлогу вымыць [3, с. 4].

Сярод апавядальных сказаў вылучаюць: уласнаапавядальныя (паведамляюць пра розныя з'явы і падзеі) і апісальна-апавядальныя (паведамляюць пра з'явы, падзеі, і даюць ім характарыстыку).

Тым часам амаль развіднела [3, с. 2]. *Дужа напалохаўшыся тады, Сцепаніда забратала Бабоўку і падалася расцяробамі ў Баранні Лог* [3, с. 4]. *Карова, спаважна ступаючы, сышла з адхону ўніз у канаву* [3, с. 1].

2) Пытальныя сказы. У такіх сказах інфармацыя арганізуецца праз заключанае ў іх пытанне, звернутае да каго-небудзь з мэтай схіліць яго выказацца адносна тых ці іншых з'яў і падзей. Для такіх сказаў характэрна пытальная інтанацыя, павышаны тон на слове, якое звязана са зместам пытання, пытальныя словы (займеннікі, прыслоўі, часціцы) і размяшчэнне слоў, звязаных з пытаннем (найчасцей у пачатку сказа). Асаблівасцю пытальных сказаў з'яўляецца інтанацыя і парадак слоў.

У афармленні пытальных сказаў удзельнічаюць [5, с. 70]:

1) пытальныя займеннікі (хто, што, які...). *Што там насыплецца?* [3, с. 6]. *Што ты заядаешся?* [3, с. 8].

2) пытальныя прыслоўі (дзе, куды, адкуль, чаму...). *Дзе ён возьме яму гарэлкі?* [3, с. 3]. *Ды дзе цяпер Федзька?* [3, с. 4].

3) пытальныя часціцы ў спалучэнні з інтанацыяй (ці, хіба, няўжо):

Ці, можа, баба твая? [3, с. 3].

4) парадак слоў. Гэта пастаноўка слова, з якім звязаны сэнс выказвання ў пачатку або ў канцы сказа. *Чытай прыказ? Паняў?* [3, с. 5].

А чаго ім тут ездзіць? [3, с. 6].

Дастаткова часта ў творах аўтара ўжываюцца пытальныя сказы і іх падгрупы. Сярод пытальных сказаў выдзяляюцца ўласнапытальныя, пытальна-рытарычныя і пытальна-пабуджальныя. Ва ўласнапытальных сказах заключаецца пытанне, якое патрабуе абавязковага адказу.

Але чаму ён вярнуўся, чаму не збегаў на Выселкі? – Што, паны, шукаеце? [3, с. 11]. *І якая халера ў іх здарылася?* [3, с. 11].

У пытальна-рытарычных сказах заключаецца пытанне, якое не патрабуе адказу, таму што адказ у іх вядомы са зместу:

Хто гэта хворы? Ты? [3, с. 5]. *Чаго ж бедаваць? Радавацца нада!* [3, с. 12]. *Што ж гэта робіцца?!?* [3, с. 13].

Пытанне заключанае ў пытальна-пабуджальных сказах, выражае просьбу, пажаданне або прапанову выканаць тое ці іншае дзеянне [6, с. 69]. *Варум нікс млеко?* [3, с. 5]. *Ну?* [3, с. 14].

Пытальныя сказы з'яўляюцца ў цэлым экспрэсіўнымі і часцей за ўсё ў творах В. Быкава ўжываюцца ў мове галоўных герояў. Вельмі шмат пытальных сказаў у рэпліках Петрака, у дыялогах Петрака і паліцаяў. Зафіксаваны наступныя прыклады, што падцвярджаюць названы факт.

Твой жа сыноч дзе? У Краснай Арміі бытта? Сталіна бароніць?? [3, с. 9]. *Куды разбеглася, пытаю??* [3, с. 16].

3) пабуджальныя. Пабуджальнымі называюцца сказы, у якіх выражаецца волевыяўленне таго, хто гаворыць. Такія сказы выражаюць пабуджэнне да дзеяння. Гэта можа быць заклік, загад, запрашэнне, просьба, парада, перасцярога. Для разглядаемых сказаў характэрна пабуджальная інтанацыя з павышэннем тону на членах сказа, якія афармляюць пабуджэнне, форма выказніка (загадны лад, формы іншых ладоў і часоў дзеяслова ў спалучэнні з інтанацыяй, інфінітыў у спалучэнні з інтанацыяй), часціцы (хай, няхай, давай, дай):

Хай возіць [3, с. 2]. *Маўчы! Ладзь яешню!* [3, с. 3].

Пабуджальныя сказы бываюць уласна-пабуджальныя (сказы, якія маюць канкрэтнага адрасата): *А ты дастань! Купі! Выменяй!* [3, с. 10]; *Вядзі!* [3, с. 16]. *Давай стаў на галасаванне* [3, с. 12] і пажадальныя (пажаданне не скіравана да канкрэтнай асобы) [5, с. 70]. Да гэтай групы можна аднесці наступныя сказы-прыклады: *«Вышэй сцяг індустрыялізацыі!»* [3, с. 13]. *«На новыя рэйкі!»* [3, с. 13].

Зыходзячы з фактычнага матэрыялу, сабранага на базе твора В. Быкава, можна зрабіць вывад пра тое, што найбольш распаўсюджанымі простымі сказамі паводле мэты паведамлення, з'яўляюцца апавядальныя сказы. Значна радзейшымі – простыя пабуджальныя сказы. І найменшую групу сказаў (паводле мэты паведамлення) складаюць простыя пытальныя сказы.

Паводле інтанацыі (эмацыйна-экспрэсіўнай афарбоўкі) сказы падзяляюцца на няклічныя (нейтральныя) і клічныя (эмацыйна афарбаваныя). Яны адрозніваюцца тым, што ў клічных сказах пры дапамозе клічнай інтанацыі, якая характарызуецца павышэннем тону на члене сказа, звязаным з выражэннем пачуцця, пры дапамозе часціц, выклічнікаў, займеннікаў і прыслоўяў у ролі ўзмацняльных часціц выражаюцца эмацыйныя адносіны моўцы (ласка, заклік, захапленне, радасць, згода, упэўненасць, здзіўленне, пагроза і г. д.) да таго, пра што гаворыцца: *Нельга ж так! Не па-людску гэта! Не па-бальшавіцку! Гэта ж перагіб!* [3, с. 15].

Клічнымі бываюць апавядальныя, пыталыныя і пабуджальныя сказы.

Апавядальна-клічныя, пыталына-клічныя і пабуджальна-клічныя сказы адрозніваюцца ад апавядальных, пыталыных і пабуджальных толькі эмацыйнай насычанасцю. Таму не ўсе моваведы вылучаюць клічныя сказы ў асобны тып, а лічаць іх разнавіднасцю тыпаў сказаў па мэце выказвання.

Кожны асобны сказ як адзінка сінтаксісу ўжо на функцыянальна-камунікатыўным узроўні мае агульныя прыметы з іншымі сказамі. Аднымі сказамі мы паведамляем пра факты рэчаіснасці, іншыя заключаюць у сябе пытанне да суразмоўцы, трэцяя дазваляюць загадаць, выканаць якое-небудзь дзеянне [5, с. 67]. Апрача інтанацыі, важную ролю ў выражэнні пачуццяў адыгрываюць:

– эмацыянальныя выклічнікі: – *Ай-яй! Што ж гэта робіцца?!* [3, с. 16].

– эмацыянальна-экспрэсіўныя часціцы: *Хай усё прыбяруць.* [3, с. 5]. *Ага – вымятаюцца-такі!* [3, с. 17].

– займеннікі і прыслоўі: – *Быстра! Быстра, стары бальшавіцкі корч!* [3, с. 22].

– спалучэнне выклічнікаў з часціцамі: *Ой, гэта ж бяда сталася* [3, с. 18].

Адзначым, што твор «Знак бяды» характарызуецца вялікай колькасцю дыялогаў. А дыялагічная мова заключае ў сабе шмат простых пабуджальна-клічных сказаў. Толькі на адной, абранай намі старонцы анлайн тэксту, мы зафіксавалі 10 такіх сказаў, напрыклад:

Яна сказала яму і сабе – скулля! Нельзя! Нельзя, сказаў! Анютка! Цётка Сцепаніда! Старайся, паршывец! [3, с. 17].

Зрабіўшы аналіз простых сказаў паводле мэты паведамлення і інтанацыйнага афармлення, мы можам з упэўненасцю сказаць, што аповесць, як любы мастацкі твор, будуюцца на падмурку апавядальных простых сказаў, але аўтар малюе слоўную наглядную карціну менавіта з дапамогай пыталыных і пабуджальна-клічных сказаў, што дапамагае чытачу ўвесь час знаходзіцца ў напружанні. Ужыванне разнастайных простых сказаў у творы дапамагае пісьменніку больш аўтарытэтна і выразна будаваць свой стыль.

Галоўныя члены сказа могуць мець пры сабе залежныя словы або ўжывацца без іх. У адпаведнасці з гэтым сказы падзяляюцца на неразвітыя і развітыя. Сказы, якія складаюцца толькі з галоўных членаў ці аднаго галоўнага члена (калі сказ аднастайны), называюцца неразвітымі [7, с. 132]. Прывядзём прыклады неразвітых сказаў з аповесці, якімі аўтар не надта захапляецца, ужывае іх акуратна, дарэчна, прадумана:

Ранейшае знікла [3, с. 8]. *Баба прыйшла* [3, с. 3].

Сказы, у якіх галоўныя члены паясняюцца даданымі, называюцца развітымі. Развітых простых сказаў у аповесці даволі многа. Яны адыгрываюць важную ролю:

Пятрок з вёнкам кінуўся ў сенцы [3, с. 6]. *У яе пыльным прыцемку аслупянела стаяла Сцепаніда* [3, с. 6].

Па паўнаце рэалізацыі структурнай схемы сказы падзяляюцца на поўныя і няпоўныя. Поўныя сказы (аднастайныя ці двухстайныя) – сказы, у складзе якіх ёсць усе неабходныя для дадзенай структуры члены [9, с. 34]. Прывядзём некалькі прыкладаў простых поўных сказаў, якія мы абралі ў аповесці Васіля Быкава:

Без самагону ў гэтым жыцці прападзеш [3, с. 3].

Толькі ля варот хлява ў нізкім месцы блішчэла гнойная лужына [3, с. 4].

Няпоўным называецца такі сказ, у якім апушчаны той ці іншы член. Гэтыя члены лёгка ўзнаўляюцца з кантэксту ці пэўнай сітуацыі. Пропуск члена сказа з'яўляецца структурнай неабходнасцю і не парушае сінтаксічныя нормы ў яго будове, не ўскладняе разумення выказвання. Пра непаўнату сказа сведчыць асобная інтанацыя, невялікая паўза, якая звычайна абазначаецца працяжкай.

Няпоўныя сказы дзеляцца на асобныя тыпы паводле сферы ўжывання; характару зносін (маналог ці дыялог); паводле ўзаемасувязі з кантэкстам. У залежнасці ад сферы ўжывання няпоўныя сказы дзеляцца на сітуацыйныя і кантэкстуальныя [2, с. 35].

Сітуацыйныя няпоўныя сказы – гэта адзін з распаўсюджаных тыпаў няпоўных сказаў, у якіх апушчаны той ці іншы член сказа ўзнаўляецца пры пэўнай сітуацыі. Сама абстаноўка размовы падказвае суразмоўцам паняцці, неабходныя для разумення, але лексічна не выражаныя. Такія сказы ўжываюцца ў гутарковым стылі. Дзеяслоў у такіх сказах адсутнічае, яны звычайна складаюцца з аднаго слова [10, с. 39]. – *А што, сход?* – *Не, не сход.* – *Цяперака?* – *Ну* [3, с. 13]. – *Парсюка? Таксама* [3, с. 19].

Кантэкстуальныя няпоўныя сказы – гэта такія сказы, у якіх адсутнічаюць словы, што з’яўляюцца неабходнымі членамі сказа і ўжо згадваліся ў папярэднім кантэксце. Сярод кантэкстуальных вылучаюцца сказы, у якіх прапушчаны дзейнік. Выказнік у сказах апускаецца значна радзей. Таксама ў такіх сказах бывае апушчана дапаўненне. Кантэкстуальныя сказы могуць быць без абодвух галоўных членаў [5, с. 37]. – *Скажуць, дык што ж* [3, с. 5]. – *Ах, газы! Смех адзін – газы!* [3, с. 4].

Сказы, у структуры якіх нельга выдзеліць ні галоўных, ні даданных членаў, называюцца словамі-сказамі:

– *Яно так. Але ж...* [3, с. 14]; – *Ядры яе маць!* [3, с. 16]; – *Не-е. Яшчэ не* [3, с. 19]. – *А хоць што!* – *Цыц!* [3, с. 22].

Асобае месца ў тыпалогіі простага сказа займаюць эліптычныя сказы. Тэрмін «эліптычныя сказы» часта выкарыстоўваецца замест тэрміна «няпоўныя сказы»; ён абазначае разнавіднасць няпоўных сказаў; таксама служыць назвай сказаў, што падобныя да няпоўных [7, с. 77].

У эліптычных сказах адсутнічае дзеяслоў-выказнік, які не ўзнаўляецца з кантэксту і не падказваецца сітуацыяй. Дзеянне ці стан выражаецца ўсёй структурай сказа. Спецыфічная асаблівасць эліптычных сказаў – адсутнасць выказніка, які не ўпамінаецца ў кантэксце, гэта значыць ён не з’яўляецца неабходным для перадачы пэўнага паведамлення.

Госці ў хаце [3, с. 6]. *Яна языком толькі* [3, с. 5].

Як намі ўжо было адзначана, у творы «Знак бяды» В. Быкаў карыстаецца як простымі поўнымі сказамі, так і няпоўнымі простымі сказамі. Простыя няпоўныя сказы вельмі распаўсюджаны ў творы. Аўтар вельмі дарэчна ўжывае такі від сказаў для перадачы размовы герояў, выкарыстоўваючы гутарковы стыль, таму мова твора вельмі насычаная, жывая. Манера пісьма В. Быкава няпростая, застаўляе чытача ўвесь час быць уважлівым, не губляць сувязь з героямі. «Быкаўскае» слова важнае, прадуманае, адказнае [4].

Сказ складаецца з галоўных членаў (дзейніка і выказніка) і даданных, якія адносяцца да дзейніка і разам з ім утвараюць састаў дзейніка, або да выказніка і разам з ім утвараюць састаў выказніка. У залежнасці ад таго, колькі ў сказе галоўных членаў, ён можа быць двухсастаўным або аднасастаўным [8, с. 11].

Просты сказ, у якім ёсць састаў дзейніка і састаў выказніка, называецца двухсастаўным. Прааналізаваўшы твор В. Быкава, прыходзім да высновы, што простыя двухсастаўныя сказы (неразвітыя, развітыя, ускладненыя) адны з самых распаўсюджаных сярод простых сказаў. Прыкладзём прыклады:

Хата яшчэ пастаіць [3, с. 1]. *А хто бульбу выбіраць будзе?* [3, с. 5].

Той узбег на абочыну, спыніўся, таксама пазнаў яе і борздзенька заматляў хвостом [3, с. 2].

Відавочна, што двухсастаўныя сказы ўжываюцца ў творы часта і дапамагаюць аўтару намаляваць падрабязную слоўную карціну таго, што адбываецца.

Аднасастаўным называецца такі сказ, у якім ёсць толькі адзін граматычны састаў галоўнага члена, суадноснага з дзейнікам або выказнікам. Другі член не ўзнаўляецца і не падразумяецца.

Па граматычнаму выражэнню галоўнага члена, з улікам семантычных прымет вылучаюць дзеяслоўныя і іменныя аднасастаўныя сказы. Дзеяслоўныя падзяляюцца на: пэўна-асабовыя, няпэўна-асабовыя, абагульненыя-асабовыя, безасабовыя.

Паспрабуем выявіць, наколькі часта і з якой мэтай ужывае В. Быкаў такія сказы ў апавесці.

Пэўна-асабовыя сказы. Галоўны член выражаны дзеясловам у асабовай форме, што ўказвае на пэўную дзеючую асобу [11, с. 212].

Усе даследчыкі (Бурак Л. І., Сцяцко П. У., Яўневіч М. С. і інш.) лічаць, што галоўны член пэўна-асабовых сказаў выражаецца дзеяслоўнымі формамі: 1-й асобы адзіночнага і множнага ліку цяперашняга і будучага часу абвеснага ладу [12, с. 172].

Чакаю [3, с. 2]. *Абыдуся!* [3, с. 3]. *Цябе не спытала...* [3, с. 7].

2-й асобы адзіночнага і множнага ліку цяперашняга і будучага часу абвеснага і заганнага ладу [12, с. 172].

Купі! Выменяй – Ідзі! [3, с.3]. *Як тут жыць будзеш?* [3, с. 5].

Так што рыхтуйся! [3, с. 7].

Як бачым, пэўна-асабовых сказаў вельмі многа ў творы. Напэўна таму, што пэўна-асабовыя сказы часцей за ўсё ўжываюцца ў гутарковым стылі, а ў аповесці прысутнічае шмат дыялогаў.

Няпэўна-асабовыя сказы. Дзеянне ў такіх сказах ўтварае няпэўная або невядомая асоба, а выказнік выражаецца дзеясловам ў форме 3-й асобы множнага ліку прошлага часу [13, с. 128]. Вытворцы дзеяння ў няпэўна-асабовых сказах існуюць рэальна, але сказы называюцца так, таму што дзеючая асоба канкрэтна не названа і мысліцца няпэўна.

У мове твора В. Быкава няпэўна-асабовыя сказы таксама займаюць адметную ролю.

Прыехалі і паедуць [3, с. 4]. *Мост ладзяць* [3, с. 3].

Можна адзначыць, што камунікатыўная роля няпэўна-асабовых сказаў заключаецца ў тым, што з іх дапамогай выражаецца паведамленне, канстатацыя рэальнага факта дзеяння з праяўленнем абыхавасці да паведамлення пра дзеяча [6, с. 216].

Абагульна-асабовых сказаў мы не заўважылі, магчыма таму, што яны найбольш характэрны для прыказак і прымавак, а сярод герояў ніхто не ўжываў іх у мове.

Безасабовыя сказы. Галоўны член такіх аднасастаўных сказаў суадносіцца з выказнікам двухсастаўнага сказа і абазначае дзеянне, стан незалежна ад утваральніка дзеяння (суб'екта-дзеяніа няма і ён не падразумяецца) [14, с. 114]. Безасабовыя сказы адлюстроўваюць атмасферна-метэраалагічныя з'явы прыроды, унутраны стан чалавека, стыхійныя праявы прыродных сіл, абазначаюць дзеянні, звязаныя з уяўленнямі пра лёс, наканаванасць. Адсутнасць дзеючай асобы ў такіх сказах можна растлумачыць тым, што ў безасабовых сказах няма пабуджальных сказаў [9, с. 219]. Такімі відамі сказаў ў аповесці аўтар карыстаецца даволі часта і ўдала. Вось, некаторыя прыклады:

У хаце ўвогуле было цёпла [3, с.10]. *Тым часам амаль развіднела* [3, с. 19].

Аналізуючы твор, мы пераканаліся, што семантыка-стылістычныя магчымасці безасабовых сказаў надзвычай шырокія. Пры дапамозе безасабовых канструкцый аўтар апісвае станы, якія характарызуюцца неўсвядомленасцю, нематыраванасцю. Такі тып сказаў надае дзеянню асобае значэнне лёгкасці, выдзяляе дзеянне ці стан безадносна да якога-небудзь дзеяча. Гэта садзейнічае шырокаму, дарэчнаму выкарыстанню безасабовых сказаў у мове мастацкай літаратуры, выдзяляе стыль В. Быкава [15].

Сярод аднасастаўных сказаў, якія характарызуюць мову аповесці сустракаюцца і назыўныя аднасастаўныя сказы (з адным галоўным членам-дзеяніа). Такімі сказымі аўтар сцісла апісвае абстаноўку, ужывае іх пры характарыстыцы найбольш выразных прымет, з'яў, падзей, якія хутка змяняюцца. Адзначым, што ўжыванне такіх відаў сказаў у аповесці не пашырана.

Галавацпства! [3, с. 7]. *Млеко!* [3, с. 9]. *Галота.* [3, с. 7]. Назыўныя сказы характарызуюцца фрагментарнасцю і большай ёмістасцю выражэння зместу. Іх лаканізм абумоўлівае перадачу шырокага агульнага зместу і экспрэсіўнасць сказаў [16, с. 17].

Аднасастаўнымі сказымі з галоўным членам у форме выказніка аўтар карыстаецца для таго, каб засяродзіць увагу на дзеянні безадносна, хто яго выконвае. Такім чынам, на аснове зафіксаваных намі прыкладаў, мы можам адзначыць, што ў сваіх творах В. Быкаў у роўнай меры ужывае як простыя двухсастаўныя сказы, так і простыя аднасастаўныя сказы і іх падгрупы.

У мове аповесці «Знак бяды» В. Быкава назіраецца вялікая колькасць аднасастаўных сказаў. Намі было сабрана і прааналізавана 295 адзінак аднасастаўных сказаў, сярод якіх амаль палова – пэўна-асабовыя сказы.

У аповесці В. Быкава прысутнічаюць усе тыпы (і іх падгрупы) простых сказаў паводле будовы граматычнай асновы, аб чым сведчаць прыведзеныя вышэй прыклады.

Простыя сказы бываюць няўскладненыя і ўскладненыя. Неразвітыя і асабліва развітыя сказы з дадатковым выказваннем, паведамленнем пра разнастайныя факты, з'явы, падзеі аб'ектыўнай рэчаіснасці – называюць ускладненымі. Ускладняюць структуру простага сказа аднародныя і адасобленыя члены сказа, пабочныя і ўстаўныя канструкцыі, звароткі і параўнальныя звароты, выклічнікі [17, с. 320].

Няўскладненым сказ называецца, калі ў ім адсутнічаюць аднародныя члены сказа, адасобленыя члены сказа, параўнальныя звароты, устаўныя ці пабочныя канструкцыі [2, с. 135]. У аповесці намі зафіксавана няшмат прыкладаў, якія можна аднесці да простых няўскладненых сказаў:

Перадавая льнаводка на сходах выступала [3, с. 12]. *Гуж нядобра зарагатаў на ягоны выпадак* [3, с. 4].

Затое мы зафіксавалі вялікую колькасць простых ускладненых сказаў, якія дапамагаюць зрабіць апісанне больш поўным, больш тонка адчуць настрой герояў, уявіць канкрэтным дзеянне, рухі, размову.

У працы мы засяродзім увагу на ўжыванні Васілём Быкавым адасобленых членаў сказа, прыдаткаў, звароткаў, параўнальных зваротаў, пабочных і ўстаўных канструкцый у творы «Знак бяды».

Да таго ж адзначаецца, што адасобленыя члены сказа разглядаюцца у якасці аднаго са шляхоў развіцця і ўдасканалення той ці іншай літаратурнай мовы, таго ці іншага індывідуальнага стылю [2, с. 193].

У тэксце мы зафіксавалі больш за 150 простых ускладненых сказаў. У асобную вялікую групу выдзелім сказы з аднароднымі і адасобленымі членамі: азначэннямі, акалічнасцямі, дапаўненнямі, прыдаткамі. З іх найбольш сказаў з адасобленымі акалічнасцямі, выражанымі дзеепрыслоўнымі зваротамі, адасобленымі азначэннямі, выражанымі дзеепрыметнымі зваротамі, а таксама сказаў з аднароднымі выказнікамі.

Пастушок між тым азірнуў з дарогі свой невялічкі статак, ляснуў у паветры пугай і, падышоўшы бліжэй, моўчкі сеў на ўскрайку дарогі [3, с. 3]. *Каландзёнак з нязрушнай паныласцю на белабрысым твары ўзяў пачастунак і тупа зыркнуў на гаспадыню* [3, с. 12].

З прааналізаванага матэрыялу можна зрабіць вывад, што пры дапамозе адасобленых канструкцый у тэксце выражаюцца разнастайныя эмоцыі і пачуцці. Ускладненыя сказы робяць тэкст больш складаным з граматычнага і сінтаксічнага боку, бо дапамагаюць паказаць разнастайныя бакі дзеяння, дапаўняюць і пашыраюць яго. Яшчэ адной умовай ужывання ў мастацкіх тэкстах простых ускладненых сказаў з'яўляецца іх стылістычная роля. Яна заключаецца ў пашырэнні сэнсавай дакладнасці, сцісласці і лаканічнасці мовы. Дзеепрыслоўныя і дзеепрыметныя звароты выкарыстаны аўтарам вельмі прадумана, таму яны даюць магчымасць выразна перадаць дэталі, па-мастацку абмалёўваюць дзеянне, што павялічвае вобразнасць мастацкага апавядання.

Другую групу складаюць сказы са звароткамі, якіх таксама шмат у мове твора. Зваротак – слова ці спалучэнне слоў са значэннем асобы ці прадмета, да якіх звяртаюцца ў размове. Па вызначэнню Л.І. Бурака, адрасатам гутаркі часцей за ўсё бывае асоба, якую называюць па імені, прозвішчу, роду заняткаў, пасадзе, узросту, сваяцтву, якой-небудзь знешняй або унутранай прыкмеце [18, с. 186].

Звароткі выконваюць у сказах намінацыйную і эмацыянальна-ацэначную функцыю. Спецыфічная асаблівасць зваротка – ён граматычна не звязаны з членамі сказа [18, с. 131]. У тэксце разглядаемага намі мастацкага твора мы выявілі розныя групы звароткаў. Асобы, да якіх звяртаюцца па імені: – *Сцюдзёна, Яначка?* [3, с. 1]. *Пятрок, немцы...* [3, с. 4].

Прозвішчы: – *Пані Багацька!* – *зноў гукнуў яе Святкоўскі* [3, с. 16]. – *Познішся, Ганчарык!* [3, с. 12].

Пасадзе: – *Пан ахвіцэр, няхай мне аддадуць яе* [3, с. 11]. – *Што, паны, шукаеце?* [3, с. 11]. *Таварыш старшыня, колькі вы раскулачылі?* [3, с. 17].

Узросце: – *Якая справядлівасць, цётка?* [3, с. 15]

Сваяцтву: – *Мама, а куды гэта яны?* [3, с. 17] – *Дык па нуждзе ж, сыноч...* [3, с. 18].

Якой-небудзь знешняй ці ўнутранай прымеце: – *Баба, не спіш?* [3, с. 4]. – *Каб ты здох, злыдзень!* [3, с. 7]. – *Куды ідзеш, акцыявістка?* [3, с. 28].

Да розных адушаўлёных істот: – *Дзюдзя, дзюдзя, во сюды... Цяпер сюды. Во добра, дзюдзя* [3, с. 6] – *Рудзька, прэч! Прэч ты, шчанюк!* [3, с. 20].

На пісьме зваротак аддзяляецца коскай або клічнікам (пры павышанай інтанацыі) [18, с. 137]. Разгледзеўшы прыклады з тэксту, мы можам зрабіць вывад, што звароткі з'яўляюцца адным са сродкаў паказу выяўленчай выразнасці паведамлення, што садзейнічае іх шырокаму выкарыстанню ў мове мастацкай літаратуры. Няцяжка заўважыць, што ў аповесці зваротак пераважна ўжываецца ў простае мове, у дыялогу і выконвае разнастайныя функцыі. Звароткі выражаюць ветлівасць, грубасць, іронію ці сарказм: – *Паночкі, каб прыкурыць* [3, с. 7]. – *Пятрок, хадзі сюды* [3, с. 24]. – *І табе тожа, прадажнік!* [3, с. 22].

У творы звароткі з'яўляюцца адным з моўных сродкаў выражэння экспрэсіі.

Асобнай групай можна выдзеліць і простыя сказы з пабочнымі канструкцыямі. Гэта граматычна не звязаныя з членамі сказа словы або словазлучэнні, што выражаюць адносіны гаворчай асобы да выказваемай думкі: парадак думак, радасць, упэўненасць, заўвагі [19, с. 138]. Пабочныя канструкцыі не ўжываюцца самастойна і ізалявана ад сказа. Яны заўсёды функцыянуюць толькі ў сказе.

Некаторыя даследчыкі лічаць, што пабочныя канструкцыі ўключаюцца ў сказ пры дапамозе суадноснай (інтрадуктыўнай) сувязі, якая рэалізуецца па сэнсе, вызначаючыся зместам увасобленага ў сказе паведамлення [6, с. 196].

Пабочныя словы, спалучэнні слоў і сказы маюць мадальнае значэнне, служаць для выражэння эмацыянальна-ацэначных адносін таго, хто гаворыць, да выказвання, да фактаў, пра якія паведамляецца, або ўказваюць на крыніцу паведамлення, на паслядоўнасць і сувязь думак і інш.:

І праўда, услед за сабакам на насыпцы з'явіўся даўганогі падлетак у зашмальцаванай, з чужога пляча кашулі і з пугаю ў руках [3, с. 2]. *Напэўна, усё астатняе належала тут мінуламу, скаронаму тленам і небыццём* [3, с. 3].

Пабочныя канструкцыі на пісьме выдзяляюцца коскамі: *Яна ж, аднак, не разумела нічога* [3, с. 3].

Не можам не заўважыць у тэксце аповесці і ўстаўных слоў, сказаў, спалучэнняў слоў. Яны ўводзяцца аўтарам для ўзбагачэння і пашырэння зместу твора. Устаўныя канструкцыі – інтанацыйна адасобленыя словы, спалучэнні слоў і сказы ўводзяцца (устаўляюцца) у сказ для выражэння розных дадатковых заўваг, што паясняюць, удакладняюць і развіваюць змест асноўнага выказвання [11, с. 20].

Зазначым, што В. Быкаў ужывае ўстаўныя канструкцыі нячаста, пераважна ў складаных сказах. У простых сказах аповесці устаўных слоў ці сказаў абмежаваная колькасць: *Сцепаніда злезла з адхону (чаго ж тырчэць без патрэбы) і памалу пайшла за каровай* [3, с. 1].

На пісьме ўстаўныя канструкцыі выдзяляюцца коскамі, працяжнікамі і дужкамі: – *Ботаў няма, – сказаў ён і ўстаў з-за стала – худы, невялічкі, з запалымі врудзямі стары* [3, с. 15].

Аздоблены тэкст аповесці «Знак бяды» і параўнальнымі зваротамі. Узаемадзеянчаючы з іншымі моўнымі сродкамі ў кантэксце, параўнанні набываюць дадатковае сэнсавое і стылістычнае адценне. Пісьменнік ужывае іх як адзін з актыўных сродкаў рэалізацыі ідэйна-мастацкай задумы, яны выяўляюць істотныя бакі вобразна-асацыятыўнага мыслення пісьменніка, выконваюць складаную мастацка-эстэтычную функцыю.

Па вызначэнні «Беларускай граматыкі» роля параўнальных зваротаў заключана ў супастаўленні прадметаў ці з'яў, заснаваных на падабенстве [6, с. 172]. Параўнанні ўжываюцца аўтарам для характарыстыкі герояў аповесці, нежывых прадметаў, для стварэння пейзажных замалёвак. З дапамогай параўнальных зваротаў аўтар мае магчымасць больш ярка і наглядна ахарактарызаваць прадмет (дзеянне) ці яго прымету шляхам супастаўлення, параўнання іх з больш тыповым носьбітам той ці іншай якасці, уласцівасці, з больш тыповай прыметай [20, с. 115]. Гуж тым часам, нібы жорнамі, перамолваючы пашчэнкамі кус хлеба з салам, зноў наліў шклянку [3, с. 4]. Гуж выпрабавальна паглядзеў на яе і, нібы вожык, пагрозліва чмыкнуў носам [3, с. 14].

Як бачна з прыкладаў, параўнальныя звароты носяць вобразны характар і ў аповесці выкарыстоўваюцца як эмацыянальна-выразны сродак.

Выявіўшы і правёўшы аналіз простых сказаў ў адпаведнасці са структура-на-семантычнай класіфікацыяй ў аповесці В. Быкава «Знак бяды», мы прыйшлі

да наступных вывадаў: прааналізаваны твор змяшчае ў сабе не проста шматлікія простыя сказы, а на яго аснове можна вывучаць просты сказ у розных яго праяўленнях. Частотнасць ужывання простых сказаў даволі высокая. Мы знайшлі ў аповесці апавядальныя, пыталныя, пабуджальныя, клічныя, няклічныя, сцвярджальныя і адмоўныя; двухсастаўныя і аднасастаўныя (пэўна-асабовыя, няпэўна-асабовыя, безасабовыя, назыўныя); неразвітыя і развітыя; поўныя і няпоўныя; ускладненыя і няўскладненыя сказы. А гэта яшчэ адно падцверджанне таго, што В. Быкаў – сапраўдны майстар мастацкага слова, ён мае свой адметны аўтарскі стыль, які заварожвае чытача сваёй праўдзівасцю, перадачай сюжэта блізка да рэальнасці. У творы пастаянна ўжываюцца дыялогі, якія з дапамогай простых сказаў выпісаны вельмі тонка; сказы падабраны ў адпаведнасці з мовай герояў, перадаюць характары гаворачых, іх настрой і намеры. Усе разнавіднасці простых сказаў, якія мы вылучылі ў аповесці, характарызуюць мову твора надзвычай яркай, асаблівай, напісанай сапраўдным геніем беларускага слова.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Сцяцко, П. У. Слоўнік лінгвістычных тэрмінаў / П. У. Сцяцко, М. Ф. Гуліцкі, Л. А. Антанюк. – Мінск : Выш. шк., 1990. – 222 с.
2. Рамза, Т. Р. Сінтаксіс : тэарэтычны курс : вучэб. дапам. / Т. Р. Рамза. – Мінск : БДУ, 2006. – 200 с.
3. В. Быкаў. Аповесць «Знак бяды» [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://knihi.com/>. – Дата звароту : 10.06.2021–15.07.2021 г.
4. Моўны вобраз апавядальніка ў аповесцях В. Быкава. – Рэжым доступу : <http://www.bibliofond.ru/>. – Дата звароту : 20.06.2021 г.
5. Леановіч, Р. С. Беларуская мова : сінтаксіс словазлучэння і простага сказа : Вучэб. дапам. / Р. С. Леановіч. – Гродна : ГрДУ, 2002. – 118 с.
6. Сцяцко, П. У. Мовазнаўчы досвед. Ч. 1. Дыялекталогія. Сучасная мова і методыка. Анамастыка. Міжмоўныя стасункі / П. У. Сцяцко. – Гродна : ГрДУ, 2005. – С. 131–135.
7. Бурак, Л. І. Сучасная беларуская мова : Сінтаксіс. Пунктуацыя : вучэб. дапам. для філал. фак. ун-таў / Л. І. Бурак. – Мінск : Універскае, 1987. – 319 с.
8. Міхневіч, А. Я. Сінтаксіс / А. Я. Міхневіч // Беларуская мова: энцыклапедыя / пад рэд. А. Я. Міхневіча. Мінск, 1994. – С. 484–486.
9. Курс беларускай мовы : Падручнік / Л. І. Сямешка, І. Р. Шкраба, З. І. Бадзевіч. – Мн. : Універсітэцкае, 1996. – 654 с.
10. Чалюк, Н. М. Сінтаксіс беларускай мовы. Словазлучэнне. Просты сказ : вучэб. дапаможнік / Н. М. Чалюк. – Мінск : ТетраСистемс, 2004. – 208 с.
11. Малажай, Г. М. Устаўныя канструкцыі [Тэкст] / Г. М. Малажай // Беларуская мова : Энцыкл. / Пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мн., 1994. – 114 с.
12. Сучасная беларуская літаратурная мова: Марфалогія: Вучэб. дапам. / Н. В. Гаўрош, М. Ц. Кавалёва, Н. М. Нямяковіч і інш. Падагульн. рэд. праф. М. С. Яўневіча. – Мн. : Выд. Ул. М. Скакун, 1997. – 288 с.
13. Сцяцко, П. У. Мовазнаўчы досвед. Ч. 1. Дыялекталогія. Сучасная мова і методыка. Анамастыка. Міжмоўныя стасункі / П. У. Сцяцко. – Гродна : ГрДУ, 2005. – С. 131–135.
14. Беларуская мова. Усе правілы ў табліцах / уклад. Ю. М. Лембіёўскі – Мінск : Современная школа : Кузьма, 2009. – 256 с.
15. Апісанне і выяўленне безасабовых сказаў у творы В. Быкава «Знак бяды» [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://www.beldiplom.by/pravokurs104.html/> – Дата звароту : 23.07.2021 г.
16. Гаўрош, Н. В. Намінатывныя сказы ў сучаснай беларускай мове / Н. В. Гаўрош. – Мінск : Выш. шк., 1975. – 95 с.
17. Старычонок В. Дз. Беларуская мова. Школьны слоўнік-даведнік. – Мн. : Інтэрпрэссервіс. 2002. – 367 с.
18. Малажай, Г. М. Зваротак [Тэкст] / Г. М. Малажай // Беларуская мова : Энцыкл. / Пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мн., 1994. – 213 с.
19. Міхневіч, А. Я. Сінтаксіс / А. Я. Міхневіч // Беларуская мова: энцыклапедыя / пад рэд. А. Я. Міхневіча. – Мінск, 1994. С. 484–486.
20. Яўневіч, М. С., Сцяцко, П. У. Сінаксіс сучаснай беларускай мовы : Вучэб. дапаможнік для студэнтаў спец. Беларуская мова і літаратура пед. інстытутаў. – 3-е выд., дапрац. – Мн. : Вышэйшая школа, 1987. – 272 с.

PEROVA U. YU.

Secondary school No. 1 B. M. Dmitriev of Osipovichi

Scientific supervisor – Khmara O. A.

SIMPLE SENTENCES IN VASIL BYKAU'S STORY «THE SIGN OF TROUBLE»

Abstract. *The article «Simple Sentences in Vasil Bykau's Story «The Sign of Trouble» is an independent study that includes the identification and analysis in accordance with the structural and semantic classification of simple sentences in Vasil Bykau's story «The Sign of Trouble». The article proves that with the help of different types of simple words you can identify the features of the writer's style, his artistic features. This material is relevant for teachers of Belarusian language and literature.*

САВОЩЕНЯ Д. А., СТУКАЛКИНА Э. А.

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ОБРАЗА КРЫЛЬЕВ В СТИХОТВОРЕНИЯХ СИМВОЛИСТОВ В. БРЮСОВА, К. БАЛЬМОНТА, А. БЛОКА, А. БЕЛОГО

ГУО «Средняя школа № 20 г. Гродно»

Научный руководитель – Воронко Н. Н., учитель русского языка и литературы

Аннотация. *Исследуется многозначность символики крыльев в поэзии В. Брюсова, К. Бальмонта, А. Блока, А. Белого, отмечаются черты сходства и различия в интерпретации данного образа поэтами-символистами, описывается роль крыльев в создании образа лирического героя.*

Результаты исследования повышают интерес к поэтическому творчеству символистов и помогают совершенствовать навыки анализа стихотворных текстов.

Образ крыльев является одним из наиболее популярных в русской поэзии. Крылья – сложный и многозначный символ, связанный со стихией воздуха, используемый в мифологии, фольклоре и литературе. Важнейшее развитие данный образ получил в творчестве символистов, в частности в стихотворениях В. Брюсова, К. Бальмонта, А. Блока и А. Белого.

Объектом нашего исследования является образ крыльев в стихотворениях символистов. Предмет изучения – авторская символика образа крыльев. Цель исследования – изучение особенностей интерпретации образа крыльев в поэзии Брюсова, Бальмонта, Блока и Белого. Задачи исследования: 1) выявить символический смысл образа крыльев в поэтических произведениях авторов, найти черты сходства и различия; 2) описать роль крыльев в создании образа лирического героя в поэтическом мире символистов.

Актуальность исследования обусловлена необходимостью более детального изучения символики крыльев, важной для понимания идейного содержания поэтических произведений авторов. К настоящему времени написано множество статей и монографий, посвященных творчеству В. Брюсова [13], К. Бальмонта [16], А. Блока [14; 15], А. Белого [12], вместе с тем нами выявлено только два исследования, упоминающих образ крыльев в поэзии символистов. Так, Т. С. Петрова исследует мифопоэтику лексико-семантической группы «птицы» в лирике К. Бальмонта, обращая внимание на переосмысление традиционных образов птиц в системе бальмонтовской лирики, на ремифологизацию и соотношение разных мифов на интертекстуальном уровне [16]. Статья Е. Вана посвящена символике образа крыльев в русской поэзии, автор утверждает, что «в истории русской поэзии образ крыльев постепенно обогащался и достиг наивысшего символического значения в поэзии Серебряного века», и акцентирует внимание на символике данного образа в отдельных поэтических произведениях, в том числе в творчестве А. Блока [11].

Нами изучено по два поэтических сборника каждого из авторов и сделана выборка стихотворений, в которых используется образ крыльев. В результате было проанализировано 76 стихотворений Брюсова, 108 – Бальмонта, 77 – Блока, 42 – Белого.

Можно отметить несколько тематических групп, в которых авторы активно используют крылья как один из символов. Так, все четыре поэта упоминают крылья птиц и других крылатых созданий. Можно выделить ряд общих значений, которые имеет образ крыльев в данной тематической группе: полет, скорость, подвижность; свобода, преодоление границ; вдохновение; принадлежность к стихии воздуха, стремление к небесам. Данная символика прослеживается в творчестве всех четырех авторов.

Важнейшую роль образы птиц играют в поэзии Бальмонта. Поэт называет их «боги крылатые» [1], акцентируя внимание на красоте и проворстве, которое достигается благодаря «двойному размаху вольных крыл» [1]. Особенно важной является символика крыльев морских птиц: чайки и альбатроса. С образом крыльев связаны идеи силы, могущества, превосходства над окружающими, неустойчивости, даже «хищности» натуры.

Оригинально представлен образ птичьих крыльев в стихотворениях Брюсова. Наряду с традиционными для символистов образами, например, орлиными крыльями,

поэт использует своеобразные варианты, изображая города (Москву, Париж и др.): *Дремлет Москва, словно самка спящего страуса, / Грязные крылья по темной почве раскинуты* [9, с. 82].

В поэзии Белого нами отмечены традиционные для символистов образы орлиных, голубиных, лебединых крыльев, негативную семантическую нагрузку имеют крылья ворона. Чертой своеобразия можно считать особую значимость крыльев лебедя и наличие мифологического подтекста (*огненные голуби, семь лебедей Лознгрина*).

Наиболее малочисленна данная группа в лирике Блока, который использует образы крыльев голубя, лебедя, соловья. Вместе с тем в его поэзии наиболее ярко прослеживается образ «крылатого» лирического героя.

Интересным нам представляется изображение поэтами-символистами других крылатых существ, не только птиц. Так, В. Брюсов и А. Белый используют образ летучей мыши (нетопыря), причем символика данного образа очень разнообразна. Кроме того, в поэзии В. Брюсова, К. Бальмонта и А. Белого используются образы крылатых насекомых.

Второй значительной тематической группой является сказочно-мифологическая. Все четыре поэта-символиста используют образы крыльев мифических существ и сказочных героев. Можно выделить несколько подгрупп: крылья библейских персонажей, крылья существ из славянской мифологии, крылья героев античной мифологии, крылья сказочных созданий. Общими для всех авторов являются образы ангельских, архангельских крыльев. Особенно значимым образ крыльев ангела является для А. Блока. Символика данного образа сложна и многогранна. Так, ангельские крылья – символ чистоты (*«снежно-белое крыло»*), защиты (*«в твоём завернутый крыле»*), стремления к небу (*«ему до неба – взмах крыла»*), но в то же время протеста и бунта (*«Стерегите, злые звери, / Чтобы ангелам самим не поднять меня крылами...»*) [5].

В поэтическом мире Брюсова используется образ ангела, спустившегося на землю, в таком случае появляется мотив соединения небесного и земного.

В лирике Бальмонта возникает необычный образ – «призрак ангелов, их крылий», еще больше усложняющий символику мотивом нереальности, обманчивости.

А. Белый предпочитает использовать абстрактные варианты наименований крылатых созданий: *«крылорукие духи»* [4, с. 314], *«муж чудесный... своим всклокоченным крылом он проогнил моря и суши»* и др. [4, с. 378]. Значение образа усложняются за счет использования крыльев огненного голубя как символа Духа Святого и сравнения ладоней Христа с орлиными крыльями. Крыло превращается в орудие духовного просветления и освящения.

В. Брюсов изображает не только крылатых ангелов, но и их противников. В подобных примерах крылья падших духов символизируют отвержение, отстраненность от Бога, духовное падение.

Характерной чертой творчества Блока и Бальмонта является обращение к образам славянской мифологии. В творчестве Блока крылья помогают раскрыть смятение вещей птицы Гамаюн, радостный полет Сирина и печаль Алконоста. В стихотворениях Бальмонта важное место занимает образ птицы Стратим. Также он создает образ райской птицы и наделяет крыльями Берегиню.

Античная мифология в творчестве символистов нашла отражение в образах таких крылатых созданий, как Амур и Герм (Гермес), в персонифицированных образах Победы, Войны и Смерти, в изображении крылатых духов мести и, наконец, в образе Икара, с которым сравнивает себя Брюсов [10, с. 352].

Сказочные персонажи встречаются в поэзии Брюсова (крылатые эльфы и феи) и Бальмонта (Царевна-Лебедь, Заря-Девница, Ворон Воронович Вран и др.).

В поэзии символистов образ крыльев связан с восприятием времени. Они наделяют крыльями время, вечность, мгновение, минуту, ночь, зарю, сумрак, молодость и весну. Общим для всех поэтов является восприятие крыльев как символа быстротечности временных периодов, невозможности остановить ход времени.

Образ крыльев поэты-символисты используют при описании природной стихии. В поэзии Блока упоминаются крылья вьюги и метели [5]. В подобных примерах образ крыльев приобретает многозначность, символизируя силу, красоту и мощь стихии, а также те бури, которые могут происходить в душе и разуме человека. В поэзии Белого упоминаются только крылья ветра.

В поэзии Бальмонта и Белого находит отражение стихия огня – упоминаются крылья пламени, данный образ основан на ассоциативном сходстве огненных языков и крыльев, причем Бальмонт использует также образ молнии – небесного огня. Общим для поэзии Брюсова, Бальмонта и Белого является использование образа крыльев для изображения облаков и даже небесных светил. Поэты используют ассоциативные ряды, создавая своеобразные цепочки образов, например, Белый: «*облако – ладья – парус – крылья*» [4, с. 326], Бальмонт: «*облачные голуби – снежные крылья – золотистые зерна – Божий дом*» [1].

Значимым является образ крыльев и при описании морской стихии. Сравнение парусов с крыльями прослеживается в стихотворениях Брюсова, Бальмонта. Однако наиболее важное место образ крыльев, связанный с морской тематикой, занимает в стихотворениях Белого.

Образ крыльев возникает в поэтическом мире символистов при описании творческих порывов, устремлений, чувств. Крылья являются неотъемлемым атрибутом бессмертной души и символизируют стремление к Богу, творческий порыв, вдохновение, духовный рост: *Крылья умчат ли от жизни усталой / К новой и светлой весне?* [9, с. 188]; *Я беру себе крылья орлиные...* [1]; *Вознесусь душой нетленной / На неведомых крылах...* [5]; *Плавню взлетим / Взмахом серебряных крылий* [4, с. 195].

Особенно важен образ крыльев лирического героя в поэзии Блока. Крылья становятся символом познания тайн бытия и стремления к Богу, надежды и веры, духовного пробуждения. Вместе с тем имеются отдельные примеры с иной символикой. Так, сомкнутые крылья указывают на духовный сон, разочарование, утрату сил. Кроме того, возникают образы поврежденных или даже утраченных крыльев. Подобные примеры прослеживаются и в стихотворениях В. Брюсова.

К. Бальмонт использует образ крыльев, чтобы показать свое высокое предназначение, величие, превосходство над другими смертными. Образ крыльев использует для характеристики лирического героя и А. Белый, однако такие примеры немногочисленны, хотя и обладают сложной символикой.

Образ крыльев играет важную роль в стихотворениях, посвященных теме любви, причем роль крыльев двойная: они используются как для характеристики любовных чувств, так и для создания образа возлюбленной. В творчестве А. Блока крыльями наделена Прекрасная Дама, которая, в свою очередь, окрыляет лирического героя. Интересным нам представляется образ «*крылатых глаз*», возникающий в нескольких стихотворениях: *Из очей ее крылатых / Светит мгла* [5].

В творчестве В. Брюсова крылья используются прежде всего для того, чтобы показать сложный и неоднозначный характер любовных отношений и раскрыть противоречивость личности возлюбленной. Возникает образ бескрылой страсти и обескрыленного лирического героя. К. Бальмонт использует образ окрыленного любовью лирического героя. В стихотворениях А. Белого нами отмечены единичные примеры использования образа крыльев для создания образа возлюбленной.

Итак, в творчестве поэтов-символистов можно проследить как черты сходства, так и черты различия в интерпретации образа крыльев. Можно выделить общие тематические группы стихотворений, в которых авторы используют слова «крыло», «крылатый», «окрылить» и ряд общих значений, которые имеет образ крыльев. Вместе с тем некоторые тематические группы наиболее полно представлены в творчестве отдельных поэтов.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Бальмонт Константин Дмитриевич. Стихотворения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ruslit.raumlibrary.net/page/balmont.html>. – Дата доступа : 10.09.2021.
2. Бальмонт, К. Д. Избранное : Стихотворения. Переводы. Статьи / К. Д. Бальмонт. – М. : Правда, 1990. – 608 с.
3. Белый Андрей. Стихотворения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ruslit.raumlibrary.net/page/blok_y.html. – Дата доступа: 07.09.2021.
4. Белый, А. Собрание сочинений. Стихотворения и поэмы / А. Белый. – М. : Республика, 1994. – 519 с.
5. Блок Александр Александрович. Стихотворения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://ruslit.raumlibrary.net/page/blok_y.html. – Дата доступа : 06.09.2021.

6. Блок, А. А. Собрание сочинений : в 6 т. / А. А. Блок. – Л. : Худ. лит., 1980. – Т. 1 : Стихотворения и поэмы. 1898-1906. – 511 с.
7. Блок, А. А. Собрание сочинений : в 6 т. / А. А. Блок. – Л. : Худ. лит., 1980. – Т. 2 : Стихотворения и поэмы. 1907-1921. – 472 с.
8. Брюсов Валерий Яковлевич. Стихотворения [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://ruslit.traumlibrary.net/page/bryusov.html>. – Дата доступа : 13.09.2021.
9. Брюсов, В. Я. Собрание сочинений : в 7 т. / Валерий Брюсов : Т. 1 : Стихотворения. Поэмы 1892–1909 / В. Я. Брюсов. – М. : Художественная литература, 1973. – 494 с.
10. Брюсов, В. Я. Собрание сочинений : в 7 т. / Валерий Брюсов : Т. 2 : Стихотворения 1909–1917 / В. Я. Брюсов. – М. : Художественная литература, 1973. – 494 с.
11. Ван, Е. Символика образа крыльев в русской поэзии (на примере русских классических стихотворений) / Е. Ван // Термины в коммуникативном пространстве : Материалы научно-практической конференции с международным участием, Астрахань, 10 февраля 2017 года. – Астрахань: Астраханский государственный медицинский университет, 2017. – С. 289–293.
12. Вольпе, Ц. С. Искусство непохожести / Ц. С. Вольпе. – М. : Советский писатель, 1991. – 320 с.
13. Гороховская, Л. Н. Поэтический диалог: А. А. Блок и В. Я. Брюсов // Литература в школе. – 2008. – № 2. – С.17–21.
14. Жирмунский, В. М. Поэтика Александра Блока [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://rubooks.org/book.php?book=412>. – Дата доступа : 13.09.2021.
15. Минц, З. Г. Александр Блок [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://feb-web.ru/feb/irl/rl0/rl4/rl4-5202.htm>. – Дата доступа : 17.09.2021.
16. Петрова, Т. С. Мифопоэтика лексико-семантической группы «птицы» в лирике К. Д. Бальмонта // Русский язык в школе. – 2008. – № 9. – С. 48–54.

SAVOSHCHENYA D. A., STUKALKINA E. A.

Secondary school № 20, Grodno

Scientific adviser – Voronko N. N., the teacher of Russian language and literature

INTERPRETATION OF THE IMAGE OF WINGS IN THE SYMBOLISTS' POEMS OF V. BRYUSOV, K. BALMONT, A. BLOCK, A. BELY

Summary. *The polysemy of the symbolism of wings in the poetry of V. Bryusov, K. Balmont, A. Blok, A. Bely is investigated, similarities and differences in the interpretation of this image by symbolist poets are noted, the role of wings in creating the image of a lyrical hero is described. The results of the study increase interest in the poetic work of the Symbolists and help to improve the skills of analyzing poetic texts.*

САФРОНОВА К. А.

ГУО «Средняя школа № 8 г. Жодино»

Научный руководитель – Абрамова Т. П., учитель русского языка

Д. Г. БАЙРОН – ПОЭТИЧЕСКИЙ ИДЕАЛ А. С. ПУШКИНА?

Аннотация. Изучение романа А. С. Пушкина «Евгений Онегин» и поэмы Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда» актуально в наше время, поскольку в произведениях говорится о вечных, непреходящих духовных ценностях в человеческой жизни. Впервые принята попытка сравнить роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин» и поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда». Цель работы – сравнение романа А. С. Пушкина «Евгений Онегин» и поэмы Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда», в исследовании данных аспектов творчества А. С. Пушкина и Байрона.

Учащаяся сравнила роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда» и нашла одинаковые сюжеты, фамилии, отношение главных героев к высшему свету, к любви, к жизни.

Тема, которую выбрала девочка, интересна и актуальна. На данный момент отсутствуют исследования, посвящённые сравнению романа А. С. Пушкина «Евгений Онегин» и поэмы Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда», в исследовании данных аспектов творчества А. С. Пушкина.

ВВЕДЕНИЕ

Недавно я увлеклась творчеством английского романтика Д. Г. Байрона. Как ни странно, но Пушкин и Байрон для меня существовали каждый по себе, совершенно не пересекаясь. Но вдруг я с удивлением обнаружила, что пушкинские «Южные поэмы» странным образом перекликаются с «Восточными поэмами» Байрона, что некоторые стихотворения этих поэтов тоже чем-то похожи.

Но более всего меня удивил роман «Евгений Онегин». Перечитав его и поэму Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда», я отметила несомненное их сходство. Похожи в первую очередь главные герои, молодые аристократы, разочарованные в светском обществе. Ведь не случайно А. С. Пушкин в романе упоминает не раз самого Байрона, при этом часто сравнивает Онегина с Чайльд-Гарольдом.

После прочтения других произведений Байрона мне вспомнился Евгений Онегин, и, сравнив его с Чайльд-Гарольдом, я убедилась, что между ними есть определённая связь, не заметить которую просто невозможно.

Тема моей работы – «Д. Г. Байрон – поэтический идеал А. С. Пушкина?»

Гипотеза: неужели Пушкин подражал Байрону? Чтобы подтвердить появившуюся у меня гипотезу о влиянии Байрона на творчество Пушкина, я провела небольшое исследование.

Цель работы заключается в сравнении романа А. С. Пушкина «Евгений Онегин» и поэмы Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда», в исследовании некоторых аспектов творчества А. С. Пушкина и Байрона.

Данная цель определила следующие **задачи**:

- 1) Изучить роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда»
- 2) Актуализировать понятие «русский байронизм»
- 3) Сравнить роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин» с поэмой Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда» и найти похожих героев, одинаковые описания, схожие сюжеты, фамилии, отношение главных героев к высшему свету, к любви, к жизни.

Объект исследования — роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», произведение Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда».

Предметом исследования выступают похожие примеры, герои, сюжеты в произведениях А. С. Пушкина и Д. Г. Байрона.

В качестве источника использовался роман «Евгений Онегин» А. С. Пушкина, поэма Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда».

Для решения поставленных задач в работе применялись следующие **методы**:

- 1) теоретический анализ литературы по заданной теме,
- 2) лингвистическое наблюдение,
- 3) метод анализа художественного текста.

Теоретическая значимость работы определяется тем, что впервые предпринята попытка сравнить роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда», исследовать схожие аспекты творчества А. С. Пушкина и Байрона.

Практическая значимость: материалы исследования могут быть использованы для подготовки к занятиям по русской литературе, при проведении внеклассных мероприятий, при подготовке к олимпиадам, в практике изучения лингвистического анализа текста.

ОСНОВНАЯ ЧАСТЬ

ГЛАВА 1. РУССКИЙ БАЙРОНИЗМ

Личность Джорджа Байрона очень многогранна. Он одновременно сочетал в себе скептицизм и мечтательность, изысканность денди, ненависть к высшему свету, горячее стремление к справедливости и полное неверие в неё. Лорда, мне кажется, можно сравнить с Чацким, так как вся его «чайльд-гарольдовская» меланхолия произошла от большого ума и таланта, которые сумела оценить Европа.

Вот что писал сам Байрон в самых первых строках своего романа:

*Ищу героя! Нынче что ни год
Являются герои, как ни странно.
Им пресса щедро славу воздаёт,
Но эта лесть, увы, непостоянна... [2]*

Самые знаменитые поэты того времени восхищались его талантом, стали ему подражать и даже открыто восхвалять своего кумира. Вальтер Скотт, соотечественник Байрона, сложил перо поэта, заявив, что писать так, как пишет Байрон, он не может, а писать хуже не хочет. Великий Гёте поддался обаянию молодого поэта и сложил о нём стихи в своей трагедии «Фауст». Он говорил своему секретарю так: «Я не мог взять в качестве представителя новейшей поэзии никого, кроме него. Ведь он является величайшим поэтом нашего столетия» [1]

Конечно же, известен он стал и в России. В обществе появилось понятие русский байронизм. Оно выражалось не только в подражании Байрону как поэту, но и в том, что стали подражать героям его гениальных поэм. Девушки были влюблены в него, а молодые люди с удовольствием изображали из себя мучеников, тоскующих, загадочных страдальцев. Вот как об этом явлении писал А.С. Пушкин: «Равнодушие к жизни и её наслаждениям, преждевременная старость души сделались отличительными чертами молодёжи 19 века» [10]

Близкие друзья А. С. Пушкина были также страстно увлечены байроновской поэзией. Князь Вяземский писал своему другу А. И. Тургеневу: «Я всё это время купаюсь в пучине поэзии: читаю и перечитываю Байрона. Без сомнения, если решу когда-нибудь чему учиться, то примусь за английский язык единственно для Байрона» [5].

На «байроническое» письмо Вяземского Тургенев отвечал: «Ты проповедуешь нам Байрона, которого мы читали. Жуковский им бредит, им и питается. В планах его много переводов из Байрона. Я нагреваюсь им и недавно купил полное издание в семи томах» [5].

Не избежал влияния этого поэта и М. Ю. Лермонтов. Он напишет о себе так:

*Нет, я не Байрон, я другой
Ещё неведомый избранник,
Как тот гонимый миром странник,
Но только с русскою душой.*

Что же касается его поэмы «Мцыри», то она напоминает поэму английского романтика «Гяур» тем, что в ней, как и в «Гяуре», умирающий монах рассказывает свою историю. Поэтому можно с уверенностью заявить, что все поэты 19 века в той или иной мере подражали Байрону.

Не избежал этой зависимости и А. С. Пушкин. Знаменитый исследователь его жизни и творчества Д. Д. Благой пишет так: «... с 1818 года имя Байрона ... попадает в центр внимания того дружеского литературного круга, с которым Пушкин был ближайшим образом связан, мнениями и суждениями его участников которого дорожил» [3].

В годы создания «Южных поэм» Пушкин назвал поэзию «богатырской и мрачной». Немногие из поэтов интересовали его в такой же степени, поэтому и в дальнейшем

А. С. Пушкин возвращался к этой «очаровательной и глубокой поэзии» [10]. Под байроническими впечатлениями были написаны почти все романтические произведения А. С. Пушкина.

Вот как описан герой новеллы «Барышня-крестьянка»: «Легко вообразить, какое впечатление Алексей должен был произвести в кругу наших барышень. Он первый перед ними явился мрачным и разочарованным, первый говорил им об утраченных радостях и об увядшей своей юности; сверх того носил чёрное кольцо с изображением мёртвой головы» [8].

Я подробно рассматриваю понятие «русский байронизм» потому, что хочу подчеркнуть: А. С. Пушкин жил и творил в то время, когда Байрон стал кумиром молодёжи. Следовательно, не заметить этого явления наш великий поэт не мог, как не мог попасть под влияние английского поэта. Более того, я считаю, гениальность Пушкина лишь сильнее расцвела под влиянием гениального Байрона.

Именно поэтому я подробно хочу рассмотреть и сравнить произведения А. С. Пушкина и Д. Г. Байрона.

ГЛАВА 2. БАЙРОНИЧЕСКИЕ МОТИВЫ В РОМАНЕ А.С. ПУШКИНА «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН»

Я начала своё исследование с выявления байронических мотивов в романе А. С. Пушкина. «Евгений Онегин» – главное произведение в творчестве великого поэта. Д.Д. Благой отмечает, что с ним «...связан важный переломный момент в отношениях между русским литературным развитием и движением всей мировой литературы» [3]. Изучив этот роман, я нашла в нём достаточно заметные черты байронизма, то есть признаки влияния Байрона на пушкинское творение несомненны. Для начала следует заметить, что само имя Байрона и его персонажей упоминается Пушкиным неоднократно:

*Лорд Байрон прихотью удачной
Облёк в унылый романтизм
И безнадежный эгоизм... [9].*

А в одной из заключительных строф первой главы он противопоставляет себя Байрону, заявляя, что он не «намарал» в лице героя своего собственного портрета, при этом добавляет:

*Как будто нам уж невозможно
Писать поэмы о другом,
Как только о себе самом [9].*

Пушкин, как и многие другие, верил, что Байрон написал поэму о себе и последовал примеру Байрона:

*Всегда я рад заметить разность
Между Онегиным и мной... [9].*

Конечно, Онегин напомнил мне байроновского героя со всей ясностью, поэтому я перечитала поэму «Паломничество Чайльд-Гарольда» и могу проследить, как она перекликается с романом А. С. Пушкина.

ГЛАВА 3. СОПОСТАВИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА БАЙРОНА И ЛЕНСКОГО

Известно, что Пушкин любил бывать в свете, где слыл остроумцем и любимцем дам. Байрон также был везде хорошо принят, но терпеть не мог высшего общества. И вот на страницах «Евгения Онегина» я нахожу осуждение высшего света: Пушкин пишет о праздности, пустоте и показном блеске, как и Байрон. Но я обращаю внимание на очень интересное противоречие: Пушкин одновременно восхищается светским обществом:

*Люблю я бешеную младость,
И тесноту, и блеск, и радость,
И дам обдуманный наряд... [9]*

Зато его герой Ленский вот что говорит по этому поводу:

*Я модный свет ваш ненавижу,
Милее мне домашний круг... [9]*

Странно, не правда ли? Но мы не слышим от него ни единой похвалы балу или другому развлечению. Мне не понятно, почему юный Ленский, учившийся в «Германии туманной» и привезший оттуда «вольнолюбивые мечты» и «учёности плоды»,

всему на свете предпочитает деревенский быт, где никто не смог бы оценить его талант. Мне кажется, что Ленский тоже читал раннего Байрона. А может быть, Ленский в этом произведении и есть молодой Байрон? Я нахожу между ними достаточно сходств. В юном возрасте оба пишут стихи об одном и том же: об ушедшей жизни и увядших «розах любви».

Существует много мнений о том, была ли «вселенская скорбь» Байрона напускной, но если Пушкин сделал Ленского похожим на молодого поэта, то, очевидно, считал её именно таковой. Но тогда получается, что и Ленский, и Онегин похожи один на Байрона, другой на Чайльд-Гарольда, которого сравнивали с самим поэтом. Но характеристиками при этом отличаются.

В этом, я думаю, и состоит главная загадка для читателя. Мне иногда кажется, что роман «Евгений Онегин» о лорде Байроне: молодом и влюбчивом поэте, жадно вбиравшем в себя новые идеи, насмешливом и умудрённом опытом скептика.

Вспомним дуэль Евгения Онегина с Владимиром Ленским. Понятно, что Онегин не хотел всерьёз ссориться с Ленским, однако принял вызов на дуэль, испугавшись обвинений в трусости:

*Но шёпот, хохотня глупцов!
И вот общественное мнение!
Пружина чести, наш кумир!
И вот на чём вертится мир! [9]*

Онегин, стрелявший лучше Ленского, пошёл на дуэль, предпочитая убить молодого поэта, но не прослыть трусом в глазах Зарецкого, Флянова или Петушкова. Ведь они создавали «общественное мнение»! Д.Г. Байрон и А.С. Пушкин сами не раз подвергались этому «суровому суду», поэтому и пишут о нём одинаково, с иронией и горечью.

ГЛАВА 4. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ОНЕГИНА И ЧАЙЛЬД-ГАРОЛЬДА

В романе «Евгений Онегин» достаточно часто упоминается Чайльд-Гарольд, герой романтической поэмы Байрона, с которым Пушкин сравнивает Онегина постоянно. Впрочем, Евгений на него действительно очень похож своим отношением к жизни. Посмотрим, как описывают своих героев поэты. Откроем поэму Байрона. Что же мы узнаём?

*Пресыщен всем, утратив счастья грёзы,
Он видется с друзьями перестал,
В его глазах порой сверкали слёзы,
Но гордый Чайльд им воли не давал. [2]*

Тоскующий юноша, гордый, одинокий, переставший даже мечтать... Ведь «...наслаждений жажда в нём остыла», зато появилась жажда одиночества, поэтому «...ни с кем не вёл он дружеских бесед...»

А как же любовь? От любви Чайльд также отказывается:

*Прелестных дам, чей смех он так любил,
Он променял на ветры и туманы... [2]*

Пушкин, описывая Онегина, почти вторит Байрону:

*Нет: рано чувства в нём остыли;
Ему наскучил света шум;
Красавицы недолго были
Предмет его привычных дум;
Измены утомить успели;
Друзья и дружба надоели... [9]*

Также стоит обратить внимание и на путешествия Онегина, которые он, как и герой Байрона, затеял от скуки и пресыщения жизнью в столице. Но и «перемена мест» не приносит Евгению радости:

*И начал странствия без цели,
Доступный чувству одному;
И путешествия ему,
Как всё на свете, надоели... [9]*

Итак, Онегин, повидавший свет и дальние края, возвращается, так и не найдя смысла в своей жизни... Но более важными, я считаю, являются прямые совпадения

в биографиях двух героев: оба они оставили надоевшее общество, оба перестали желать любви и дружбы, оба уехали далеко от дома в надежде как-то изменить свою жизнь. Сходство Онегина с Чайльд-Гарольдом становится теперь абсолютно очевидным, да и сам Пушкин не раз стремился его подчеркнуть сравнениями:

*Как Child-Harold, угрюмый, томный,
В гостиных появлялся он... [9]
Прямым Онегин Чайльд-Гарольдом
Вдался в задумчивую лень... [9]*

Да и Татьяна Ларина, вначале воспринимавшая Онегина в романтическом плане, затем делает для себя потрясающее открытие. В книгах она узнаёт его портрет: это же байроновский Чайльд-Гарольд или тип современного человека «с его безнравственной душой, себялюбивой и сухой», с его «озлобленным умом». Наивная деревенская барышня критически относится теперь к тому, в кого так страстно влюблена:

*Что ж он? Ужели подражанье,
Ничтожный призрак, иль еще
Москвич в гарольдовом плаще.
Уж не пародия ли он? [9]*

Скорее всего, Онегин и есть «пародия», «подражание» байроновскому герою, но читатели мгновенно провели параллели между ними, найдя неоспоримые сходства. Пушкин к сравнениям Онегина с Гарольдом добавил ещё и сравнения его с самим Байроном:

*В седьмом часу вставал он летом
И отправлялся налегке
К бегущей под горой реке;
Певцу Гюльнары подражая,
Сей Геллеспонт переплывал... [9]*

«Певец Гюльнары» – это Байрон, который, как известно, очень хорошо плавал, о чём не мог не знать пушкинский герой. Поэт подчёркивает, что Байрон был кумиром Онегина: Татьяна в его кабинете видит рядом с бюстом Наполеона «...лорда Байрона портрет», книги которого он с удовольствием читал:

*Хотя мы знаем, что Евгений
Издавна чтение разлюбил,
Однако ж несколько творений
Он из опалы исключил,
Певца Гяура и Жуана,
Да с ним ещё два-три романа... [9]*

Я заметила, что Байрон любил употреблять выражение «e cetera»:

*Любовь, разврат, вино e cetera
Вредят здоровью; жажда громкой славы
Вредит душе... [2]
Слабеющие силы оживить
Способны только добрая мадера,
Дискуссии, собрания, вечера,
Парламент, и долги e cetera... [2]*

Это же выражение встречается и у Пушкина в романе «Евгений Онегин»:

*Предмет и мыслей, и пера
И слёз, и рифм, e cetera...
Перины, клетки с петухами,
Горшки, тазы e cetera
Тут много всякого добра... [9]*

Похоже, что это латинское выражение Пушкин позаимствовал у Байрона так же, как и привычку то и дело обращаться к читателю: «Читатель благородный!» или «Достопочтенный мой читатель!»

ГЛАВА 5. ГОВОРЯЩИЕ ФАМИЛИИ В РОМАНЕ «ЕВГЕНИЙ ОНЕГИН» И ПОЭМЕ «ПАЛОМНИЧЕСТВО ЧАЙЛЬД-ГАРОЛЬДА»

Есть и ещё один момент, на который хочется обратить особое внимание, – это очень похожие описания гостей. Байрон с насмешкой перечисляет всех «мисс», которых «Аделина в гости пригласила»:

*Мисс Мак-Ин-Фольо был представлен он,
Мисс Блик, мисс Шик и юной мисс Мак-Милло,
Наследницам мисс Чек и мисс Кулон... [2]*

Говорящие фамилии этих дам из высшего английского общества («Блик», «Шик», «Чек», «Кулон») как нельзя лучше подчёркивают их внешнюю эффектность, показной блеск, они словно выставлены на витрину дорогого магазина. Но невольно задаёшь вопрос: а каков их внутренний мир?

Пушкин, подобно Байрону, также перечисляет гостей, пришедших к Лариным, он также использует «говорящие» фамилии, но русский поэт в описании их более беспощаден, безжалостен. Тут и семейство Скотининых, и толстый Пустяков, и франтик Петушков, и Буянов. Двоим гостям Гвоздину и Флянову даётся такая характеристика:

*Гвоздин, хозяин превосходный,
Владелец нищих мужиков;
И отставной советник Флянов,
Тяжёлый сплетник, старый плут,
Обжора, взяточник и шут. [9]*

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Итак, завершив исследование, я пришла к следующим результатам.

1) Изучила роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда»

2) Актуализировала понятие «русский байронизм»

3) Сравнила роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда» и нашла одинаковые сюжеты, фамилии, отношение главных героев к высшему свету, отношение к любви, к жизни.

В ходе своей работы я узнала, что А. С. Пушкин высоко ценил поэзию Байрона; что она оказала огромное влияние как на самого русского поэта и его творчество, так и на всё русское прогрессивное общество того времени. Пушкин нашёл слова, точнее всего характеризующие отношение его современников к английскому поэту, «властитель наших дум».

Проанализировав главы романа А. С. Пушкина «Евгений Онегин» и поэмы Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда», сравнив главных героев, я обнаружила, что эти произведения во многом перекликаются. И пришла к выводу, что великий русский поэт в начале своей творческой биографии подражал гению.

Новизна работы определяется тем, что впервые предпринята попытка сравнить роман А. С. Пушкина «Евгений Онегин», поэму Д. Г. Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда».

Я считаю, что сам факт существования романа «Евгений Онегин» подтверждает, что А. С. Пушкин многое перенял у любимого им английского поэта. Наверное, я нашла достаточно много подтверждений в романе А. Пушкина «Евгений Онегин», связанных либо с самим Байроном, либо с его творчеством.

Действительно, А. С. Пушкин в раннем периоде своего творчества подражал Д. Г. Байрону, но подражание это носило у него особый характер - характер наполнения собственным жизненным содержанием некоторых воспринятых от Байрона поэтических мотивов, например, мотива изгнанничества. Перенесённое на русскую почву, поэтическое пространство произведения наполнялось глубоким смыслом, имеющим отношение к русской культуре, истории или человеческим переживаниям. Сам поэт лучше всего определил такой тип подражания: «Талант неволен, и его подражание не есть постыдное похищение -- признак умственной скудости, но благородная надежда на свои собственные силы, надежда открыть новые миры, стремясь по следам гения» [10].

Вот и я, стремясь по следам двух гениев, открыла для себя «новые миры» взаимодействия двух культур: русской и британской. К сожалению, многие из современных учащихся даже не представляют, какое влияние оказал Байрон не только на русскую литературу, но и на всю культуру 19-20 веков, а между тем оно было столь сильным, что затронуло даже великого Пушкина.

Именно поэтому я считаю, что этот мой исследовательский опыт был не только не напрасным, но и очень своевременным, так как в 9 классе мы подробно изучаем творчество А. С. Пушкина.

Я выполнила задачи, поставленные перед собой, и моя гипотеза о том, что Пушкин в определённые моменты своей творческой биографии подражал английскому поэту, подтвердилась.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Артамонов, С. Д. «Сорок веков мировой литературы» («Литература нового времени») / С. Д. Артамонов. М. – «Просвещение», 2012.
2. Байрон, Д. Г. Собрание сочинений, / Д. Г. Байрон. М. – «Правда», 2005.
3. Благой, Д. Д. «Русская классическая литература» / Д. Д. Благой. М. – «Просвещение», 2006.
4. Библиотека мировой литературы для детей. «Поэзия народов мира», М. – «Детская литература», 2015.
5. «Друзья Пушкина. Переписка. Воспоминания. Дневники. (в 2-х т.), М. – «Правда», 2003.
6. Золотова, Н. Н. «Встреча с Пушкиным» / Н. Н. Золотова. М. – «Русский язык», 2019. – 172.
7. Тюнькин, К. И. Переписка Пушкина» (в 2-х т. под редакцией Тюнькина К.И.) / К. И. Тюнькин. М. – «Художественная литература», 2014.
8. Пушкин, А. С. Полное собрание сочинений в 10 томах, / А. С. Пушкин. М. – «Правда», 2015.
9. Пушкин, А. С. «Избранные сочинения» (в 2 т.) / А. С. Пушкин. М. – «Художественная литература», 2008.
10. «Пушкин А. С. о литературе» (избранное). – М. – «Детская литература», 2017.

SAFRONOVA K. A.

Secondary school No. 8 of Zhodino

Scientific adviser – Abramova T. P., teacher of the Russian language

D. G. BYRON – A. S. PUSHKIN'S POETIC IDEAL?

Summary. Studying the novel «Eugen Onegin» by A. S. Pushkin and the poem «Childe-Harold's pilgrimage» by D. G. Byron is relevant nowadays, because these works touch upon eternal, permanent spiritual values of human life. For the first time the attempt to compare the novel «Eugen Onegin» by A. S. Pushkin and the poem «Childe-Harold's pilgrimage» by D. G. Byron was carried out. The aim of research is to compare the novel «Eugen Onegin» by A. S. Pushkin and the poem «Childe-Harold's pilgrimage» by D. G. Byron, to study these aspects of A. S. Pushkin and D. G. Byron works.

Student has compared the novel «Eugen Onegin» by A. S. Pushkin, the poem «Childe-Harold's pilgrimage» by D. G. Byron and she has found the same plots, surnames, protagonists' attitude towards the elite, love and life.

The theme, which girl has chosen, is relevant and appealing. At the moment there aren't any researches devoted to comparison of the novel «Eugen Onegin» by A. S. Pushkin and the poem «Childe-Harold's pilgrimage» by D. G. Byron, studying these aspects of A. S. Pushkin works.

СИНИТСКИЙ Я. А.

ГУО «Средняя школа № 3 г. Ошмянны»

Научный руководитель – Левандовская О.И., учитель английского языка

ИНТЕРАКТИВНЫЙ ПЛАКАТ «BELARUS»

Аннотация. Существует огромное количество способов систематизировать информацию, необходимую для изучения определённого материала и подготовке к уроку. Интерактивный плакат – один из них. Это наглядное изображение, которое может быть использовано для обучения. Также — это средство предоставления информации, то есть основная его функция — демонстрация материала. Нами создан интерактивный плакат «Belarus», который позволил собрать лексический и грамматический материал, изучаемый на уроках английского языка в рамках данной темы в одном месте.

Образовательный процесс строится на передаче информации, поэтому многие ученые обращают внимание на роль наглядного представления информации в обучении. Принцип наглядности является одним из ведущих в обучении иностранным языкам.

Технический прогресс, новая визуальная культура непосредственно отражаются на требованиях, предъявляемых к образовательному процессу.

Без сомнения, каждый ученик хочет, чтобы каждый его урок был интересен и увлекателен. Если урок сможет заинтересовать учеников, тогда он современен в самом широком смысле этого слова. Чтобы заинтересовать учеников, побудить в нас интерес к изучению предмета, необходимо прибегнуть к интересным, творческим, современным методам обучения.

Таким образом, использование визуального материала является важным аспектом в построении урока, так как фотография или рисунок – это прежде всего носитель полезной и интересной информации на современных уроках, в том числе и уроках иностранного языка.

Интерактивный плакат – один из способов визуализации информации, где на основе одного изображения, к которому в виде меток («горячих точек») прикрепляются ссылки на веб-ресурсы и интернет-документы, мультимедийные объекты: видео, аудио, презентации, слайд-шоу, игры, опросы и т. д.

Главное достоинство такого плаката – его интерактивность: читатель может знакомиться с информацией в любом удобном для себя порядке и открывать только интересующие его материалы.

Целью моей работы является создание интерактивного плаката для обеспечения возможности дистанционного самообразования учащихся.

Для достижения цели были поставлены следующие задачи:

- изучить технические возможности создания интерактивных плакатов;
- собрать и систематизировать материалы по теме «Belarus»;
- представить собранный материал в виде интерактивного плаката.

Объектом нашего исследования послужил web-сайт thinglink.com с возможностью создания интерактивных плакатов, лент времени и других интерактивных ресурсов.

Актуальность работы заключается в том, что данный ресурс содержит всю необходимую для изучения информацию. Интерактивный плакат чётко структурирован – разделён на 5 разделов. Доступ к данному ресурсу открыт в любое удобное время и в любом месте. Интерактивный плакат «Belarus» в полной мере обеспечивает возможность дистанционного самообразования учащихся.

Данный интерактивный плакат «Belarus» разработан в ходе выполнения данной работы, и является актуальным, так как тема Беларусь охватывается на каждом этапе изучения английского языка.

Данная работа познакомила нас с различными способами визуализации информации на уроках и позволила расширить свои знания в области создания интерактивных плакатов.

В ходе работы над интерактивным плакатом было создано много авторских тестов и заданий, как для отработки лексических и грамматических навыков, но и для контроля и самоконтроля усвоения информации. Достаточно простой интерфейс позволяет с лёгкостью найти нужное. У интерактивного плаката множество возможностей:

- доступ в любое удобное время;
- доступ в любой точке земного шара, при наличии интернет -соединения
- выполнение заданий в любой последовательности;
- возможность самопроверки.

Интерактивный плакат можно использовать на уроках английского языка при изучении темы «Geographical position of the Republic of Belarus», при подготовке учащихся к выпускному экзамену, а также на факультативных занятиях.

Ссылка на интерактивный плакат: www.thinglink.com/scene/1508341415946485761.

SINITSKY Ya. A.

Secondary school No. 3 in Oshmyany

Scientific supervisor – Levandovskaya O.I., teacher of English

INTERACTIVE POSTER «BELARUS»

Annotation. *There are a huge number of ways to organize the information needed to study certain material and prepare for the lesson. The interactive poster is one of them. This is a visual image that can be used for teaching. It is also a means of providing information, that is, its main function is to demonstrate the material. We have created an interactive poster «Belarus», which allowed us to collect lexical and grammatical material studied in English lessons within the framework of this topic in one place.*

ФИЛИПЕНКО М. С.

ГУО «Самохваловичская средняя школа»

Руководитель – Волкова Е. Г., учитель русского языка и литературы

ЗАЧЕМ ЧЕЛОВЕКУ НУЖЕН ПСЕВДОНИМ?

Аннотация. Цель работы: исследовать причины возникновения псевдонимов и их классификация. Работа актуальна, так как псевдонимы не теряют популярность и сегодня, наши современники очень часто обращаются к псевдонимам.

В работе представлены результаты изучения словарей псевдонимов, библиографических справочников и другой литературы по заявленной теме.

Практическая значимость работы очевидна. Результаты исследования можно использовать на уроках литературы или внеклассных мероприятиях по литературе. Она может помочь расширить кругозор, сформировать представление о возникновении псевдонимов и о причине их использования.

ВВЕДЕНИЕ

Каждый из вас, конечно, может с легкостью разгадать детскую загадку:

Нас не было — оно было,

Нас не будет — оно будет;

Никто ни у кого его не видел,

А у каждого оно есть. Конечно, это имя

Почему человеку даются то или иное имя, как имя влияет на судьбу человека, как исторические события определяют «моду» на выбор имени? Эти вопросы давно привлекают ученых-историков, психологов, литературоведов, языковедов. Наука, изучающая имена собственные, называется антропонимикой (от греч. *anthropos* – «человек» и *онима* – «имя»).

В нашей стране принято, чтобы человек сразу после рождения получил имя, отчество и фамилию. Имя человека выбирается по усмотрению родителей. Отчество у каждого человека определено именем отца. Фамилия передается по наследству. В Толковом словаре В. И. Даля находим определение: «Фамилия – это наследственное имя рода, которое указывает на принадлежность человека к одному роду. , ведущему начало от общего предка. , или в более узком понимании – к одной семье» [1]. Поэтому изучение происхождения имени и фамилии дает возможность больше узнать о своих предках.

Однако нередко известные люди (политики, артисты, поэты и писатели) вместо настоящего имени и фамилии используют вымышленные имена (псевдонимы). В настоящее время с распространением Интернета использование псевдонимов стало как никогда актуально: практически каждый пользователь Сети имеет псевдоним, который принято называть ником или никнеймом.

Почему люди берут вымышленные фамилии и имена? Сколько их может быть у человека? Как образуются псевдонимы? На мой взгляд, это весьма актуальный вопрос.

Поэтому для своей работы я выбрала тему: «Зачем человеку нужен псевдоним?»

Цель работы: исследовать причины появления, способы образования псевдонимов.

Задачи:

изучить литературу по теме исследования;

выявить причины, по которым многие писатели и поэты вместо настоящего имени используют псевдонимы;

классифицировать псевдонимы по способу их образования;

провести анкетирование среди учащихся на предмет знания псевдонимов писателей и поэтов, чье творчество изучается в курсе русской литературы V–VII классов;

провести эксперимент по созданию ников.

Предмет исследования – псевдонимы писателей и поэтов, чье творчество изучается в курсе литературы V–VII классов.

Объект исследования – происхождение и образование псевдонимом.

Методы исследования:

поиск и изучение материала по теме исследования;

анализ, обобщение и систематизация полученных сведений;
анкетирование, обработка анкетных данных.

Актуальность исследования: изучение причин появления и использования псевдонимов позволяет пополнить знания о писателях и поэтах, полнее представить исторические события, расширить свой кругозор.

1. ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «ПСЕВДОНИМ» ИСТОРИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ПСЕВДОНИМОВ ИССЛЕДОВАНИЕ ПСЕВДОНИМОВ

1.1. Что такое псевдоним

Псевдоним – слово греческого происхождения (pseudos – ложь, onyma – имя; греч.)

В «Словаре русского языка» С.И.Ожегова мы можем найти такое определение псевдонима: «Это вымышленное имя, которое иногда принимают писатели, артисты» [2].

В «Справочных материалах по литературе» (авторы Тураев С. В., Тимофеев Л. И., Вишневский К. Д) дается такое определение: «Псевдоним – подставное, ложное имя или условный знак, под которым автор публикует свое произведение, опасаясь политического, религиозного преследования за него или из каких-либо личных соображений» [3].

1.2. История возникновения псевдонимов

Кто и почему первым придумал псевдоним точно неизвестно, но распространённое мнение на эту тему всё-таки есть. Наши предки верили в таинственную власть имени над судьбой человека. Считалось, что имя может защитить человека от злых духов. Ребенку давали два имени: одно, которым его называли все, и второе, настоящее, которое знали только жрецы (священнослужители), родители и сам человек. Следовательно, все имена, которые находились в пользовании, были на самом деле псевдонимами. Традиция давать второе имя сохранилась и в настоящее время. Многим детям при крещении дают другое имя, не соответствующее его имени, записанном в свидетельстве о рождении.

1.3. Из истории исследования псевдонимов

Наука, которая изучает псевдонимы (вымышленные имена), называется **псевдонимикой**. Интересные сведения об истории изучения псевдонимов от эпохи Возрождения до нашего времени можно узнать из предисловия к книге Светланы Колосовой «Энциклопедический словарь псевдонимов».

В России в XIX веке изучением псевдонимов занимались исследователи П.Быков. Его список содержал 337 псевдонимов на буквы А – Л. Список составлен на основе материалов для «Словаря русских писателей второй половины XIX столетия».

В XX веке изучением псевдонимов русских писателей занимался ученый – библиограф Иван Филиппович Масанов. В течение 40 лет он работал над составлением «Словаря псевдонимов русских писателей, ученых и общественных деятелей». Его работу продолжил сын – Юрий Иванович Масанов. Он завершил работу, начатую отцом, и в период 1956 – 1960 гг. вышли 4 тома «Словаря псевдонимов русских писателей, ученых и общественных деятелей». Автором издания был указан И. Ф. Масанов, хотя словарь был дополнен и подготовлен к печати сыном. Словарь включал около 80 тысяч псевдонимов.

Интересные сведения о происхождении псевдонимов, раскрытии их значения, способах образования можно найти в работах русского литературоведа и переводчика Валентина Григорьевича Дмитриева. Его книги на эту тему: «Замаскированная литература» (1973 г.), «Скрывшие свое имя: из истории анонимов и псевдонимов» (1978 г.), «Придуманная литература (рассказы о псевдонимах)» (1986 г.).

В 1999 г. вышла в свет «Энциклопедия псевдонимов» С. Подсеваткина. В ней представлены псевдонимы русских и зарубежных авторов XIV–XX века, а также содержится информация о жизни известных политиков, ученых, писателей, деятелей театра и кино, композиторов и художников.

Выполняя исследовательскую работу, я пользовалась разнообразными печатными источниками: «Энциклопедией псевдонимов» С. Подсеваткина, справочниками, мемуарной литературой, а также интернет-источниками.

2. ПСЕВДОНИМЫ РУССКИХ ПИСАТЕЛЕЙ И ПОЭТОВ XIX – XX ВВ.

*Каждый русский писатель состоит
из тела, души и псевдонима.*

Г. Плеханов

Я изучила содержание программ по русской литературе и выяснила, что в V – VII классах предполагается изучение творчества 40 русских писателей XIX – XX веков:

литература XIX века – 20 авторов;

литература XX века – 20 авторов (Приложение 1).

Пользуясь словарями («Энциклопедией псевдонимов» С. Подсеваткина, «Электронным словарем псевдонимов» С. Колосовой, справочниками по литературе), определила, что только 7 авторов никогда не использовали псевдонимы (А. В. Кольцов, А. А. Блок, Н. И. Рыленков, А. Т. Твардовский, В. И. Белов, В. О. Богомолов, Н. М. Рубцов). 10 – известны читателям только под псевдонимами (А. А. Фет, М. Е. Салтыков-Щедрин, М. В. Исаковский, Кир Булычев, А. П. Гайдар, М. Горький, А. С. Грин, Б. Н. Полевой, А. П. Платонов, А. Г. Алексин). Остальные писатели и поэты в тот или иной период своего творчества использовали вымышленные имена.

Я также обратила внимание на то, что у писателей и поэтов XIX века было значительно больше псевдонимов по сравнению с писателями и поэтами XX века. Разграничивались «литературные» псевдонимы, под которыми автор создавал свои литературные произведения, и «публицистические» псевдонимы, под которыми публиковались статьи в журналах и газетах.

2.1. Причины, по которым писатели и поэты используют псевдонимы

Почему авторы прибегают к псевдонимам? Известный литературовед В. Г. Дмитриев называет несколько причин.

Боязнь провала на литературном поприще.

Почти все начинающие поэты и писатели не подписывали настоящим именем и фамилией свои первые произведения.

Александр Н. к. ш. п. Под этим псевдонимом в журнале появилось стихотворение А. С. Пушкина «К другу стихотворцу». Известны также другие литературные псевдонимы раннего Пушкина (*П.*, 1...14–16, *Арз. (арзамасец)*, *Ст. ар. (старый арзамасец)*, *Св...ч.к (сверчок – прозвище среди кружковцев)*, *Я*).

Михаил Юрьевич Лермонтов имел множество псевдонимов. Первое стихотворение «Весна» (1830 г.) было напечатано с подписью «L». Только через пять лет, после публикации своего первого произведения, Лермонтов опубликовал стихи под своим полным именем. Другие псевдонимы М. Ю. Лермонтова: *Ламвер*, *Гр. Диарбекир*, *Lerma*, *-въ*.

Первую свою басню Иван Андреевич Крылов подписал *И. Кр.*

Свой первый сборник стихов А. Некрасов по совету Жуковского издал под псевдонимом *Н. Н.*

Первое произведение Н. Гоголя – поэма «Ганц Кюхельgarten». Боясь критики и не доверяя своим силам, Гоголь подписался псевдонимом *В. Алов. (Пасичник Рудый Панько, ОООО, Г. Янов, П. Глечик – другие псевдонимы Н. В. Гоголя)*.

14-летний В. Маяковский свои стихи подписывал последней буквой своего имени «-ъ». Для своих ранних юмористических произведений использовал псевдоним *Константин* (имя деда поэта и имя умершего брата).

Сословные предрассудки.

Изучая литературу по данному вопросу, я узнала, что в XIX веке писательский труд был не в почете и считался недостойным занятием для людей дворянского происхождения. Дворянин обязан был служить, получать за это жалование, жить на доходы от ведения своего помещичьего хозяйства. «Баловаться сочинительством можно от нечего делать; но сочинять за деньги фи!» [2. с.54]

Такое отношение к писательскому труду было одной из причин наличия большого количества псевдонимов в русской литературе XIX века. Например, мать И. С. Тургенева была категорически против, чтобы ее сын печатал свои произведения. Поэтому писатель издает свои произведения, подписывая их псевдонимами (*Л.*, *И.С.*, *И.С. Т.*, *-въ*, *Тургенев-Лутовинов*).

Боязнь наказания за сочинительство и увольнения с работы.

Вице-губернатор Твери и Рязани М. Е. Салтыков для своих литературных трудов выбрал псевдоним *Салтыков-Щедрин* (другие псевдонимы: *Стыдливый библиограф*, *Михаил Змиев-Младенцев*, *Бывший председатель казенной палаты*, *разных орденов кавалер*, *а ныне помещик Мастодонтов*).

Юнкер А. И. Куприн во избежание наказания за сочинительство и исключения из военного училища подписал свой рассказ *Ал. К-рин*.

Гимназист К. Г. Паустовский во избежание наказания по совету редактора журнала свой первый рассказ напечатал под псевдонимом *К. Балагин*.

В XIX – начале XX вв. чужое имя часто использовалось для того, чтобы обойти цензуру. Поэтому сатирические произведения, направленные против властей, публицистические статьи, как правило, выпускались анонимно или от имени вымышленных лиц. А. С. Пушкин (*Феофилакт Косичкин*, *Иегуда Хламида и др.*); Н. Н. Некрасов (*Феоклист Онуфрич Боб*, *Савва Намордников*, *Назар Вымочкин*).

С. Я. Маршак под маской *Доктор Фрикен* в годы гражданской войны высмеивал произвол генералов-самодуров. Лишь псевдоним, тщательно оберегавшийся редакцией, помог Маршаку избежать расправы.

М. Горький, печатая свои фельетоны в «Самарской газете», подписывался псевдонимами *Некто Икс*, *Иегудиил Хламида и др.*

XXI в. Очень долгое время не было известно настоящее имя *Кира Булычева*. Только в 1982 году раскрылась тайна его писательского имени. Под маской *Кира Булычева* скрывался ученый-востоковед Игорь Всеволодович Можейко. Писатель опасался, что руководство Института Востоковедения, где он работал, не посчитает фантастику серьезным занятием и уволит его с работы. Все свои научные труды фантаста публиковал под настоящим именем.

Боязнь преследования по национальному признаку.

Настоящая фамилия *В. Каверина* – Вениамин Зильбер, *А. Г. Алексина* – А. Гоберман.

Неблагозвучность фамилии.

Максим Горький. В литературе Алексей Максимович Пешков известен под псевдонимом *Максим Горький*. Автор его придумал сам. Этим именем он подписал свой первый рассказ «Макар Чудра». Максим – имя отца писателя, которого он рано потерял, Горький – характеристика судьбы самого писателя, прошедшего тяжелый жизненный путь. Впоследствии, когда у него спрашивали, почему он выбрал себе псевдоним, автор говорил: «Не писать же мне в литературе – Пешков». [5]

Борис Полевой – настоящая фамилия Кампов. Редактору издательства, куда Борис Кампов принес свой рассказ, фамилия автора показалась неблагозвучной. Он предложил фамилию Кампов «перевести с латинского» (campus – поле) на русский. Так появился псевдоним Борис Полевой.

Наличие однофамильцев.

В писательской среде было много однофамильцев. Чтобы выйти из затруднительного положения, многие литераторы придумывали себе другое имя. Например, родная сестра С. Я. Маршака взяла себе псевдоним *Е. Ильина* (автор книги «Четвертая высота»), чтобы не афишировать свое родство с известным писателем. Брат писателя Валентин Петрович Катаева взял псевдоним *Е. Петров* (от отчества отца).

Создание комического эффекта.

Иногда писатели придумывали себе псевдонимы не с целью скрыть свое настоящее имя, а вызвать улыбку у читателя. Для этого они использовали старые, вышедшие из употребления имена и сочетали их с замысловатой фамилией. Н. А. Некрасов – *Феклист Боб*, *Иван Бородавкин*, *Наум Перепельский*; И. С. Тургенев – *Платон Недобобов*; М. Горький – *Метранпаж Горячкин*, *Инвалид муз*, *Осип Тиховоев*, *Аристид Балык*.

Рекордсменом по количеству шуточных псевдонимов был А. П. Чехов: *Макар Балдастов*, *Врач без пациентов*, *Гайка № 6*, *Гайка № 9*, *Крапива*, *Прозаический поэт*, *Рувер*, *Шампанский и т. п.*

3. СПОСОБЫ СОЗДАНИЯ ПСЕВДОНИМОВ

Как создается псевдоним? Ответ на этот вопрос можно найти в книге Дмитриева В. Г. «Скрывшие свои имена». Он выделил 57 способов образования псевдонимов.

В своей работе я попытаюсь исследовать образование псевдонимов писателей и поэтов, чьё творчество изучается в курсе литературы V – VII классов.

Сокращение имени и фамилии различными способами:

а) подпись в виде инициалов (*А. Кр. – Крылов, А. М., М – Майков, И. Т. – И. Тургенев, Л. Н. Т – Л. Н. Толстой и др.*);

б) написание начальной и конечной букв фамилии, середину заменяли точками или тире (*Т...вь – Тургенев, Т – в, Т – ев – Тютчев, А-н Ч-те – Чехов, К-н – Куприн*);

в) сокращение имени и фамилии до слогов (*Ник-Нек* – шуточный псевдоним Н. Некрасова);

г) пропуск согласных букв (*ОООО – НикОлай ГОгОль – ЯнОвский*).

д) использование всевозможного вида анаграмм. Чтение фамилии слева направо (*Нави Вольтк* – Иван Крылов), перестановка букв в фамилии (*А. Влидьге, А. Влид-ге* – А. Дельвиг).

е) пропуск букв в фамилии, написанной справа налево (*Александр Н.к.ш.п.* и *Александр Икшп* – А. С. Пушкин).

Как анаграмму можно рассматривать версию происхождения псевдонима «Гайдар» (настоящая фамилия *Голиков А. П.*): «Г» – первая буква настоящей фамилии, А-й – первая и последняя буква имени. Д – по-французски приставка «де» или «д» означает «из» (Голиков в детстве изучал французский язык), ар – начальные буквы названия родного города Арзамаса (Голиков Аркадий из Арзамаса). Такую версию расшифровки псевдонима дал школьный товарищ писателя.

Зашифровка имени и фамилии с помощью цифр: (1...14–16: 1-А, 14-Н, 16-П – А. С. Пушкин).

Создание псевдонима с указанием места рождения: А. К. Толстой – *А. Краснорогский* (имение Красный рог), М. Пришвин – *Мих. Хрущевский* (имение Хрущево), Тургенев – *Лутовинов* (родовое имение матери – Спасское-Лутовиново).

В псевдониме подчеркивали свое происхождение, которым очень гордились: псевдоним *Lerma* (М. Ю. Лермонтов) указывал на шотландские корни, *Али-хан (та-тарск.)* (А. И. Куприн). Мать писателя была татаркой.

В псевдониме указывали на род занятий: «медицинское» происхождение имеют шуточные псевдонимы А. П. Чехова – *Врач без пациентов, Человек без селезенки (варианты Ч. без С., Ч.Б.С.)*. По предположению исследователей творчества А. П. Чехова, эти псевдонимы появились у писателя, когда он учился на медицинском факультете Московского университета.

Использование в качестве псевдонима отчество отца: А. Серафимович – Александр Серафимович Попов; А. Платонов – Андрей Платонович Климентов; А. Степанов – Александр Степанович Гриневский.

Использование в качестве псевдонима фамилии (имени) матери или жены:

Кир Булычев – производное от имени супруги Киры и девичьей фамилии матери; А. Г. Алексин (Гоberman) – Алексина – сценический псевдоним матери; А. А. Фет – Фет – фамилия матери.

Использование в качестве псевдонима имени литературного героя: *Алеко* (герой поэмы А. С. Пушкина «Цыган») – литературный псевдоним А. И. Куприна, которым он подписывал свои ранние рассказы; *Дон Кихот* – газетный псевдоним М. Горького; *Аристон* (герой стихотворения Г. Р. Державина) – псевдоним С. А. Есенина, им он подписал своё первое стихотворение «Береза».

Создание псевдонима посредством усечения (увеличения) настоящей фамилии: А. Грин (А.Грин+евский), М. Исаковский (М. Исаков+ский).

Псевдоним, отражающий основную тему литературного творчества: (*Максим Горький* – А. М. Пешков). Горький – пишет о горькой жизни обездоленных людей. *Максим* – имя отца писателя, которого очень любил и рано потерял. Сюда же можно отнести газетный псевдоним А. Платонова «Человеков», в котором отразилась главная особенность героев произведений писателя.

Образование псевдонима посредством перевода настоящей фамилии на другой язык: Б. Полевой – Б. Кампов (campus (лат.) – поле).

Псевдонимы-«загадки». Наиболее загадочным псевдонимом является псевдоним А. П. Гайдара (настоящая фамилия – Голиков). Кстати, сам писатель ни разу не раскрыл тайну создания своего литературного псевдонима. Исследователи творчества писателя называют несколько версий происхождения псевдонима:

1) Гайдар – псевдоним-анаграмма. (Об этом в работе говорилось выше: *Г* – первая буква фамилии Голиков; *АЙ* – первая и последняя буквы имени; *Д* – по-французски – «из» (в школе он изучал французский, очень полюбил этот язык); *АР* – первые буквы названия родного города). Такую «расшифровку» псевдонима дает школьный товарищ писателя А. М. Гольдин.

2) слово «гайдар» («хайдар») в переводе с хакасского означает «куда». Аркадий Голиков воевал с бандитами в Хакасии на границе с Монголией. Хакасского языка он не знал, выучил только несколько слов. «Хайдар?» То есть, «куда ехать?» или «в какую сторону?», – спрашивал он у местных жителей. И хакасы его так и называли: «Хайдар-Голик». Эту версию происхождения псевдонима Гайдар можно найти в книге «Русская советская детская литература» (авторы Чернявская Я. А., Розанов И. И.), а также на сайте <https://cyrillitsa.ru/history/128173-arkadiy-gaydar-chto-na-samom-dele-oznach.html>.

3) В переводе с украинского «гайдар» – это пастух овец. У Аркадия Голикова с гайдарами связано детство, так как он проводил с ними по несколько летних месяцев несколько лет подряд. И эти места, и воспоминания детства настолько ему понравились, что он и выбрал себе псевдоним Аркадий Гайдар. [11]

Исследование 1. Чтобы выяснить, насколько учащиеся владеют информацией о псевдонимах, мною было проведено анкетирование среди учащихся VII – X классов. В опросе приняли участие 77 учащихся. Им было предложено ответить на вопросы анкеты.

Анкета

1. Дайте определение, что такое псевдоним?

2. Приведите примеры псевдонимов писателей и поэтов.

3. Можете ли объяснить, по какой причине тот или иной писатель (поэт) выбрал себе псевдоним?

Результаты обработки анкет представлены в диаграммах 1–3 (Приложение 2).

Вопрос 1. 90% учащихся могут дать определение понятия «псевдоним»;

10% – не смогли ответить на этот вопрос.

Вопрос 2. В качестве примеров приводились в основном псевдонимы белорусских писателей и поэтов (Купала, Колос, Крапива) – 67%.

Примеры псевдонимов русских писателей (поэтов) назвали 17% опрошенных. (Грин, Крылов, М. Горький, Кир Булычев)

Не смогли ответить на этот вопрос (не знают псевдонимов) – 16% учащихся.

Вопрос 3. Назвать причину появления псевдонима в основном учащиеся затруднились. Только 34% указали значение псевдонима Я. Купалы, 12% – М. Горького.

Вывод: данный опрос доказал, что тема, выбранная нами для исследования, актуальна. Сведения о псевдонимах, полученные нами в результате работы, будут полезны многим учащимся.

4. НИКНЕЙМ КАК РАЗНОВИДНОСТЬ ПСЕВДОНИМА

И в наше время люди активно используют псевдонимы. Например, в творческой сфере. Доказательство тому имена звезд эстрады (Зара, Маршал, Лена Ленина и другие). Задача таких псевдонимов – создать благозвучное, запоминающееся имя.

Еще одна сфера, где активно используются вымышленные имена – это Интернет-пространство. В настоящее время практически каждый человек является пользователем различных сайтов сети, чтобы завести знакомство, пообщаться, поиграть. Есть даже выражение: «Если тебя нет в Интернете – ты не существуешь». Практически каждый пользователь Сети придумывает себе сетевое имя-ник или никнейм.

Впервые слово «nickname» в СМИ зафиксировано в 1997 году. По тем же данным, в русском написании это слово употребляется с 2001 года. В сетевой литературе понятие «никнейм» рассматривается как прозвище, кличка (англ. nickname – «кличка», «прозвище»). В «Новейшем словаре иностранных слов» Скаковского В. Д. находим определение: «Никнейм англ. nickname прозвище. кличка. Псевдоним, прозвище, уникальное имя пользователя сетевого ресурса». [6] Следовательно, никнейм также является разновидностью псевдонимов. Для чего нужен ник? Чтобы не афишировать своё настоящее имя, более раскрепощенно общаться, обезопасить себя в сети и т. д.

Исследование 2. Учащимся VIII–X классов я предложила ответить на вопросы анкеты:

1. Являетесь ли вы пользователем социальных сетей?
 2. Есть ли у вас ник (сетевой псевдоним)?
 3. По какому принципу вы создали себе (сетевой псевдоним)?
- Результаты обработки анкет (Приложение 3).

После проведения опроса было установлено, что 96% учащиеся зарегистрированы в различных чатах Сети. 86% используют ложные имена в социальных сетях. На вопрос, по какому принципу создали никнейм, получили следующие ответы:

*сокращают своего имени и фамилии;
используют только имя, написанное по-английски;
используют уменьшительно-ласкательную форму своего имени;
в качестве никнейма выбирают имя кумира, или мультяшного героя;
указывают черту характера.*

Вывод. Данный опрос доказывает, что псевдонимы (ники или никнеймы) имеют практически все пользователи сети Интернет.

Эксперимент. Как составить ник (псевдоним)? В интернете можно найти много рекомендаций, как составить себе звучный и красивый ник. Каким критериям должен отвечать запоминающийся псевдоним. Существуют даже специальные программы «Генератор псевдонимов онлайн».

Я же, пользуясь материалами исследования, предложила учащимся X класса создать собственные ники.

Таблица 1 – Результаты эксперимента

Ник – анаграмма (из фамилии)	Макс Волосок (Максим Соколов) Варвара Левок (Варвара Ковель) Ник Сауков (Никита Гусаков) Алекс. Артанов (Александр Таранов)
Ник – анаграмма (из имени)	Иноверка (Вероника) Амид (Дима)
Ник – анаграмма из имени, фамилии, отчества	Далиокас (Ломако Владислав Сергеевич) Иван-ка (Иванова Ксения Александровна)
Ник, созданный посредством прибавления (отсечения) суффикса в фамилии	Таранов+ский (Таранов) Антипо (Антипович) Ермак (Ермаков)
Ник, созданный из отчества или фамилии родителей	Мария Кондратова Егор Александров Максим Колосов
Ник, выражает качества и склонности личности	Лизунчик-капризунчик (имя и черта характера) Валентинка-веселинка (имя и черта характера) Загадочный Лис (черта характера и сокращение фамилии)
Ник, созданный на основе рифмы	ЮрА ФиссурА ИвАнус ДайдАмус
Ник, созданный посредством перевода имени (фамилии) на другой язык	Страница (с греч «Ксения» – «страница») Непоседа (значение фамилии «Пигуль»)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Использование псевдонимов писателями – явление распространенное. Зная, почему писатель выбрал себе то или иное вымышленное имя, мы лучше поймём его жизнь, его судьбу и его творчество.

1. Каждый псевдоним имеет свою историю и свою жизнь. Нередко эта жизнь была короткой: придуманное имя впоследствии отбрасывалось, уступая место настоящему. Но порой псевдоним полностью заменял настоящую фамилию и даже имя автора.

2. В процессе работы над темой я узнала по каким причинам талантливые и творческие люди выбирают себе псевдонимы: застраховаться от неудачи литературного дебюта, избежать преследования за сочинительство, выбрать для авторства более благозвучную фамилию, отличаться от однофамильцев, создать комический эффект и т. д.

3. Способы образования псевдонимов весьма оригинальны и разнообразны оригинальны.

4. Тема использования псевдонимов актуальна и в настоящее время. Их используют не только политики и деятели литературы и искусства, но и практически все пользователи интернета (ники, никнеймы также отнесены к разряду псевдонимов).

Практическая значимость работы. Результаты исследования можно использовать на уроках литературы или при проведении внеклассных мероприятий.

Данная работа имеет также прикладной характер, так как изучив принципы создания псевдонимов, мы можем более творчески подойти к созданию своих собственных никнеймов в Сети.

СПИСОК ИСПОЛЪЗУЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Даль, В. И. Толковый словарь живого великорусского языка в 4 т. / В. И. Даль. – М. : Русский язык, 1989.

2. Дмитриев, В. Г. Скрывшие свое имя (Из истории анонимов и псевдонимов) / В. Г. Дмитриев. – М. : Наука, 1980. – 313 с.

3. Тимофеев, Л. И., Тураев, С. В. Словарь литературоведческих терминов / ред.-сост. Л. И. Тимофеев, С. В. Тураев. – М. : Просвещение, 1974. – 510 с.

4. Скаковский, В. Д. Словарь новых иностранных слов / В. Д. Скаковский. – Мн. : Белорус. ассоц. «Конкурс», 2018. – 368 с.

Интернет источники:

5. Рассказы о Горьком [Электронный ресурс]. / История псевдонима. – Режим доступа : https://vk.com/wall-669925_3406. – Дата доступа : 04.01.2022.

FILIPENKO M. S.

Samokhvalovichy secondary School

Supervisor – E. G. Volkova, a teacher of Russian language and literature

WHY DOES A PERSON NEED A PSEUDONYM?

Summary. *The purpose of the work: to investigate the causes of pseudonyms and their classification. The work is relevant, since pseudonyms do not lose popularity today, our contemporaries very often turn to pseudonyms.*

The paper presents the results of studying dictionaries of pseudonyms, bibliographic reference books and other literature on the claimed.

Таблица 2 – Писатели и поэты XIX века

Фамилия Имя Отчество Годы жизни	Псевдонимы
В.А.Жуковский (1783 – 1852)	Жквск
А.А.Дельвиг (1798 – 1831)	А.Влидье и А.Влидге
А.Ф.Мерзляков (1778 – 1830)	А А А
А.С.Пушкин (1799 – 1837)	Александр НКШП, Иван Петрович Белкин, Феофилакт Косичкин (журнальный), Р., Ст. Арз. (Старый Арзамасец), А. Б. П., 1...14–16, Ст. ар. (старый арзамасец), Св...ч.к (сверчок – прозвище среди кружковцев). Иегуда Хламида, Француз, Д. Давыдов, И. Иванов, Я.
М.Ю.Лермонтов (1814 – 1841)	—въ; Ламвер; Гр. Диарбекир Диарбекир (название турецкого города, столицы Курдистана) Lerma
И.А.Крылов (1769 – 1844)	А.Кр.Дедушка Крылов, Нави Волырк
А.В.Кольцов* (1809 – 1842)	нет псевдонима
А.Н.Майков (1821 – 1897)	А.М. и Л.М.; А.Н.М.; Гностик; Аполлидор; М.; М-в, Ап. – М.
Н.В.Гоголь (1809 – 1852)	В. Алов, Пасичник Рудый Панько, ОООО, Г. Янов, П. Глечик.
И.С.Никитин (1824 – 1861)	И. Н.
И.С.Тургенев (1818 – 1883)	въ; —е—; И.С.Т.; И.Т.; Л.; Недобобов, Иеремия; Т.; Т...; Т. Л.; Т...
Н.А.Некрасов (1821 – 1878)	Ник-Нек, Журнальные: Белопяткин Ф.; Боб, Феклист; Боб, Феолист Онуфрич; Бородавкин, Иван; Бухалов; Грибовников, Иван; Литературной биржи маклер Иван Вымочкин; Н.; Н. А.; Н. А. Н.; Н
Ф.И.Тютчев (1803 – 1873)	Т— —в, Ф.; Т— — — в, Ф.; Т—в, Ф.; Т....в, Ф.; Т...ев, Ф.; Т. т. ч. в, Ф.; Тчв, Ф.; Т—ъ; Т...ъ;
А.А.Фет (1820 – 1892)	
М.Е.Салтыков –Щедрин (1826 – 1889)	Н.Щедрин и Николай Щедрин Юмористические (для газет и журналов): Стыдливый библиограф, Михаил Змиев-Младенцев, Бывший председатель казенной палаты, разных орденов кавалер, а ныне помещик Мастодонтов
А.К.Толстой (1817 – 1875 гг.)	Краснорогский
Л.Н.Толстой (1828 – 1910 гг.)	Мирза-Тургень (псевдоним восходит к легендарному праотцу рода Тургеневых, из которого автор происходил со стороны матери), Л.Н., Л.Н.Т
А.П.Чехов (1860 – 1904 г)	Более 50 псевдонимов Гимназические: Антоша Чехонте (варианты: Антоша Ч***, А-н Ч-те, Анче, А.Чехонте, Чехонте, Дон Антонио Чехонте, Ч. Хонте и т.д.) Юмористические: Зевуля, Проптер, Дяденька. Вообще, Чехов имел более 50 различных псевдонимов. Самые известные из них: Антоша Чехонте, Шиллер Шекспирович Гете, Шампанский, Брат моего брата, Гайка № 6, Гайка №9, Грач, Акакий Тарантулов, Некто, Архип Индейкин, Василий Спиридонов Сволачев. Псевдонимы, имеющие семантическую составляющую «медицинского» характера: Человек без селезенки и его варианты: Ч. без С., Ч.Б.С., С.Б.Ч. Врач без пациентов

В.Г.Короленко (1853 – 1921)	Использовал более 40 псевдонимов, которыми подписывал свои публикации в журналах и газетах: Архивариус; Журналист, К-енко, В, Маленький человек; Король, Вл, Нижегородец, Пассажир, Кор., Вл.
А.И.Куприн (1870 – 1938)	К-н, Ал. К-рин, Алеко, А. Незабудкин, А.Поспелов, Али-хан – от татарских предков, мать была рожденная княжна Кулунчакова
А.И.Куприн (1870 – 1938)	К-н, Ал. К-рин, Алеко, А. Незабудкин, А.Поспелов, Али-хан – от татарских предков, мать была рожденная княжна Кулунчакова

Таблица 3 – Писатели и поэты XX века

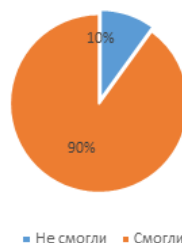
Фамилия Имя Отчество Годы жизни	Псевдонимы
Максим Горький (А.М.Пешков) (1868 – 1936)	Иегудиил Хламида. Под этим именем он написал несколько сатирических фельетонов Горький – указывает на главную черту судьбы и особенности его творчества
А.А.Блок*	нет псевдонимов
С.Я.Маршак Фамилия «Маршак» – сокращением (ивр. מרשק"ל), означающим «Наш учитель рабби Аарон Шмуэль Кайдановер	Псевдонимы (газетные) Доктор Фрикен, Уэллер, С.Кучумов, С.Яковлев
С.А.Есенин (1895 – 1925)	Аристон – первое стихотворение
М.М.Пришвин (1873 – 1954)	Журнальный псевдоним: Мих. Хрущевский. (Пришвин родился в имении Хрущево)
К.Паустовский (1892 – 1968)	А.Кр, Дедушка Крылов, Нави Волырк
К.Балагин (употребил 1 раз)	нет псевдонима
М.В.Исаковский (М.В.Исаков) (1900 – 1973)	М.В.Исаковский
А.П.Платонов (А.П.Климентов) (1899 – 1951)	Газетные псевдонимы: Платонов, А.Фирсов, Ф.Человеков, А.Вагулов, Елпифидор Баклажанов, Нищий
Д.Б.Кедрин (1907 – 1945)	Газетный (сатирический в годы войны) – Вася Гашеткин
А.С.Грин (А.С.Гринеvский) (1880 – 1932)	А.Степанов, «А.А. М-в» (От чужой фамилии Мальгинов, так как жил под чужой фамилией)
А.П.Гайдар (А.П. Голиков) (1904 – 1941)	А.П.Гайдар
Н.А.Заболоцкий (1903 – 1958)	Публиковал стихи и рассказы для детей, иногда под псевдонимом Я.Миллер
Н.И.Рыленков* (1909 – 1969)	Нет псевдонима
А.Т.Твардовский* (1910 – 1971)	Нет псевдонима
В.И.Белов (1923 – 2012)	Нет псевдонимов
А.Г.Алексин (А.Г.Гоберман) (1924 – 2017)	А.Г.Алексин
В.О.Богомолов (1926 – 2003)	Нет псевдонима
Кир Булычев (И.В. Можейко) (1934 – 2003)	Использовал более 40 псевдонимов, которыми подписывал свои публикации в журналах и газетах: Архивариус; Журналист, К-енко, В, Маленький человек; Король, Вл, Нижегородец, Пассажир, Кор., Вл.
Кир Булычев	К-н, Ал. К-рин, Алеко, А. Незабудкин, А.Поспелов, Али-хан – от татарских предков, мать была рожденная княжна Кулунчакова
Н.М.Рубцов* (1936 – 1971)	Нет псевдонима
В.Г.Распутин (1937 – 2015)	Газетный псевдоним – В.Каирский.

Анкета

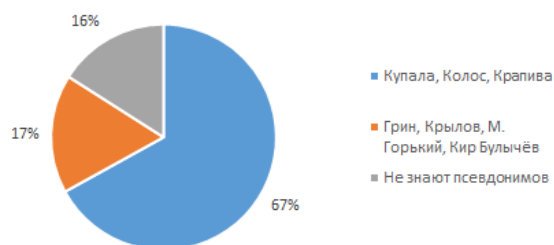
1. Что такое псевдоним?
2. Приведите примеры псевдонимов писателей и поэтов.
3. Можете ли вы объяснить, по какой причине тот или иной писатель (поэт) выбрал себе псевдоним?

Результаты обработки анкет.

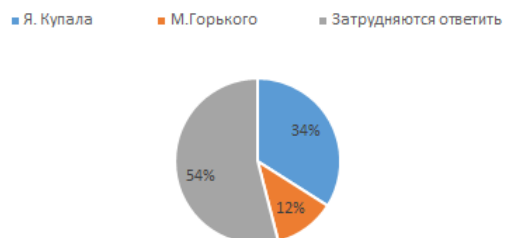
Вопрос 1. Дать определение понятия «псевдоним»

Вопрос 2. Приведите примеры псевдонимов писателей и поэтов

Вопрос 3. Указать причину появления псевдонима

Анкета

1. Являетесь ли вы пользователем социальных сетей?
2. Есть ли у вас ник (сетевой псевдоним)?
3. По какому принципу вы создали себе (сетевой псевдоним)?

Результаты опроса

96% учащихся зарегистрированы в различных чатах Сети;

86% используют ложные имена в социальных сетях.

По какому принципу создали никнейм?

- сокращают свое имя и фамилию;
- используют имя и добавляют цифры;
- свое имя, записывают по-английски;
- выбирают имя кумира или мультяшного героя;
- указывают черту характера.

Научное издание

ПЕРВЫЙ ШАГ В НАУКУ

Сборник научных статей учащейся молодежи

Основан в 2012 году

ВЫПУСК № 21

В двух частях

Часть 2

Ответственный за выпуск С. Л. Казбанова

Компьютерная верстка Т. С. Брацун

Корректор В. В. Любан

Дизайн обложки Н. С. Персиков

Подписано в печать 25.05.2022.

Формат 60×84 ¹/₈. Бумага офсетная. Печать цифровая.

Усл. печ. л. 15,35. Уч.-изд. л. 9,80. Тираж 12 экз. Заказ № 02/22.

Издатель и полиграфическое исполнение:

Общество с ограниченной ответственностью «Лаборатория интеллекта»

Свидетельство о государственной регистрации издателя, изготовителя,
распространителя печатных изданий

№1/529 от 13.04.2018.

220070, Республика Беларусь, г. Минск, ул. Солтыса, д. 187, 6 этаж, офис, 21

Тел.: +375 44 715-75-70, E-mail: editions@laboratory.by